

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Rigorózní práce

Mgr. Ivana Gajdošová

**OSOBNOST JANA GAJDOŠE A MOŽNOSTI
PEDAGOGICKO-DIDAKTICKÉHO VYUŽITÍ VE ŠKOLNÍM
PROJEKTU VE VYUČOVÁNÍ OBČANSKÉ VÝCHOVY
NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

Olomouc 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma Osobnost Jana Gajdoše a možnosti pedagogicko-didaktického využití ve školním projektu ve vyučování občanské výchovy na 2. stupni ZŠ vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů, literatury a elektronických zdrojů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Brně dne

.....
Mgr. Ivana Gajdošová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala zejména doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc. za jeho odborné vedení mé rigorózní práce, za cenné rady a připomínky. Mé poděkování patří také PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D. za jeho ochotu, odborné rady a zkušenosti.

V neposlední řadě patří mé poděkování mému synovi Ing. Martinu Nádeníčkoví za jeho ochotu a pomoc při závěrečné úpravě práce.

Obsah

Úvod	6
1. Cíl práce, metody, prameny a literatura, členění.....	8
1.1 Cíl práce	8
1.2 Metody práce	9
1.3 Prameny a literatura	19
1.3.1 Prameny	19
1.3.2 Literatura	22
1.4 Členění práce	25
2. Životopis Jana Gajdoše	27
2.1 Mladý student a sportovec	27
2.2 Vysokoškolské studium a první sportovní úspěchy.....	28
2.3 Jan Gajdoš pedagogem a jeho další sportovní reprezentace.....	29
2.4 Předválečné a válečné období.....	33
2.5 Odkaz Jana Gajdoše-pocty, společenské a sportovní aktivity v jeho upomínku	35
3. Návrh výukového projektu Pedagogicko-didaktické uchopení osobnosti středoškolského profesora Jana Gajdoše v rámci předmětu občanská výchova na 2. stupni ZŠ.....	39
3.1 Informace o projektu.....	39
3.2 Realizace projektu.....	43
3.2.1 První projektový den	43
3.2.1.1 Příprava na projekt a podrobné rozpracování jednotlivých hodin prvního projektového dne	43
3.2.1.2 Průběh prvního projektového dne.....	44
3.2.1.2.1 První vyučovací hodina.....	45
3.2.1.2.2 Druhá vyučovací hodina – práce s pracovními listy	48
3.2.1.2.3 Třetí vyučovací hodina – práce s pracovními listy	50
3.2.1.2.3.1 Pracovní listy pro žáky	52
3.2.1.2.4 Čtvrtá vyučovací hodina – vytvoření projektového plakátu	61
3.2.1.2.5 Pátá vyučovací hodina – dokončení projektového plakátu	62
3.2.2 Druhý, následující den projektu.....	64
3.2.2.1 První vyučovací hodina	64
3.2.2.2 Druhá vyučovací hodina	66
3.2.3 Exkurze pro vítěze školního projektu: Cestou po zajímavých brněnských místech ze života Jana Gajdoše.....	67

3.2.3.1	Úvod.....	67
3.2.3.2	Přivítání, stručné seznámení s programem a organizační pokyny při exkurzi.....	68
3.2.3.3	Prohlídka čestného hrobu Jana Gajdoše a židenické sokolovny.....	69
3.2.3.3.1	Průběh prohlídky	69
3.2.3.3.2	Cíle, pomůcky a čas	70
3.2.3.4	Rodný dům Jana Gajdoše a Kámen zmizelých.....	71
3.2.3.4.1	Průběh prohlídky	71
3.2.3.4.2	Cíle, pomůcky a čas	72
3.2.3.5	Hrad Špilberk a návštěva brněnské káznice Cejl.....	73
3.2.3.5.1	O hradu a vězení Špilberku – skupinová práce	73
3.2.3.5.2	Cíle, pomůcky a čas	75
3.2.3.5.3	Průběh prohlídky káznice Cejl	76
3.2.3.5.4	Cíle, pomůcky a čas	78
3.2.3.6	Návštěva Sokola Brno 1	78
3.2.3.6.1	Průběh prohlídky	78
3.2.3.6.2	Cíle, pomůcky a čas	80
3.2.3.7	Prohlídka Kounicových kolejí	80
3.2.3.7.1	Průběh prohlídky	80
3.2.3.7.2	Cíle, pomůcky a čas	82
3.2.3.8	Celkové shrnutí a zhodnocení exkurze	82
3.2.3.8.1	Cesta zpět do školy.....	82
3.2.3.8.2	Zhodnocení exkurze	83
3.2.3.8.3	Cíle, pomůcky a čas	83
	Seznam zkratk.....	95
	Seznam použitých zdrojů.....	97
	Prameny	97
	Tištěné prameny	97
	Archivní prameny.....	98
	Internetové zdroje	103
	Seznam příloh.....	106
	Přílohy	109

Úvod

„Zemřít v prvních řadách je krásné, padne-li v poli chrabrý, statečný muž, bojuje za svoji vlast.“ Tyrtaios¹

Tato práce je volným pokračováním životopisné knihy autorky o Janu Gajdošovi, vydané v roce 2012 v Brně za finanční podpory České obce sokolské a Jihomoravského kraje.² Jan Gajdoš byl brněnským středoškolským učitelem, trojnásobným mistrem světa v gymnastice, dvojnásobným olympionikem, významným členem československého reprezentačního gymnastického družstva. Jeho osobnost patří v současné době zdánlivě do historie české tělovýchovy a sportu. Gajdoš však nebyl „pouze“ dobrým učitelem, sportovcem a sokolem. Byl vlastencem, který pracoval v odboji v době druhé světové války, po prozrazení sokolského odboje byl vězněn ve fašistických káznicích, kde onemocněl a zemřel několik měsíců po skončení druhé světové války.

V rigorózní práci se autorka pokouší vystihnout tohoto zajímavého a inspirativního člověka formou jeho životopisu a uvedením mnoha ocenění a poct, které se Gajdošovi dostalo, jako např. čestný hrob s náhrobkem od akademického sochaře Jiřího Marka, pojmenování Gajdošovy ulice a základní školy v Brně, každoroční tradice pořádání Memoriálu Jana Gajdoše v Sokole Brno 1, udělení čestného občanství v Brně-Židenicích. Dále uvedení do Síně slávy města Brna, ocenění Jihomoravského kraje, medaile Zlatá lípa, Kámen zmizelých, až po nejvyšší poctu-státní vyznamenání Řád bílého lva I. třídy in memoriam.

Osobnost Jana Gajdoše byla zvolena ústředním tématem této práce, protože takoví lidé mohou být inspirací nejen dospělým, ale i současným studentům a žákům v jejich životě, i ve školním vzdělávání a výchově. Životní příběhy takových lidí jsou aktuální v každé době, i v současné situaci. Charakterové vlastnosti podobných osobností jsou vzácné a je třeba si jich vážit.

Cílem práce je i zařazení uvedeného tématu do školního vzdělávání v rámci učebního předmětu občanská výchova na základní škole a aplikace ve výuce v jednotlivých vyučovacích hodinách. Je pohlíženo samozřejmě na plnění a zařazení tématu do Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy.

Z literatury, ze které je v práci čerpáno, tvoří základ kniha *Rudolfa Procházky: Jan Gajdoš, sokolský závodník*, což je sportovní mapování Gajdošovy závodní činnosti, doplněné

¹ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 7.

² GAJDOŠOVÁ, Ivana. *Měl sílu a byl bouřlivák*. Brno-Praha: Česká obec sokolská, 2012, s. 256.

články z novin tehdejší doby a vzpomínkami jeho současníků, kamarádů, členů rodiny a trenérů: „*Touha v ušlechtilé podobě, jak jí byla jenom jeho duše schopna zapsat se nesmytelným písmem mezi ty, kteří sokolské závodění a závodnictví přivedli ve známost světovou a setrvali v činnosti déle než kterýkoliv ze sokolských borců?*“³ Další inspirativní knihou při psaní této práce byla kniha *Romana Cílka: Vítězové bez vavříků*;⁴ autor, novinář, vidí Gajdoše jako výborného sportovce, bojovníka, hrdinu, ale i skromného lidského člověka.

Po stránce historicko-odborné byla autorka motivována knihami *Jana Borise Uhlíře*, současného historika: *Ve stínu říšské orlice: Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*,⁵ jeho dizertační práci: *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*⁶ (pozn. aut.: Česká obec sokolská) a práci *Sokolská odbojová skupina Jindra. Závěrečná zpráva gestapa*.⁷ Zajímavý je autentický Gajdošův rukopis *Vzpomínky*, ve kterém jsou popisovány osobní zážitky z jeho sportovního, profesního i osobního života: „...vedl jsem si zápisky o vykonané práci a sledoval způsob, který mi nejlépe vyhovoval.“⁸ Motivační je také rukopisná *Vzpomínka na Jana Gajdoše od Blahoslava Janka*, pamětníka, který Gajdoše dobře znal: „*Jan Gajdoš tělocvičné prvky z reálky přenášel do cvičebních hodin Sokola, kde je zdokonaloval a přizpůsoboval svým představám a potřebám.*“⁹ Z pedagogické literatury stojí za zmínku např. kniha *Jaroslava Vaculíka a Františka Čapky: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář*,¹⁰ kde jsou uvedeny zásady historikovy práce. Dále byly použity např. tyto knihy: *Jarmila Skalková: Obecná pedagogika*,¹¹ což je ucelený přehled současné pedagogiky, konkrétním současným pedagogickým metodám se věnovala *Lucie Zormanová*¹² v knize *Výukové metody v pedagogice*. Více pedagogické literatury je uvedeno v poznámkách pod čarou a v kapitole Prameny na konci práce.

³ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 18.

⁴ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, 158 s.

⁵ UHLÍŘ, Jan Boris. *Ve stínu říšské orlice*. Praha: Aleš Skřivan, 2002, 286 s.

⁶ Internetový portál dspace.cuni.cz: UHLÍŘ, Jan. Boris. *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Praha, 2005. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta v Praze, Ústav českých dějin. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3572/140033044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁷ UHLÍŘ, Jan Boris. *Sokolská odbojová skupina Jindra. Závěrečná zpráva gestapa*. Soudobé dějiny, č.4, roč.8, (2001), s. 791-811.

⁸ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis, s. 42.

⁹ JANKO, Blahoslav. *Vzpomínka na Jana Gajdoše*. Rokycany: nepublikovaný text věnovaný Ivaně Gajdošové, archiv autorky, 2000, nestránkováno.

¹⁰ VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do studia dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, 104 s.

¹¹ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, 322 s.

¹² ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, s.r.o., 2014, 239 s.

1. Cíl práce, metody, prameny a literatura, členění

1.1 Cíl práce

Základním tématem, kterým se tato pedagogicko-historická práce zabývá, je inspirující Gajdošova osobnost a její využití v širších kontextu. Přestože jméno Jana Gajdoše není v současné společnosti příliš známé, tato silná a charakterní postava může být i dnes motivující pro žáky základní školy v hodinách občanské výchovy. V této rigorózní práci jsou nastíněny možnosti pedagogického využití dané osobnosti žijící v první polovině 20. století, aplikované v současné době, v současném školství, což je cílem práce.

V první, teoreticko-didaktické části práce, je předkládán návrh výukového projektu Pedagogicko-didaktické uchopení osobnosti středoškolského učitele Jana Gajdoše v rámci předmětu občanská výchova na 2. stupni základní školy. V něm je uveden cíl, mezipředmětové vztahy, časová dotace, cílová skupina a pomůcky. Návrh projektové výuky splňuje podmínky Rámcového vzdělávacího programu: průřezová témata, vzdělávací oblast a obor, klíčové kompetence a vzdělávací obsah vzdělávacího oboru 2. stupeň ZŠ.

Druhá část návrhu výukového projektu: realizace projektu, je soustředěna na podrobné rozpracování dvou projektových dnů a na exkurzi pro vítěze školního projektu. V rámci prvního projektového dne je popisován průběh výuky po jednotlivých vyučovacích hodinách s časovými údaji jejich částí. Kromě klasických didaktických metod jsou použity současné moderní didaktické metody výuky, jako např. metoda kritického myšlení-brainstorming, práce s pracovními listy, vytvoření projektového plakátu, metoda myšlenkové mapy, krátká prezentace výtvorů každé žákovské skupiny atd.

V průběhu druhého dne je projekt realizován ve dvou vyučovacích hodinách; je věnován hodnocení výsledků prvního dne projektu, nejdříve ve třídě, žáci s učitelem, ve druhé hodině slavnostní vyhlášení výsledků a vítězů projektu ředitelem školy.

Exkurze pro vítěze školního projektu s názvem Cestou po zajímavých brněnských místech ze života Jana Gajdoše s tematikou brněnské organizace Sokol: její náplní je návštěva brněnských památek spojených se životem Jana Gajdoše-židenická sokolovna, čestný hrob, Kámen zmizelých u rodného domu, stadion Sokola Brno 1 a Kounicovy koleje. V dané kapitole je popsán průběh exkurze trvající celý vyučovací den včetně závěrečného shrnutí a vyhodnocení nejlepších skupin, splnění úkolů a odměn pro vítěze soutěže, které provedou doprovázející pedagogové po návratu do školy.

1.2 Metody práce

Při práci na této rigorózní práci byly použity následující metody:

1. *Přímá metoda* (Vaculík-Čapka: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář, 2016)¹³. Pomocí této metody je psán Gajdošův životopis, ve kterém jsou uvedeny školy, na kterých studoval, jejich charakteristika, a také jejich významní absolventi; týká se to gymnázia a vysoké školy. Významnými body životopisu je uvedení sokolských spolků, ve kterých cvičil a které ho dovedly až k největším úspěchům v jeho sportovním životě. Gajdošovo pedagogické působení na několika gymnáziích je doloženo prameny dokumentujícími tuto jeho profesi. Jeho odbojovou činnost dokumentuje pamětní deska ve vstupní hale Slovanského gymnázia v Brně, kde je na prvním místě uvedeno Gajdošovo jméno mezi profesory a studenty, kteří obětovali život v době okupace. Dalším pramenem doplňujícím profesorskou činnost na uvedeném gymnáziu je vzpomínka studentů, kteří znali Gajdoše v době jejich studia, kdy zde učil. Ze dne jeho zatýkání při výuce na gymnáziu je doložen pramen-zápis ze školního almanachu, který podrobně popisuje tuto událost.

V životopisu, psaném přímou metodou, jsou také uvedeny sportovní úspěchy i neúspěchy v nejvýznamnějších závodech Jana Gajdoše, dokumentované citáty z tehdejšího dobového tisku. Dobu věznění dokumentuje vzpomínka ošetřujícího lékaře a čas umírání vzpomínka manželky.

2. *Historicko-srovnávací (komparativní) metoda* (Vaculík-Čapka: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář, 2016):¹⁴ s pedagogem, sportovcem a sokolem Janem Gajdošem jsou srovnávání pedagogové, sportovci a sokolové Klementina Hanušová, Josef Klenka, Marie Provozníková a Ladislav Vaněk na základě tří společných znaků-všichni byli učiteli tělesné výchovy, významnými členy Sokola a společenským přínosem pro život a rozvoj školství, tělesné výchovy a pokrok naší země (výjimku tvoří Ladislav Vaněk, který byl kontraverzní postavou).

Dále jsou uvedeny společné znaky všech čtyř jmenovaných osobností na základě jejich životopisů a srovnávány s životopisem Jana Gajdoše. Pomocí komparativní metody jsou zde

¹³ VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, s. 78.

¹⁴ Tamtéž, s. 78.

analyzovány také odlišné znaky uvedených čtyř pedagogů-sokolů a srovnávány s Janem Gajdošem. Použitím historicko-srovnávací metody je závěrem možno uvést, že u uvedených srovnávaných tří osobností (Hanušová, Klenka, Provazníková) bylo nalezeno více společných znaků se životem Jana Gajdoše než rozdílů. Výjimkou je Ladislav Vaněk, u kterého se v rozhodující době projevil propastný rozdíl mezi chováním a jednáním Gajdoše.

3. *Metoda geografická* (Vaculík-Čapka: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář):¹⁵ na základě geografické metody byla vytvořena mapka Brna, ve které je zaznamenáno sedm míst patřících do tří brněnských městských částí, které jsou spjaty se životem Jana Gajdoše. Jsou to *Brno-střed*, *Brno-Židenice* a *Brno-Žabovřesky*. V městské části Brno-střed jsou zaznamenána tři místa: *Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity Brno*, *Gymnázium Křenová* a *Sokol Brno I*. V městské části Brno-Židenice je vyznačen Gajdošův *rodný dům*, Kuklenská 8, před kterým je v chodníku vsazený Kámen zmizelých, a také označené sídlo *Sokola Brno-Židenice*. V městské části Brno-Žabovřesky jsou na mapě vyznačena dvě místa: *Gymnázium Slovanské náměstí* a bývalá nacistická věznice *Kounicovy koleje*.

4. *Metodou hypotézy*, uvedené v publikaci Vaculíka-Čapky: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář,¹⁶ je řešena otázka, jestli byl život Jana Gajdoše výjimečným nebo ne. Jsou zde uváděny citáty textů, které dokumentují vývoj jeho osobnosti od raného mládí, přes studium na gymnáziu a na vysoké škole, počátky jeho sportovní kariéry, úspěchy a neúspěchy v závodech, vrchol jeho sportovní kariéry, úspěšná pedagogická dráha a vliv jeho pozitivní osobnosti na studenty. K tomuto tématu se vážou další témata-působení Gajdoše v odboji, odmítnutí složení zkoušky z němčiny, věznění v káznících a účast velkého množství lidí na sokolském pohřbu. Patří sem i poválečné akce pořádané na jeho počest, vyznamenání a pocty in memoriam po roce 1989 do současnosti. Uvedené skutečnosti jsou doloženy autentickými vzpomínkami kamarádů, studentů, přátel z vězení, manželky, citacemi z Gajdošova rukopisného deníku, z novinových článků, z kondolencí atd. Na základě jmenovaného množství pramenů a literatury je vyvozován názor autorky práce o výjimečnosti života Jana Gajdoše.

¹⁵ VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, s. 81.

¹⁶ Tamtéž, s. 73.

ad 1) *Přímou metodou* je psán životopis Jana Gajdoše, uvedený v 2. kapitole této práce.

ad 2) Srovnání osobnosti Jana Gajdoše s dalšími pedagogy-sokoly použitím *historicko-srovnávací (komparativní) metody*: s pedagogem a sportovcem Janem Gajdošem je možné srovnat použitím této metody čtveřici dalších významných pedagogů, sokolů-Klementinu Hanušovou, Josefa Klenku, Marii Provazníkovou a Ladislava Vaňka (podle Vaculíka a Čapky: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář)¹⁷. Společnými znaky při užití historicko-srovnávací metody u uvedených pedagogů a Jana Gajdoše jsou tři aspekty (Zounek-Šimáně: Úvod do studia dějin pedagogiky a školství, 2014)¹⁸:

1. všichni učili tělesnou výchovu,
2. byli významnými členy Sokola
3. byli společenským přínosem pro život a rozvoj školství, tělesné výchovy a společnosti v naší zemi

ad 1) *Učitelé tělesné výchovy: Jan Gajdoš* (1903-1945) učil tělesnou výchovu na moravských, nejvíce brněnských reálkách, dnešních gymnáziích, *Klementina Hanušová* (1845-1918) učila na pražských dívčích školách¹⁹, *Josef Klenka* (1853-1932) byl středoškolským učitelem,²⁰ *Marie Provazníková* (1890-1991) byla učitelkou tělesné výchovy na dívčím gymnáziu Minerva a po emigraci také v USA na univerzitě.²¹ *Ladislav Vaněk* (1906-1993) byl středoškolským učitelem, vyučoval na IV. reálném gymnáziu v Brně²² a později, do roku 1977 učil na pražských středních školách.²³

ad 2) *Významní členové Sokola*: Všichni uvedení lidé byli prospěšní svými aktivitami jako učitelé i členové Sokola. *Jan Gajdoš* reprezentoval svoji zemi na mnoha domácích a zahraničních

¹⁷ VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, s. 78.

¹⁸ ZOUNEK, Jiří-ŠIMÁNĚ, Michal. *Úvod do studia dějin, pedagogiky a školství*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 55.

¹⁹ SWIERCZEKOVÁ, Lucie. *Tělesná výchova žen a dívek. Klemeňa Hanušová, první učitelka tělocviky*. VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha: Historický ústav, 2010, s. 65-66.

²⁰ KÖSSEL, Jiří, ŠTUMBAUER, Jan, WAIC, Marek. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum, 1998, s. 120.

²¹ UHROVÁ, Eva. *Marie Provazníková byla pro sokolky „náčelnickou“*. Krásná paní (podzim 2012), s. 7.

²² FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: JOTA, s.r.o., s.144.

²³ UHLÍŘ, Jan Boris. *Ve stínu říšské orlice. Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2002, s. 143.

sportovních soutěžích, účastnil se dvou olympiád (Amsterdam 1928 a Berlín 1936) a získal trojnásobné prvenství na Mistrovství světa v Praze roku 1938. Reprezentoval také naši vlast v USA v letech 1929-1930 jako cvičitel, organizátor cvičení dětí i dospělých a závodník na americkém sletu v Chicagu. Mnoho roků byl významným členem československého gymnastického reprezentačního družstva na mezinárodním kolbišti, které patřilo k evropské sportovní elitě. Byl objevitelem mladých nových gymnastických talentů, některé z nich přivedl na vrchol sportovních úspěchů a české reprezentace. V době fašistické okupace, po zrušení Sokola, organizoval přechod bývalých brněnských sokolů do DTJ (pozn. aut.: Dělnická tělovýchovná jednota).

Průkopnicí ženské tělesné výchovy v českém školství se stala *Klementina Hanušová*, narozená podstatně dříve než Jan Gajdoš, v polovině 19. století, viz výše, současnice a přítelkyně Miroslava Tyrše, která byla při vzniku Tyršovy tělocvičné soustavy, a také Sokola. Protože byla ženou, nemohla se ve své době zúčastnit zahraničních sokolských závodů a reprezentací, jako Gajdoš. Byla učitelkou tělesné výchovy na obecných školách, v Ústavu pro výchovu učitelek u sv. Anny v Praze a v Ústavu pro vzdělávání učitelek. Byla cvičitelkou v pražském Tělocvičném spolku, vedla zdravotní cvičení pro dívky. Ve své tělovýchovné praxi vycházela ze sokolské Tyršovy metodiky, k ní přidávala sestavy vhodné pro ženy, které vymýšlela, čímž *vytvořila první pojetí ženské tělesné výchovy v české společnosti*.²⁴ Její osvěta od 60. let 19. století se zapsala nesmazatelně do historie tělesné výchovy žen a dívek.²⁵

Psala také metodické příručky: v roce 1872 „*Cvičení prostná*“ jako „*soustavný to i methodický spis s rozvrhy pro osm tříd*“, první příručka k tomuto tématu napsaná ženou i v celosvětovém měřítku.²⁶ Další metodika: *Dívčí tělocvik. Výklad, methodika a příklady cvičení pořadových pro ústavy učitelské, školy a ústavy tělocvičné* (1878). Ukázka textu: „*Dívky, dle přesné postupnosti takto vedle sebe se stavící, se seřadují, řad nebo postavení čelné tvoříc*.“²⁷ Další názvy metodik Hanušové pro tělesnou výchovu: *Cvičení pořadová* (1879), *Dětský*

²⁴ SWIERCZEKOVÁ, Lucie. *Tělesná výchova žen a dívek. Klemeňa Hanušová, první učitelka tělocviku*.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha: Historický ústav, 2010, s. 65-66.

²⁵ Tamtéž, s. 10.

²⁶ Tamtéž, s. 66.

²⁷ HANUŠOVÁ, Klementina: *Dívčí tělocvik: výklad, methodika a rozvrhy cvičení nářadových pro ústavy učitelské, školy a spolky tělocvičné*. Sešit I. Skoky-bradla. Praha: vlastním nákladem, 1887, s. 6.

tělocvik (1883), *Hry míčem pro veselou mládež* (1885),²⁸ *Domácí tělocvik pro dívky chybného držení těla* (1891) atd.

Dalším učitelem-sokolem byl *Josef Klenka*, narozený o půl století dříve než Jan Gajdoš, (roku 1853) byl organizátorem všesokolských sletů na přelomu 19. a 20. století. Gajdoš české slety neorganizoval, ale působil na nich jako vynikající cvičenec a cvičitel. V letech 1929-1939 byl pozván americkým Sokolem pro přípravu dětských a mužských cvičenců na přípravu sletu a napsal také mužskou sletovou skladbu, která získala první místo. Také on, jako cvičenec, získal ve sletových závodech první místo.

Klenka napsal množství metodických příruček pro učitele a cvičitele, např. *O tělesné výchově*, *Pravidla hry lawn tennis*, *Metodika tělocviku sokolského*, *Učební osnova a instrukce k vyučování tělocviku i nařízení o pořádání her mládeže na gymnáziích a na reálných školách* a další. Ukázka z poslední jmenované publikace: „...kázeň na cvičišti nesmí se zakládati ani z větší části, nikdy však trvale na nátlaku, spíše musí býti výsledkem tělesného vyškolení a zvykání na pořádek odůvodněný rozumným jednáním.“²⁹

O tři roky starší od Jana Gajdoše byla *Marie Provazníková*. Učila také tělesnou výchovu na Dívčím gymnáziu v Praze, byla náčelnicí žen Československé obce sokolské a vedla tři sokolské slety (1932, 1938 a 1948). Po nucené emigraci po londýnských olympijských hrách v roce 1948, na kterých vedla ženské československé družstvo, emigrovala do Spojených států amerických, kde vyučovala jako vysokoškolská učitelka tělesnou výchovu na univerzitě a v roce 1950 se stala náčelnicí Ústředí československého Sokola v zahraničí.³⁰

Středoškolským pedagogem, působícím také na brněnské reálce, podobně jako Jan Gajdoš, byl o tři roky mladší *Ladislav Vaněk*. Byl jedním z vedoucích představitelů sokolské rezistence, náčelníkem vyškovského Sokola. Po rozpuštění Sokola přešel do ilegality. V Praze se dostal do čela sokolské odbojové skupiny Jindra, (ve které také ilegálně pracoval Jan Gajdoš) jejíž členové se podíleli významně na přípravách atentátu na zastupujícího říšského protektora Heydricha.³¹

²⁸ SWIERCZEKOVÁ, Lucie: *Tělesná výchova žen a dívek. Klemeňa Hanušová, první učitelka tělocviku*. VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha: Historický ústav, 2010, s. 66-67.

²⁹ *Učební osnova a instrukce k vyučování tělocviku i nařízení o pořádání her mládeže na gymnáziích (všech typů) a na reálných školách*. Přeložil Josef Klenka. Věstník c. k. Ministerstva kultu a vyučování, část XIV., č. 21 (1911), s. 35.

³⁰ UHROVÁ, Eva. *Marie Provazníková byla pro sokolky „náčelnickou“*. Krásná paní (podzim 2012), s. 6-7.

³¹ Internetový portál dspace.cuni.cz: UHLÍŘ, Jan Boris. *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Praha, 2005. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta v Praze, Ústav českých dějin, s. 194. [online]. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3572/140033044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Po zatčení v roce 1942 nevydržel Vaněk mučení při výsleších gestapa. Marie Provažníková napsala ve své vzpomínkové knize *To byl Sokol*: „*Přišel ke mně, přiznal se, že podlehl nesnesitelnému mučení a prosil za odpuštění.*“³² V době pražského povstání se stal Vaněk správcem sídla gestapa, nechvalně proslulého Petschkova paláce. Současný historik *J. V. Uhlíř* hodnotí válečnou činnost Vaňka jako spolupráci s gestapem; státní bezpečnost kryla Vaňka až do zhroutilí komunismu. Uhlíř uvádí ve své disertační práci (2005), že jeden z vyšetřovatelů gestapa, kriminální rada Heinz Pannwitz, ve své obsáhlé zprávě uvádí o Vaňkovi mimo jiné: „*Po počátečním úleku byl natolik rozumný, že mluvil otevřeně... V rukou vyšetřovací komise byl pouze 24 hodin. Nakonec prohlásil, že je ochoten se dohodnout, a to za cenu, že on a jeho sokolská organizace získají možnost podílet se na vytváření vnitřní politiky protektorátu. Přitom by měl stálý styk s K. H. Frankem.... Za to nám dá k dispozici spojení s Anglií.*“³³ Jan Gajdoš při výsleších nikoho nevyzradil a čekal na svůj ortel smrti ve vězení.

V letech 1945-1948 dostal Ladislav Vaněk za svoje „zásluhy“ výsadní funkci, působil jako přednosta Tělovýchovného odboru Ministerstva školství a osvěty. (Jan Gajdoš, na rozdíl od Vaňka, za svoji válečnou odbojovou činnost pobýval ve fašistických káznicích a byl odsouzen k trestu smrti.) Později, do roku 1977, učil Vaněk na pražských středních školách.³⁴ Vaňkova osobnost a jeho životní skutky, i jeho společenské hodnocení, nejsou zdaleka černobílé, spíše naopak. Jedná se o otázky budoucnosti a dalšího bádání historiků.

ad 3) *Společenský přínos pro rozvoj školství, společnosti a tělesné výchovy u Jana Gajdoše ve srovnání s dalšími jmenovanými učiteli-sokoly: Jan Gajdoš* bojoval za svoji vlast v době druhé světové války proti německým okupantům, byl velmi dobrým reprezentantem své země v zahraničí, působil v českém špičkovém gymnastickém družstvu mezi světovými válkami, jeho výkony byly většinou velmi dobré. Jako pedagog byl vzorem studentům svými výbornými sportovními výsledky a svým správným pedagogickým přístupem k nim. Patřil mezi zakladatele brněnské gymnastiky, nezištně získával nové talentované sportovce, kteří se stali jeho pokračovateli.

Životní společenský přínos *Klementiny Hanušové* spočívá v tom, že byla zakladatelkou tělesné výchovy pro dívky a ženy v jejich počátcích v českých zemích, svoje zkušenosti a

³² PROVAŽNÍKOVÁ, Marie. *To byl Sokol*. Mnichov: České slovo, 1988, s. 179.

³³ Internetový portál dspace.cuni.cz: UHLÍŘ, Jan. Boris. *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Praha, 2005. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta v Praze, Ústav českých dějin, s. 202-203. [online]. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3572/140033044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

³⁴ UHLÍŘ, Jan Boris. *Ve stínu říšské orlice*. Praha: Aleš Skřivan, 2002, s. 143.

poznatky z aplikace Tyršovy soustavy převedla do školské praxe, ve které šířila osvětu, učila budoucí učitelky tělesné výchovy, starala se o sociálně slabé i nepříliš zdravé žákyně, aby se mohly věnovat tělesné výchově.

Josef Klenka byl celoživotním organizátorem i teoretikem školské a sokolské tělesné výchovy na nejvyšší úrovni v Čechách, podílel se na tvoření školských osnov tělesné výchovy na počátku 20. století, napsal pravidla pro vznikající nové české sporty, byl vzorem učitele pro své studenty a sokolské cvičence.

Bojovnicí za rovnoprávnost sokolských žen s muži, vynikající dlouhodobou náčelnicí a organizátorkou pražských sletů, velmi dobrou cvičitelkou vrcholných ženských družstev reprezentujících svoji vlast doma i v zahraničí, vzorem pro své žákyně a cvičenky, to byla životní a společenská náplň *Marie Provazníkové*. Po emigraci propagovala českou tělovýchovnou soustavu ve světě, byla její průkopnicí a organizátorkou; této činnosti zasvětila celý život.

Ladislav Vaněk: pedagog, sokolský organizátor a vedoucí odbojové skupiny Jindra, kterou pod nátlakem fašistů celou prozradil, a přežil tak pronásledování i další postihy okupantů ve druhé světové válce. Zachránil si život na úkor dalších životů lidí, jejichž jména prozradil. Po válce byl vládnoucí garniturou chráněn a dožil se vysokého věku.

Odlisné rysy čtyř významných pedagogů-sokolů ve srovnání s Janem Gajdošem: (Vaculík-Čapka: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář, 2016)³⁵ Gajdoš položil život v boji proti okupujícím fašistům, šel do odboje dobrovolně, byl statečný po celou dobu věznění ve fašistických káznících, nikoho nezradil. Tím prokázal svoje vysoké morální kvality a opravdovou lásku ke své vlasti. Přestože většina jmenovaných pedagogů-sokolů (kromě Vaňka) věnovala bezúhonně a poctivě většinu svého života pedagogické a sokolské práci, žádný ze jmenovaných neobětoval dobrovolně svůj život ve prospěch české společnosti, jako Jan Gajdoš. Vaněk v kontrastu s Gajdošem zradil celou sokolskou odbojovou síť, aby si zachránil svůj život. Gajdoš se zabýval cvičením mužů a školních dětí, v USA vytvořil skladbu pro muže pro americký slet (1929-1930), která se umístila na prvním místě. Učil žáky na gymnáziu a napsal odbornou tělocvičnou publikaci *Cesta k vrcholovým prvkům na hlavním nářadí* (1949),³⁶ připravoval svoje životopisné *Vzpomínky*,³⁷ psal tělovýchovné příručky pro školní mládež, např. o bruslení, o cvičení ve volné přírodě apod. Školní hodiny při vyučování na gymnáziích

³⁵ VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, s. 78.

³⁶ GAJDOŠ, Jan. *Cesta k vrcholovým prvkům na hlavním nářadí*. Brno: Česká obec sokolská, 1949.

³⁷ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, s. 57-59.

měl, dle hodnocení jeho nadřízených, vždy velice dobře pedagogicky promyšlené, naplněné fantazií a radostí z pohybu, vynalézavostí, náročností a přesností, čímž žáky motivoval a správně formoval pro jejich budoucí život. Byl také morálním vzorem pro studenty tím, jaký byl a co dokázal, svými názory a postoji ke společenským událostem. Studenti byli hrdi na to, že je jejich učitelem.

Klementina Hanušová, na rozdíl od Gajdoše, který cvičil především s muži a s dětmi, se zabývala cvičením pro ženy, dívky a děti, bojovala za ženskou tělesnou výchovu, aby se ve své době vyrovnala prestiži mužského cvičení. Psala první metodické příručky pro učitele tělesné výchovy v českých zemích a rozšířila tělesnou výchovu ze Sokola pražského do dívčích škol. Byla bojovnicí, svůj život zasvětila počátkům vyučování tělesné výchovy v českých zemích, ale nepoložila život za svoje ideály jako Jan Gajdoš.

Středoškolským učitelem, podobně jako Gajdoš, vynikajícím sokolským organizátorem a školským novátorem ve vyučování tělesné výchovy, byl *Josef Klenka*. Organizoval kurzy pro učitelky tělocviku na měšťanských a středních školách v letech 1911-1914, podílel se na nových osnovách (tak zvané Tyršovy osnovy), podle kterých se začalo vyučovat na národních školách v polovině dvacátých let.³⁸ Klenka byl bojovníkem za pokrok ve školství. Gajdoš byl bojovníkem skutečným, reálným, nasazoval vlastní život, svojí účastí v odboji bojoval statečně proti okupantům své země, za životy budoucích generací.

Pedagogickou funkcionářkou pro učitele středních škol byla *Marie Provazníková*. Vzhledem k jejím výborným znalostem pedagogiky a tělesné výchovy byla členkou zkušebních komisí, řídila cvičitelské kurzy, závody sokolstva a organizovala zájezdy do zahraničí. Za jejího vedení získala družstva České obce sokolské řadu významných vítězství. Pedagogické a sokolské zásluhy Provazníkové jsou velmi hodnotné. V roce 1948 emigrovala do Spojených států amerických a zachránila si tak vlastní život před pronásledováním komunistického režimu. Otevřeného boje proti nepříteli svého národa se však nezúčastnila, na rozdíl od Gajdošovy osobní účasti v odboji. Gajdoš nechtěl opustit svoji vlast v době podmanění vlasti fašisty, ale naopak zůstat a bránit ji. V tom je hlavní rozdíl mezi těmito dvěma osobnostmi.

V rozhodující době fašistické okupace a boje za naši vlast se stal *Ladislav Vaněk* protikladem morálního chování Jana Gajdoše a dalších jmenovaných učitelů-sokolů. Současný historik *Jaroslav Čvančara* napsal ve studii *Zjeviště na popravišti. Příběh herečky Anny*

³⁸ *Učební osnova a instrukce k vyučování tělocviku i nařízení o pořádání her mládeže na gymnasiích (všech typů) a na reálných školách*. Přeložil Josef Klenka. Věstník c. k. Ministerstva kultu a vyučování, část XIV., č. 21 (1911), s. 35.

Čalounové-Letenské, (2009) že v roce 1945, v době pražské revoluce, se profesor Vaněk postavil do čela správy Petschova paláce³⁹ a „*důstojníkům sovětské SMERS, součást 107 NKVD, o své vůli předal klíčové zajatce, mj. dr. Weidermanna, Leimera, Abendschöna, Galla, Nachtmanna, Dresse, Jäger a další... V 60. letech udržoval v intencích StB (Československá politická policie, zpravodajská služba) kontakty s bývalými příslušníky gestapa Pannwitzem a Chalupským. U soudu s gestapákem Nachtmannem svědčil v jeho prospěch. O událostech kolem atentátu publikoval polopravdy i vyložené nesmysly.*“⁴⁰ (Poznámka autorky: SMERŠ-zvláštní jednotky sovětské vojenské kontrarozvědky; NKVD-centrální orgán Sovětského svazu zabývající se vnitřní bezpečností.)

Další současný historik Pavel Žáček napsal v časopisu Paměť a dějiny podrobnou studii *Akce „Profesor“* (2012), ve které se detailně zabývá vztahem Vaňka k policii po roce 1945. Svoje názory opírá autor o mnohé citované prameny a usvědčuje Vaňka z četných nepravdivých informací, které o sobě sděloval v době fašistické a komunistické totality, např.: „*Vaněk byl odsouzen pro spojení s parašutisty a atentátníky na Heydricha k trestu smrti, k jehož výkonu však nedošlo, neboť Vaněk byl již mezitím získán gestapem pro spolupráci. Tuto skutečnost měly mj. potvrdit výpovědi bývalých příslušníků či agentů gestapa Karla Wochiána, Karla Panenky, Miloše Krejčího a Vladimíra Slezáka. Vaněk nebyl gestapem předán ani do koncentračního tábora a zůstal po celou dobu okupace v Petschkově paláci v Praze, kde jej gestapo výhodně umístilo jako kantýnského. Dne 9. května 1945 se dokonce stal „správcem“ Petschkova paláce.*“⁴¹

Uvedené citáty o chování a charakteru Ladislava Vaňka vypovídají o tom, jaký propastný rozdíl byl mezi ním a morálním jednáním Jana Gajdoše, který bojoval za existenci českého národa, i když věděl, že mu jde o život. Vaněk prozradil gestapu celou síť sokolské odbojové skupiny Jindra, navíc ještě se jmény členů rodin a známých po krátké době výslechu, jen aby zachránil svůj život, a později byl ochotný sloužit okupantům různými činnostmi. Po skončení války sloužil dále nadcházejícímu totalitnímu systému, tentokrát komunistickému, jak je uvedeno ve výše uvedených pramenech.

Jan Gajdoš nesloužil žádnému společenskému systému, řídil se vlastní morálkou a sokolskými principy sloužit nezištně vlasti, bránit ji, bojovat za ni v době jejího ohrožení a

³⁹ ČVANČARA, Jaroslav. *Z jeviště na popraviště. Příběh herečky Anny Čalounové Letenské*. Paměť a dějiny, č.2, roč. 3 (2009), s. 106.

⁴⁰ Tamtéž, s. 106.

⁴¹ ŽÁČEK, Pavel. *Akce „Profesor“*. Ladislav Vaněk a Státní bezpečnost. Pokus o rekonstrukci. Paměť a dějiny, č.2, roč. 6 (2012), s. 60.

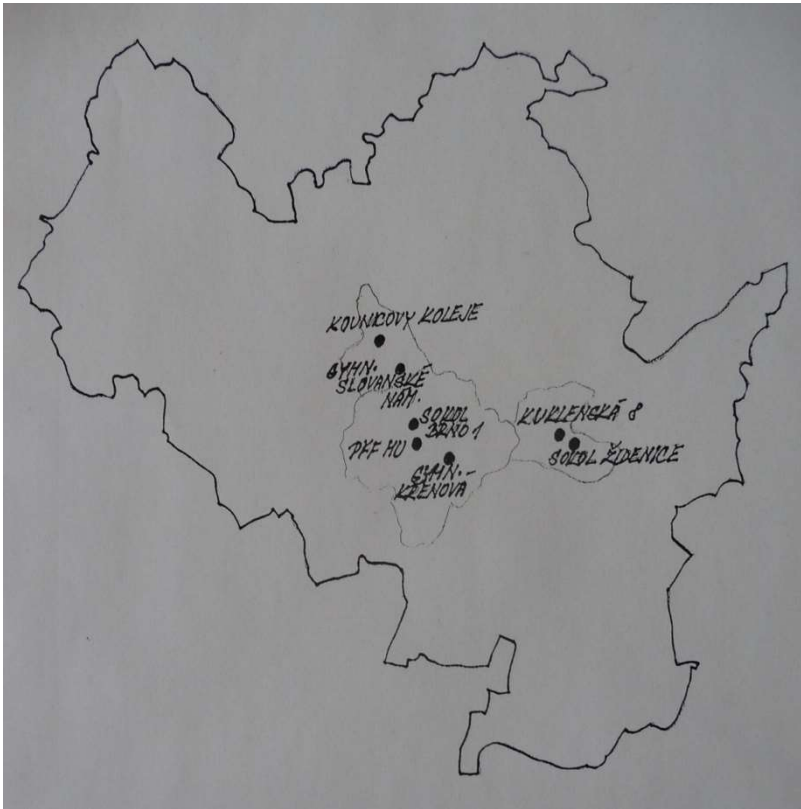
uchránit ji pro existenci dalších generací. Bylo pro něho samozřejmé pracovat v odboji. V době Gajdošova věznění ve fašistických káznicích nikdy nezradil, naopak se snažil povzbuzovat spoluvězně a přinášet jim pozitivní zprávy, které měl možnost získávat, v rámci daných podmínek. Zůstal čestným a charakterním člověkem do konce života.

Na základě historicko-srovnávací (komparativní metody) je možné v závěru uvést, že jmenované tři osobnosti české pedagogiky a českého Sokola, Hanušová, Klenka, Provazníková, měly více společných aspektů se životem a zásluhami Jana Gajdoše než rozdílů. Všichni čtyři pedagogové věnovali svůj život práci pro české školství, rozvoji tělovýchovy a Sokola, každý ve své oblasti, která jim byla blízká. Mezi hlavní rozdíly patří jen zaměření jejich práce, např. tři výše jmenovaní se věnovali především organizátorské a pedagogické práci, Gajdoš cvičební a reprezentativní, ale i pedagogické a teoretické. Ve válečné době současně s Gajdošem žila Marie Provazníková, která emigrovala do zahraničí a zachránila si život, zatímco Gajdoš pracoval dobrovolně ilegálně v odboji, byl vězněn a na následky věznění zemřel. Zvláštní kapitolu mezi jmenovanými osobnostmi představuje Ladislav Vaněk, zpočátku učitel a organizátor Sokola, později odbojový pracovník-to jsou společné prvky s Gajdošem i částečně s ostatními uvedenými jmény. Velký rozdíl v jeho činnosti spočívá ve zradě sokolského odboje a dalšího posluhování fašistům i komunistům v rámci zachování svého života.

ad 3) Metoda geografická (Vaculík-Čapka: Úvod do studia dějepisu a historický proseminář):⁴² na základě geografické metody byla vytvořena mapka Brna, ve které je zaznamenáno sedm míst patřících do tří brněnských městských částí, které jsou spjaty se životem Jana Gajdoše. Jsou to Brno-střed, Brno-Židenice a Brno-Žabovřesky. V městské části Brno-střed jsou zaznamenána tři místa: Přírodovědecká fakulta MU Brno, Gymnázium Křenová a Sokol Brno 1. V městské části Brno-Židenice je vyznačen Gajdošův rodný dům, Kuklenská 8, u kterého je v chodníku vsazený Kámen zmizelých, a také označené sídlo Sokola Brno-Židenice. V městské části Brno-Žabovřesky jsou na mapě vyznačeny budovy Gymnázia Slovanské náměstí a Kounicových kolejí.

ad 4) Metoda hypotézy: je uvedena na konci této práce, ve 4. kapitole.

⁴² VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do studia dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, s. 81.

Obr. 1: Mapka míst v Brně, ve kterých působil Jan Gajdoš; autorka práce

1.3 Prameny a literatura

1.3.1 Prameny

Jako nosný zdroj informací pro psaní této práce posloužily prameny z Gajdošovy pozůstalosti, které věnovala *Muzeu města Brna* jeho manželka, paní Jarmila Gajdošová, zpracované PhDr. Miroslavou Menšíkovou do sbírkového fondu, inventární čísla 152606-152631 a 153080-153545. Tato poměrně rozsáhlá sbírka obsahuje rukopisné zápisky z cest Jana Gajdoše, spojených s jeho sportovními reprezentačními aktivitami, rukopisné životopisné vzpomínky, pohlednice, motáky a korespondenční lístky z vězení, množství fotografií a fotografická alba, množství diplomů, medailí a jiných ocenění jeho sportovní činnosti, dobové články z novin a časopisů ilustrujících jeho závodní aktivity, kondolence a několik amatérských filmů.

Zajímavé je např. album fotografií z ročního pobytu Gajdoše v Sokole Chicago v USA (1929-1930), autorské fotografie z reprezentačního pobytu ve Finsku v roce 1927 a z Mistrovství světa v Praze roku 1938 a další. Autentickým dojmem působí skutečné, tužkou

psané motáky z fašistické káznice v Kounicových kolejích, korespondenční lístky a dopisy z káznice v Breslau a Zwickau. Nejvíce však na autorku práce zapůsobil ručně psaný deník, ve kterém Gajdoš zapisoval chronologicky významné okamžiky svého života osobního a sportovního. Sbírka zahrnuje také Gajdošem a jeho manželkou natočené filmy, např. autentické záběry jeho cvičení na Mistrovství světa v roce 1938 v Praze.

Studium uvedené muzejní sbírky motivovalo autorku k návštěvě pamětníků, kteří se s Janem Gajdošem setkali, ale také k návštěvám i k přednáškám v sokolských organizacích, ve kterých Gajdoš působil, např. k návštěvě a k přednášce v Kounicových kolejích, v Sokole Židenice, k exkurzi Sokola Brno 1 a ČOS v Praze i k sokolskému sletu v Brně a v Praze, k psaní článků o Gajdošovi v různých periodikách, k péči o Gajdošův čestný hrob, k iniciativě významných ocenění a vyznamenání in memoriam a k dalším aktivitám, které jsou vypsány na konci životopisu Jana Gajdoše v této práci.

Autorku práce nejvíce upoutaly Gajdošovy zápisky z cest, jeho vlastnoručně psaný životopisný deník, motáky z vězení a autentické fotografie. Byly pro ni především motivací a inspirací k dalšímu studiu života, práce a dalších aktivit Jana Gajdoše a k napsání dokumentární životopisné knihy o něm. Některé články v dobových novinách a časopisech mohou působit svým způsobem nadneseně a méně věrohodně, protože „opěvují“ sportovní výkony Jana Gajdoše možná až příliš. Podobně se tak děje také u dalších sportovců, především objevujících se na prvních příčkách sportovních soutěží. Některé pasáže článků působí až příliš oslavně a pochvalně, chvály je zde nadměrně, což vyznívá v určité míře až nevěrohodně.

Další významné prameny byly získány v *Moravském zemském archivu v Brně*: fond Český svaz bojovníků za svobodu: historicko-dokumentační sbírka Brno, skupina 03 Domácí odboj, podskupina: 1 Brněnské skupiny, číslo 30 Sokol-Jindra, signatura 03-1-30 Sokol Jindra: Zápisy Pracovní komise Jindry při MěV ČSPB (pozn. aut.: Městský výbor Českého svazu protifašistických bojovníků) v Brně-z let 1974 až 1975; Činnost sokolské odbojové skupiny Jindra v župě Jana Máchala v Brně a v Sokolu Brno-Židenice, rok 1975; Výpověď Josefa Resnera, Veleckého 30, Brno XV-rok 1964.

Z pramenů Moravského zemského archivu v Brně zaujal autorku historický pramen *Činnost sokolské odbojové skupiny Jindra v župě Jana Máchala v Brně* z 16. října 1974, ve kterém jsou uvedeny podrobné informace o vzniku a vývoji sokolské odbojové činnosti na Brněnsku hned po obsazení Sudet, jména vedoucích a jejich zástupců i důležitých nezapojených informátorů. Dále je zde popsána situace po zastavení činnosti Sokola v roce 1941-změny situace, vytvoření nových skupin se svými úkoly, jména nových vedoucích a jejich zástupců.

Vznik a činnost odbojové skupiny Jindra v župě Jana Máchala a částečně ve Vaničkově župě v Brně v roce 1943, zatýkání vedoucích skupiny Jindra, výsledky zatčených a jejich převoz do Kounicových kolejí. Také udržování spojení členů Jindry v Kounicových kolejích, jejich pozdější odsunutí do dalších fašistických káznic Vratislav, Drážďany, Míšeň, Lipsko, osvobození v roce 1945 a převoz domů. Je zde také uveden přehled zapojených členů ve skupině Jindra, v župě Jana Máchala a seznam obětí a členů, kteří se vrátili. Tento pramen je podrobný, avšak třicet roků po válce se projevilo v tom, že některé informace nejsou zcela pravdivé a úplné.

V *Historickém oddělení Moravského zemského muzea v Brně* byly získány další prameny, např. *Protokol sepsaný dne 14. dubna 1947 s Bořivojem Pospíšilem*, který zapsala Oblastní úřadovna Státní bezpečnosti Brno, Mozartova 3, fond C12, inv. č. S 10815, dále *Výpis z protokolu příslušníka gestapa Wolfganga Dycka-Zpravodajové*, jenž sepsala rovněž Oblastní úřadovna Státní bezpečnosti Brno, Mozartova 3, 9.4.1947, fond C 12 Krajský soud Brno v roce 1947, inv. č. S 10815, a také *Vzpomínky Bořivoje Pospíšila na jeho ilegální činnost v župě Jana Máchala v Brně z roku 1946*, fond S-S 11978.

Autenticky na autorku zapůsobil *Protokol s Bořivojem Pospíšilem*, inv. č. S 10815, fond 1-6 Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti Brno, Mozartova 3, ze dne 15.4. 1947, kde se uvádí, že Bořivoj Pospíšil, úředník městské plynárny, se stal jednou z obětí volavčí sítě konfidenta Viktora Ryšánka, kde působil nevědomky jako informátor v domnění, že pracuje pro skutečnou odbojovou organizaci.

V *Archivu Masarykovy univerzity Brno* jsou uloženy prameny týkající se Gajdošova vysokoškolského studia: knihy s vyučovacími předměty, ve kterých jsou zapsány všechny předměty, které Gajdoš studoval na Přírodovědecké fakultě MU-fond A6 Přírodovědecká fakulta I, kn.6-13, Jan Gajdoš. Autorka zde také studovala prameny týkající se ukončování jeho vysokoškolského studia, např. Žádost o tématu a datu vypracování závěrečné písemné práce a závěrečných státních zkoušek, téma závěrečné písemné práce apod. Spis: AMU, fond A 11 Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Brno, studijní spis Jan Gajdoš, karton 17, č. 258. Sbíрку pramenů zde lze předpokládat jako autentickou a věrohodnou, protože se většinou jedná o dobové úřední rukopisy, zápisy o studiu, přednáškách, závěrečných písemných pracích a zkouškách, takže nelze pochybovat o jejich pravdivosti.

Archiv autorky obsahuje cenné prameny, získané od rodinných příslušníků, známých a pamětníků Jana Gajdoše. Jsou to např.: rodný a křestní list Jana Gajdoše, Vysvědčení dospělosti z II. české státní reálky v Brně na Křenové ze dne 10.9.1923, Vyvázání ze služby na reálném

gymnázium v Brně ze dne 12.1. 1944 a odkaz na nové úřední působení na Reálném gymnázium v Kyjově, kniha vzpomínek staršího bratra *Emila Gajdoše ze života v tajze Vlčí cesty*-rukopis, dále novinové články a fotografie Emila Gajdoše, množství rodinných fotografií ze života Jana Gajdoše a jeho nejbližších rodinných příslušníků, především manželky, do 80. let 20. století, novinové články o něm a jeho fotografie, zápisky manželky Jarmily Gajdošové a její fotografie ze života její rodiny atd.

Jmenované úřední dokumenty lze pokládat za pravdivé, písemné rukopisné vzpomínky bratra Emila z jeho života v Rusku mají částečně beletristický ráz, jsou subjektivní, proto je nelze objektivně posuzovat. Darované písemné prameny od blízké rodiny Jana Gajdoše o bratru Emilovi autorku zaujaly a získala názor, že i on byl zajímavou silnou osobností. Pobýval však velkou část svého života, vlivem povinné vojenské služby v první světové válce v Rusku, proto u nás není příliš známý. Jeho zásluhy, především pedagogické, (ředitel velké střední školy v Rusku, ředitel gymnázia v Brně, proděkan Pedagogické fakulty v Brně, nejvyšší pedagogické vyznamenání-Medaile Jana Amose Komenského a další) jsou také významné.

1.3.2 Literatura

Z odborných prací spjatých s odbojovou tematikou zaujaly autorku nejvíce dvě práce; první: *J. B. Uhlíř: Dizertační práce Sokol za protektorátu (2005)*.⁴³ Tato obsahově rozsáhlá práce se zabývá vývojem sokolského odboje od X. všesokolského sletu v roce 1938, přes počátky sokolského odboje po celý protektorát, události související s atentátem na Heydricha a podílu České obce sokolské na něm, informace o odbojové skupině Jindra a sledování sokolské rezistence gestapem. Zejména kapitola věnovaná ilegální skupině Jindra zapůsobila na autorku nejvíce podrobnými i autorem nově objevenými informacemi na základě jeho rozsáhlého archivního studia, mimo jiné poznatky a názory o osobnosti profesora Ladislava Vaňka. Uhlíř zde popírá mnohé totalitní informace o osobnosti Vaňka na základě archivních pramenů, dříve neznámých, a vytváří nový obraz této kontraverzní postavy sokolského odboje.

⁴³ Internetový portál dspace.cuni.cz: UHLÍŘ, Jan. Boris. *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Praha, 2005. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta v Praze, Ústav českých dějin. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3572/140033044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Druhá, pro autorku objevná *Uhlířova* práce, s názvem *Sokolská odbojová skupina Jindra. Závěrečná zpráva gestapa* (2001),⁴⁴ je další velmi zajímavou odbornou prací zpracovanou na základě nových poznatků vzniklých bádáním autora. Přináší zcela nové informace a úhel pohledu na postavu Ladislava Vaňka a celého sokolského odboje a podrobné informace o významu ilegální skupiny Jindra.

Podobnou tematikou jako Uhlíř se zabýval *Pavel Žáček* ve své stati *Akce „Profesor“*,⁴⁵ uveřejněné v odborném časopisu *Paměť a dějiny* v roce 2010.⁴⁵ Autor se zde zabývá, na základě studia v různých archivních pramenech, také životním příběhem Ladislava Vaňka, jeho vztahem ke Státní bezpečnosti, zejména od 50. let do konce 80. let 20. století. Autor přímo cituje z archivních pramenů chování Vaňka a jeho vztah ke Státní policii, na základě čehož si čtenář udělá úsudek, jaký „charakter“ Vaněk měl a proč byl StB chráněn. Tato stať uvádí četné důkazy o tom, jak velmi zkreslené informace podával veřejnosti po celou dobu totality o sobě a sokolském odboji, a odhaluje Vaňkovu jinou charakteristiku, než jakou se mu dařilo desetiletí skrývat pomocí státních orgánů.

Čech žijící v Austrálii, *Stanislav Berton*, vydal koncem 80. let v zahraničí vlastním nákladem knihu *První zpráva o „Jindrovi“* (1987) kterou zásadně zpochybnil propagované „zásluhy“ Vaňka na odbojové činnosti, což se v naší republice začalo odhalovat až po roce 1989.⁴⁶ Autor bádá v archívech mimo Českou republiku, a přesto dospěl k podobným názorům o osobnosti Ladislava Vaňka jako později čeští historikové, uvedení výše.

Z odborné pedagogické literatury zaujala autorku této práce kniha *Aleny Vališové a Hany Kasíkové: Pedagogika pro učitele* (2011)⁴⁷, obsáhla moderní kniha obsahující rozbor českého školského systému v minulosti, přes rozbor pedagogických pojmů spojených s termíny vyučování a výchova, až po současné pedagogické problémy, jako např. pedagogicko-psychologická diagnostika a očekávané proměny jejího pojetí, poskytování poradenských služeb ve škole, otázky drogové závislosti, multikulturní výchova atd. Jedná se o ucelenou současnou publikaci obsahující teoretický obraz moderní české didaktiky.

Publikace, která svým způsobem doplňuje předcházející studii, má název *Obecná didaktika* (2014) od autorky *Lucie Zormanové*.⁴⁸ Věnuje se např. obecné didaktice, pojmům

⁴⁴ UHLÍŘ, Jan Boris: *Sokolská odbojová skupina Jindra. Závěrečná zpráva gestapa*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky. Soudobé dějiny, č. 4, roč.8 (2001), s. 791-811.

⁴⁵ ŽÁČEK, Pavel. *Akce „Profesor“*. *Ladislav Vaněk a Státní bezpečnost. Pokus o rekonstrukci*. *Paměť a dějiny*, č.2, roč.6 (2012), s. 60-69.

⁴⁶ BERTON, Stanislav. *První zpráva o „Jindrovi“*. Roseville: vlastním nákladem, 1987.

⁴⁷ VALIŠOVÁ, Alena-KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011.

⁴⁸ ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná pedagogika. Pro studium a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014.

výuka a vzdělávání, didaktickým zásadám, organizačním formám výuky, výukovým metodám, diagnostice a hodnocení vědomostí žáků apod. Kladem této publikace je její srozumitelnost, komplexnost a propojení teorie s konkrétními praktickými ukázkami použitelnými v reálné školní výuce.

Co se týká *memoárové literatury*, na prvním místě zaujala autorku vzpomínková publikace *Rudolfa Procházky: Jan Gajdoš, sokolský závodník*,⁴⁹ (1946) obsahující především autentické ukázky z dobových novin a časopisů v dobách Gajdošových největších úspěchů i proher ve sportovních soutěžích, uspořádaných chronologicky od prvních reprezentačních úspěchů až po jeho závěrečné závody. Další předností publikace jsou vzpomínky Gajdošových kamarádů, přátel, manželky a sestry, jejich úhel pohledu na aktuální události probíhající v jeho životě.

Velice depresivně, ale realisticky působí kniha *Jaroslava Zatloukala: Svědectví Kounicových kolejí*,⁵⁰ (1946) jejíž předností je v úvodu popsán pobyt vězně, autora Jaroslava Zatloukala, který popisuje atmosféru, prostředí a život z doby věznění v Kounicových kolejích. Vlastním, podstatným obsahem knihy jsou však na nábytek napsané, v době věznění vyryté vzkazy vězňů v jednotlivých očíslovaných celách. Kniha působí věrohodně, jejím nedostatkem je schematičnost, daná snahou zapsat všechny vzkazy vězňů.

Novinářsky zpracovaný stručný životopis Jana Gajdoše na základě vzpomínek kamarádů, členů rodiny, trenérů a ukázek z dobového tisku obsahuje kniha *Romana Cílka: Vítězové bez vavříků*⁵¹ (1975). Ke Gajdošovu životnímu příběhu je připojeno dalších devět sportovců-hrdinů, kteří položili život za svoji vlast. Kapitulu o Gajdošovi zdobí úvod-jeho novinářsky vylíčená výstižná charakteristika.

Dlouholetá náčelnice Sokola *Marie Provažníková* napsala svoji vzpomínkovou knihu *To byl Sokol*⁵² (1988); jedná se o subjektivní výpověď významné české sokolky z prostředí nuceného pobytu v zahraničí, popisující podrobně, až příliš osobitě a citově svůj život v Sokole. Autorku práce zaujal autentický popis situace v českém Sokole po druhé světové válce, kde otevřeně odkrývá aktuální sokolská záporná i kladná témata ve složité poválečné době, a dobu totality v Sokole českém i zahraničním.

⁴⁹ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, 127 s.

⁵⁰ ZATLOUKAL, Jaroslav. *Svědectví Kounicových kolejí*. Brno: Klub Kounicových kolejí, Nakladatelství osvobozených politických vězňů v Brně, 1946, 118 s.

⁵¹ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, 158 s.

⁵² PROVAŽNÍKOVÁ, Marie. *To byl sokol*. Mnichov: České slovo, 1988, 252 s.

1.4 Členění práce

Práce se skládá ze čtyř hlavních kapitol:

1. kapitola: *Cíl práce, metody a literatura, členění*
2. kapitola: *Životopis Jana Gajdoše*
3. kapitola: *Návrh výukového projektu Pedagogicko-didaktické uchopení osobnosti profesora Jana Gajdoše rámci předmětu občanská výchova na 2. stupni ZŠ*
4. kapitola: *Osobnost Jana Gajdoše metodou hypotézy*

Uvedené kapitoly jsou členěny na podkapitoly:

1. kapitola: *Cíl práce, metody a literatura, členění* obsahuje čtyři podkapitoly:

1. podkapitola: *Cíl práce*-v ní je vymezen základní cíl, seznámení s osobností Jana Gajdoše a realizace školního projektu, jeho využití ve vyučovacím předmětu občanská výchova na 2. stupni ZŠ v současných školských podmínkách.
2. podkapitola: *Metody práce*-zde jsou vyjmenovány použité metody historikovy práce: přímá metoda, metoda historicko-srovnávací (komparativní), metoda geografická a metoda hypotézy.
3. podkapitola: *Prameny a literatura* uvádí významné prameny a literaturu, ze kterých bylo čerpáno při psaní této práce.
4. podkapitola: *Členění práce*-zde je popsána struktura práce s jejími hlavními body.

2. kapitola: *Životopis Jana Gajdoše* obsahuje pět podkapitol:

1. podkapitola: *Mladý student a sportovec*-popisuje studentskou dobu na gymnáziu, stručné seznámení s charakteristikou tohoto ústavu, začlenění chlapce do Sokola Brno-Židenice a později do Sokola Brno 1.
2. podkapitola: *Vysokoškolské studium a první sportovní úspěchy*-o Gajdošově studiu na Přírodovědecké fakultě MU v Brně, seznamuje s významem školy a úspěšných absolventech. Součástí je také účast mladého sportovce na významných sportovních mezinárodních závodech.
3. podkapitola *Jan Gajdoš pedagogem a jeho další sportovní reprezentace*: popisuje jeho učitelství na Slovanském gymnáziu v Brně, jehož mnozí studenti padli v odboji. Jejich jména jsou uvedena na pamětní desce u vchodu do budovy gymnázia, společně se svým profesorem. V této podkapitole Gajdoš završuje svoji sportovní kariéru obdržetím tří medailí na mistrovství světa v roce 1938.

4. podkapitola: *Předválečné a válečné období* je věnována závěrečnému období Gajdošova života, období přeložení pedagoga za trest z Brna na jižní Moravu, ukončení aktivní sportovní kariéry, práci v odboji, zatčení, pobytu ve fašistických káznících, onemocnění, smrti a pohřbu.
5. podkapitola: *Odkaz Jana Gajdoše-pocty, společenské a sportovní aktivity v jeho upomínku*: ocenění, která mu byla udělena po druhé světové válce a po roce 1989 do současnosti.

3. kapitola: *Návrh výukového projektu Pedagogicko-didaktické uchopení osobnosti středoškolského profesora Jana Gajdoše v rámci předmětu občanská výchova na 2. stupni ZŠ*: zde je podrobně rozvedena realizace školního projektu v současném školství využívající informací o životě a úspěších Jana Gajdoše. Obsahuje *tři podkapitoly*:

1. podkapitola: *Informace o projektu*-obsahuje podrobné informace o daném projektu: jeho cíl, mezipředmětové vztahy, časová dotace, pomůcky, plnění Rámcového vzdělávacího programu, jako jsou průřezová témata, vzdělávací oblast a obor, klíčové kompetence, vzdělávací obsah oboru 2. stupeň ZŠ atd.

2. podkapitola: *Realizace projektu* je rozvedena detailně do dalších podkapitol, které pojednávají o přípravě na projekt, o průběhu prvního a druhého projektového dne, o práci žáků s pracovními listy a na projektovém plakátu.

3. podkapitola: *Exkurze pro vítěze školního projektu: Cestou po zajímavých brněnských místech ze života Jana Gajdoše*-návštěva židenické sokolovny, prohlídka Gajdošova čestného hrobu, rodného domu s Kamenem zmizelých, návštěva Sokola Brno 1, prohlídka Kounicových kolejí a zhodnocení celého projektu.

4. kapitola: *Osobnost Jana Gajdoše-metoda hypotézy*-obsahuje zamyšlení nad otázkou výjimečnosti osobnosti a života Jana Gajdoše na základě citací z literatury a pramenů, i množství poct, kterých se mu dostalo.

Rigorózní práce končí kapitolami **Závěr, Seznam zkratek, Seznam použitých zdrojů a Přílohy.**

2. Životopis Jana Gajdoše

2.1 Mladý student a sportovec

Jan Gajdoš se narodil dne 27. prosince 1903 v Brně-Židenicích. Pocházel z početné živnostenské rodiny. Chtěl se stát učitelem tělesné výchovy; v mládí studoval na „tradiční a dlouhodobě kvalitně působící instituci,“⁵³ *II. české státní reálce, dnes Gymnázium Křenová Brno*, na kterém maturoval v roce 1923. Ukázka z prostředí gymnázia v začátcích jeho existence: „Profesoři z vlastních prostředků založili např. fond podporovací, který přispíval na studium žáků z chudých rodin. Z téhož důvodu byla založena knihovna učebnic, vyučující i ředitel zajistili žákům bezplatnou návštěvu lázní, slevy na kluziště i na sportoviště spolku Achilles, pravidelně byly pořádány vycházky pro zotavení i poučení.“⁵⁴

Několik významných absolventů Gymnázia Brno Křenová: *Jiří Sequens*: divadelní a filmový režisér-Třicet případů majora Zemana, Hříšní lidé města pražského, Atentát aj.; *Pavel Varvařovský*: veřejný ochránce práv, bývalý soudce Nejvyššího soudu a Ústavního soudu ČR; *Vít Unzeitig*: mezinárodně uznávaný lékař v oboru gynekologie a porodnictví. Přednáší na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity Brno, člen mnoha mezinárodních odborných sdružení; *Vladimír Chmelo*: operní zpěvák, spolupracuje s brněnským, pražským a bratislavským Národním divadlem, s Metropolitní operou New York, Cena Thálie; *Adolf Erhart*: jazykovědec, profesor Filozofické fakulty MU Brno-jazyky indoevropské se specializací na jazyky indoíránské, jeho *Struktura indoíránských jazyků*-první česky psaná gramatika sanskrtu.⁵⁵

Od dětství se Jan Gajdoš zabýval sportem; cvičil na tělocvičném náradí, úspěšně se věnoval fotbalu a účastnil se množství atletických utkání ve skoku vysokém, o tyči, házel diskem a koulí, byl velmi všestranný.⁵⁶ V roce 1921 se stal členem *Sokola Brno-Židenice*. Jako student reálného gymnázia pomáhal svému učiteli, prof. Pokorovi, ve výuce nepovinné tělesné výchovy na brněnské konzervatoři. Vytvořil prostná pro žáky své školy v rámci školní tělocvičné akademie, v této době složil tzv. „pomahatelskou a cvičitelskou zkoušku.“⁵⁷

⁵³ KAPLAN, Jan. *Od 100. výročí k současnosti aneb za všechno může čas... 100 let gymnázium Křenová*. Brno: Nadační fond Gymnázia, Brno, Křenová 36, 2012, s. 12.

⁵⁴ Tamtéž, s. 7.

⁵⁵ *111 let Gymnázia Křenová*. Brno: Gymnázium, Brno, Křenová, příspěvková organizace, 2018, s. 84-85.

⁵⁶ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, s. 139.

⁵⁷ GAJDOŠ, Jan: *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis, s. 68.

V roce 1923 přestoupil do *Sokola Brno I*, kde byl zařazen do vrcholového reprezentačního družstva.⁵⁸ Dr. Miroslav Klinger, Gajdošův dlouholetý cvičitel, ho takto charakterizoval: „...*Vstoupil mezi závodníky směle, neohroženě, ba snad i sebevědomě. Tím větší bylo jeho zklamání, když při posledním vylučovacím závodě (pozn. autora: na Olympijské hry v Paříži 1924) neprošel... Byli jsme tehdy přesvědčeni, že to byl jeho poslední závod, že se zklamán ve své mladé ctizádosti vrátí opět ke kopané...Neznali jsme ještě tu duši, plnou vášnivé touhy po boji, po závodě a po vítězství. Při nejbližším vyhledávacím závodě se objevil opět. Zůstal mezi námi, až nakonec svrchovaně ovládl všechna odvětví sokolského závodění...*“⁵⁹

2.2 Vysokoškolské studium a první sportovní úspěchy

Gajdošovy sportovní úspěchy rostly, zúčastňoval se kromě domácích, také zahraničních soutěží. Při závěrečných rozřadovacích závodech pro účast na *Mezinárodní závod tělocvičných svazů v Lyonu* v roce 1926 se umístil na 1. místě.⁶⁰ Ve svých *Vzpomínkách* napsal, že si uštípl loketní výběžek a byl diskvalifikován z jedné disciplíny,⁶¹ přesto se zúčastnil rozhodujícího závodu, šplhu na laně, a československé družstvo dosáhlo prvního místa.⁶² V roce 1927 byl Gajdoš součástí *zájezdu reprezentačního československého sokolského družstva České obce sokolské do Finska*, ve kterém sportovci úspěšně reprezentovali svoji zemi při různých závodech a prezentacích.⁶³

Na IX. letních olympijských hrách v Amsterdamu roku 1928 získalo československé gymnastické družstvo mužů *stříbrnou medaili* ve víceboji, na kterém se Gajdoš podílel.⁶⁴ Na výkony ve cvičení Jana Gajdoše z doby přípravy na olympiádu vzpomíná jeho přítel a spolubojovník *Jindřich Tintěra*: „...*Hleděl jsem na něho s úctou...V těchto závodech jsem poznal jeho houževnatost, vytrvalost a nezlomnou vůli a touhu zvítězit. Jeho příprava byla svědomitá, nic si v ní neslevil, cvičil raději víc než méně...*

⁵⁸ GAJDOŠ, Jan: *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis, s. 12.

⁵⁹ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 18-19.

⁶⁰ *Do Lyonu*. Věstník sokolský, č.21, roč.28 (1926), s. 393-394.

⁶¹ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis, s. 13-16.

⁶² Cílek, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, s. 141.

⁶³ Gajdoš, Jan. *Deník z přípravy i ze zájezdu a vystoupení ve Finsku 1927*. Brno: Muzeum města Brna, 1927, rukopis.

⁶⁴ Internetový portál wikipedia.org: *Sportovní gymnastika na letních olympijských hrách 1928*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Sportovní_gymnastika_na_Letních_olympijských_hrách_1928

... On byl i v závodech vlastních takový matematik. Psal si...body, které obdržel, a počítal. Bylo patrné, že když měl na jednom nářadí výsledek slabší, na nářadí příštím podal vynikající výkon a ztracené desetiny dohonil...Po závodu však nebylo jinak. Počítal, počítal, srovnával. Co udělal dobře, co mohlo být lepší, kde je poškozen, a činil z toho okamžitě závěry do budoucnosti... Žanek se už po závodu připravoval na další, na odvetu a s pevnou vůlí vyvarovat se chyb, kterých se dopustil v závodě minulém. Do toho uvažování a počítání dovedl dát sebe celého.⁶⁵

V letech 1929-1930 působil Gajdoš na pozvání Plzeňského Sokola v Chicagu jako cvičitel pro přípravu amerického sokolského sletu.⁶⁶ Ve své práci byl úspěšný, jeho mužské družstvo získalo první místo s Gajdošovou vlastní skladbou a on sám jako cvičenec získal také 1. místo. Připravoval zde také akademii, kterou tamní Sokol oslavil své 50. výročí.⁶⁷

Po maturitě na gymnáziu studoval Gajdoš na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně s pedagogickou aprobací zeměpis a tělesná výchova pro střední školy. V červnu roku 1930 po složení státních zkoušek získal oprávnění učit zeměpis a tělesnou výchovu na středních školách v Brně. Tímto ukončil svá vysokoškolská studia v roce 1930.⁶⁸

Někteří významní absolventi Přírodovědecké fakulty MU Brno: *Luděk Niedermayer*: ekonom, člen Bankovní rady České národní banky, viceguvernér České národní banky, poslanec Evropského parlamentu;⁶⁹ *Miloš Vystrčil*: pedagog a politik, předseda Senátu Parlamentu České republiky, hejtman Kraje Vysočina, starosta Telče;⁷⁰ *Jiří Zlatuška*: informatik, univerzitní profesor a politik, poslanec Poslanecké sněmovny, děkan Fakulty informatiky MU Brno, kterou zakládal a řídil, rektor MU Brno, člen Rady města Brna.⁷¹

2.3 Jan Gajdoš pedagogem a jeho další sportovní reprezentace

V roce 1930 Gajdoš nastoupil své první zaměstnání jako středoškolský učitel krátce na I. reálném gymnáziu v Brně, Antonínská ulice. V druhém pololetí musel změnit místo působení

⁶⁵ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 27-28.

⁶⁶ Tamtéž, s. 56.

⁶⁷ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neúveden, rukopis, s. 28-32.

⁶⁸ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neúveden, rukopis, s. 33-34.

⁶⁹ Internetový portál wikipedia.org: *Luděk Niedermayer*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Luděk_Niedermayer

⁷⁰ Internetový portál wikipedia.org: *Miloš Vystrčil*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: <https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Miloš-Vystrčil>

⁷¹ Internetový portál wikipedia.org: *Jiří Zlatuška*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: <https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Jiří-Zlatuška>

jako začínající učitel na *Státním reálném reformním gymnáziu v Břeclavi*. Ředitelství této školy v dokumentu ze dne 1. září 1931 hodnotilo Gajdošovu pedagogickou práci následně: „*Pan zatímní profesor Jan Gajdoš projevil hned zpočátku velmi dobrou snahu, svědomitost a pili potřebnou k vykonávání učitelského úřadu. Sám dobrý odborník ve všech složkách tělocvičných dovedl v žactvu vzbuditi živý zájem o tento předmět, vyučoval v promyšlené přípravě jednotlivých hodin vyučovacích a dobře přizpůsoboval cvičební prvky různému věku žáků. V hodinách tělocviku udržoval bezvadnou kázeň a pozornost a výsledky při vyučování tělocviku docílené byly velmi uspokojivé. Také vyučování druhého svého předmětu, zeměpisu, věnoval patřičnou péči a svědomitost; jeho způsob zkoušení byl vhodný a klasifikace žactva spravedlivá.*“⁷²

V roce 1930 se Gajdoš oženil s Jarmilou Raclovou, středoškolskou učitelkou a sportovkyní.⁷³

Od následujícího školního roku působil jako pedagog sedm roků (1931-1938) na *Reálném gymnáziu v Brně-Králově Poli, Slovanské náměstí*. Ve značně poněmčeném Brně mělo toto české gymnázium, založené v roce 1919, velký význam pro rozvoj národního a vlasteneckého cítění. Své pokrokové zaměření prokázalo zejména v období silícího fašistického hnutí, v době ohrožení republiky a v období okupace. Za národní svobodu nebo svůj původ položilo svůj život devatenáct studentů a dva profesori gymnázia. Kromě nich se pravděpodobně mnozí pracovníci a studenti školy zúčastnili odboje, byly vězněni nebo nebyli zadrženi gestapem.⁷⁴

Ve vstupní hale školní budovy Slovanského gymnázia v Brně je umístěna *pamětní deska* s textem: „*1939-1945 Život za svobodu národa obětovali naši profesori Jan Gajdoš, Arnošta Barbašová, žáci...*“⁷⁵ následují jména devatenácti padlých studentů v době druhé světové války za ilegální protifašistický odboj nebo za svůj původ; např. *Lubomír Baštář* s nasazením života zachránil vězně koncentračních táborů, kde byl popraven; později byl vyznamenán in memoriam prezidentem České republiky Československým válečným křížem za uznání bojových zásluh-1946.⁷⁶ Některá další jména padlých studentů: *Svatopluk Beseda*-popraven za

⁷² *Hodnocení vykonávání učitelského úřadu Jana Gajdoše*. Brno: Ředitelství státního československého reformního reálného gymnázia v Břeclavi dne 1. září 1931. Břeclav: 1931, archiv autorky (část dokumentu).

⁷³ Gajdoš, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, s. 38.

⁷⁴ *Ročenka Gymnázium Slovanské náměstí*. Brno: Gymnázium Slovanské náměstí, Odbor kultury JMKMV, 1985, s. 3.

⁷⁵ Internetový portál encyklopedie. brna.cz. *Oběti druhé světové války. Slovanské náměstí 7/01*. [online]. [cit. 2022-09-06]. Dostupné z: <https://www.encyklopedie.brna.cz/homemb/?acc=profil-objektu&lod=43>

⁷⁶ *Gymnázium Slovanské náměstí. Ročenka Gymnázium Slovanské náměstí*. Brno. Odbor kultury JMKNV, 1985, s. 21.

partyzánský odboj, obdržel in memoriam Junácký kříž zlatého stupně;⁷⁷ Jaroslav Jebáček-letec ve Velké Británii, zahynul při letecké nehodě, roku 1942 byl vyznamenán Československým válečným křížem, v roce 1944 obdržel in memoriam československou vojenskou pamětní medaili.⁷⁸ Pavel Reiss působil v koncentračním táboře jako učitel skupiny dětí, se kterými zahynul v plynové komoře.⁷⁹

Ing. Zdeněk Koželuha: ilegální skupina Obrana národa, vězeň koncentračních táborů, popraven; v roce 1945 obdržel vyznamenání čestný člen Spolku posluchačů Vysokého učení technického Brno, roku 1946 mu byl udělen Československý válečný kříž in memoriam za uznání bojových zásluh, v roce 1947 obdržel titul Ing. in memoriam, roku 1974 získal Zlatou medaili Vysokého učení technického Brno za zásluhy o rozvoj školy in memoriam.⁸⁰

Z pozdějších významných absolventů gymnázia: Milan Uhde, spisovatel, disident a politik; Jan Skácel, básník a prozaik; Jan Trefulka-spisovatel, překladatel, publicista, literární kritik.⁸¹

Bývalí studenti Gymnázia na Slovanském náměstí napsali o profesoru Janu Gajdošovi v Ročenke gymnázia z roku 1985: „...vychoval stovky studentů, kteří na něj s láskou a vděčností vzpomínají. Profesor Gajdoš byl...vždy ochotný pomoci a poradit a rozdělit se o svoje poznatky a zkušenosti. Tak jsme jej znali, tak jej pamatujeme, a tak chceme přiblížit „Gajdina,“ jak jsme mu říkali, i dalším, mladším generacím královopolského gymnázia.“⁸²

I nadále pokračoval Gajdoš úspěšně ve své sportovní závodnické dráze: rok 1931- Sjezd francouzských gymnastů v Paříži, 3.místo,⁸³ v roce 1932-Závod o přebor Svazu slovanského sokolstva a ČOS v Praze při IX. všesokolském sletu-1.místo.⁸⁴ „Gajdoš dobývá tímto vítězstvím i Putovní ceny dr. Jindřicha Vaníčka, nově pro přebor ČOS založené. Nemůže se dostatí větší cti borci sokolskému: Gajdošovi se jí dostalo zaslouženě. Byl skvělý. Od prvního kroku do závodu bylo vítězství Gajdošovo nepochybné. Závodil krásně, důstojně a s živou radostí.“⁸⁵ V roce 1933 se Gajdoš zúčastnil zájezdu československé sokolské reprezentační výpravy do USA v rámci II. sletu Americké obce sokolské v Chicagu.⁸⁶ V následujícím období absolvoval

⁷⁷ Gymnázium Slovanské náměstí. Ročenka Gymnázium Slovanské náměstí. Brno. Odbor kultury JMKNV, 1985, s. 23.

⁷⁸ Tamtéž, s. 29.

⁷⁹ Tamtéž, s. 9.

⁸⁰ Tamtéž, s. 33-35.

⁸¹ Tamtéž, s. 37, 38, 41.

⁸² Tamtéž, s. 11.

⁸³ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, nepublikováno, rok neuveden, s. 38-39.

⁸⁴ Tamtéž, s. 42.

⁸⁵ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 84.

⁸⁶ Tamtéž, s. 58.

další závody domácího charakteru, např. v Praze, v Brně, v Bratislavě atd., ve kterých vystupoval jako zkušený a spolehlivý sportovec, většinou obsazoval přední místa. Roku 1936 se zúčastnil se svým družstvem *olympiády v Berlíně*, prosyceném fašistickou atmosférou. Po tvrdém boji dosáhlo československé gymnastické družstvo mužů umístění na čtvrtém místě. Gajdoš skončil na 27. místě.⁸⁷ V letech 1936, 1937 a 1938 dále soutěžil, závodil a reprezentoval doma i v zahraničí: např. *Závod o prvenství vyššího stupně nářadového tělocviku roku 1937*, *Závody o prvenství Svazu slovanského sokolstva ve volných cvičeních na nářadí a v prostných cvičeních v Novém Sadu v Jugoslávii v roce 1937 o putovní cenu Adama Zamoyského*, *Tělocvičný závod Čechy-Morava roku 1938*, *Nářadový závod Československo-Švýcarsko v Basileji v roce 1938* a další.⁸⁷

Gajdošovým životním sportovním vítězstvím se stal závod *Mezinárodní tělocvičné federace v roce 1938 v Praze o mistrovství světa*, na kterém získal první místo a titul mistra světa.⁸⁸ Roman Cílek ve svém článku s názvem *...a proto jsem vyhrál* napsal: „...*položili otázku, jak dokázal stát se mistrem světa v tělocviku. Odpověděl...: Připravoval jsem se jako vždy-svědomitě, poctivě a pravidelně. Tvrdím, že závodníka dělá dobrá příprava, náležitá příprava, silná vůle a odvaha. Nic z toho mi tentokrát nechybělo-a proto jsem vyhrál.*“⁸⁹

Od 1. září 1938 bylo určeno Gajdošovi Zemskou školní radou v Brně nové pedagogické působišťe-III. *reálné gymnázium v Brně*. Jakým byl cvičitelem a učitelem tělesné výchovy, svědčí vypravování jeho cvičence *Janka Blahoslava* ve své *Vzpomínce na Jana Gajdoše* z roku 2000: „*Při cvičení s Janem Gajdošem od deseti do čtrnácti let, to bývala vždy úplná legenda. Cvičební hodiny s ním bývaly radostné, plné šikovnosti a odvahy, které si náš vedoucí vymýšlel, sám je předváděl a stejné provedení vyžadoval od nás, žákovských cvičenců. Byl trpělivý a když se někomu cvik nepodařil hned na první pokus, nechal ho opakovat a každému cvičenci dodával odvalu.*“⁹⁰

⁸⁷ Internetový portál [olympijskytym.cz: Berlín 1936- Kompletní výsledky](https://www.olympijskytym.cz/olympic/berlin-1936?page=results). [online]. [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: <https://www.olympijskytym.cz/olympic/berlin-1936?page=results>

⁸⁸ Tamtéž, s. 59.

⁸⁹ CÍLEK, Roman. *... a proto jsem vyhrál*. Volno, 5.5.1945, s. 6.

⁹⁰ JANKO, Blahoslav. *Vzpomínka na Jana Gajdoše*. Rokycany: nepublikovaný text věnovaný Ivaně Gajdošové, archiv autorky, 2000, nestránkováno.

2.4 Předválečné a válečné období

Při vyhlášení druhé mobilizace byl Gajdoš povolán k pohraničí na jižní Moravu, následně po vydání pohraničí fašistům se musel vrátit.⁹¹ Postupně opustil dráhu tělocvičného závodníka; posledních závodů své tělocvičné činnosti se účastnil v letech 1939-1941. Byly to např.: *I. vyhledávací závod v nářad'ovém tělocviku* v únoru 1939, *Meziměstský závod Brno-Praha III* v květnu 1939 v Praze, *Závod o putovní cenu bratra Zezuly* v Brně-duben 1940, *Závod vyššího oddílu-červen* 1940 v Praze a poslední závod *Závod Čechy-Morava* v Brně roku 1941.⁹²

Celková sportovní reprezentativní soutěžní rekapitulace: Jan Gajdoš se zúčastnil celkem 58 významných závodů a dvou olympiád; získal v nich 20 prvních míst, 7 druhých míst a 11 třetích míst.⁹³

Po zákazu činnosti Sokola v roce 1941 se Gajdoš věnoval amatérskému filmování, stal se členem fotografického klubu, věnoval se tenisu, jízdě na plachetnici, shromažďoval materiál na postavení lodě; byl u zrodu brněnského Jacht-klubu.⁹⁴ Začal také připravovat odbornou tělocvičnou práci *Cesta k vrcholovým prvkům na hlavním nářadí*, v této práci již uvedenou. Po jeho smrti ji ze zápisů připravila pro tisk manželka Jarmila Gajdošová. Zasluhou České obce sokolské vyšla v roce 1949. Gajdoš připravoval také své životopisné *Vzpomínky*.

Jan Gajdoš úmyslně odmítl složit povinnou zkoušku z němčiny, kterou museli podstoupit všichni učitelé, byl profesně potrestán přeložením z brněnského gymnázia na Reálné gymnázium v Kyjově od 1. ledna 1944.⁹⁵ V německy psaném dokumentu ze dne 25. ledna 1944 píše „*Der President in Mähren*“, adresovanému „*Herrn Jan Gajdoš, Professor am Realgymnasium in Gaya*“: „*Vzhledem k vyhláše Ministerstva školství ze dne 20. března 1941, číslo 2467/41 Pres., disponuji s Vaším dočasným pozastavením v souladu s §154 služebních pragmatiků profesorů s účinností od 18.ledna 1944 od Vašeho zadržení servisní rady; pověst školy by byla ohrožena. Proti ustanovení §157 profesní pragmatiky služby profesora neexistuje opravný prostředek. Současně Vás upozorňuji, že Váš plat by měl být snížen na polovinu v souladu s §14 nařízení Vdg. Sbíрка č. 163/40, počínaje 16. lednem 1944, po dobu dočasného pozastavení činnosti.*

⁹¹ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavřínů*. Praha: Olympia, s. 1975, s. 146.

⁹² PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 60.

⁹³ *Ročenka Gymnázium Slovanské náměstí*. Brno: Odbor kultury JMKNV, 1985, s. 12.

⁹⁴ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, nepublikováno, rok neuveden, s. 59.

⁹⁵ Tamtéž, s. 60.

Jménem: “ nečitelný podpis.⁹⁶

V době německé okupace se Gajdoš zapojil do aktivního a organizovaného odporu, do protifašistického odboje v *ilegální skupině Jindra*, která měla na starosti zpravodajskou práci, jít po stopách konfidentů, odhalovat je a včas varovat odbojáře.⁹⁷ Gajdoš vedl skupinu asi devíti osob v Brně-Židenicích a Juliánově.⁹⁸

Gestapo zatklo Gajdoše ve třídě gymnázia při vyučování v Kyjově. Svědčí o tom zápis z Almanachu Klvaňova gymnázia v Kyjově z let 1943/1944: „Dne 18. ledna (pozn. aut: 1944) dostavili se během vyučování do ředitelova bytu dva členové gestapa a tázali se po řediteli. Byli odkázáni do ředitelny. Tam předložili řediteli fotografii profesora Gajdoše s dotazem, zda-li jej ředitel zná. Když přisvědčil, chtěli s ním mluvit... Ředitel jej zavolal a gestapáci jej vyzvali, aby šel s nimi. Protože Gajdoš nemluvil německy, žádal ředitel, aby šli s Gajdošem do bytu, aby si mohl zařídit své věci. Učinili tak.“⁹⁹ Z gymnázia byl odvezen do sídla gestapa, původně Právnické fakulty v Brně, a poté do *Kounicových kolejí* v Brně, vězeňské káznice. O tehdejší atmosféře napsal bývalý vězeň, Jaroslav Zatloukal: „V celách byl smutek, hlad, tělesné i duševní útrapy, ale také víra, velká víra v dějinný zvrat a statečnost i v těch dnech, kdy popravni salvy se ozývaly z popraviště.“¹⁰⁰

Po ročním Gajdošově věznění v Kounicových kolejích byl převezen, společně s dalšími brněnskými sokolskými spoluvězni, do fašistické káznice ve *Vratislavi (Breslau)*. Zde měli odsouzení čekat na soud za svoje „provinění“. Gajdoš byl obviněn z přípravy k velezradě, pokusu o odtržení území od Říše a další provinění, za což měl být odsouzený k trestu smrti.¹⁰¹ V Breslau onemocněl, jednalo se pravděpodobně o plicní tuberkulózu; odtud byl evakuován do další káznice ve *Zwickau*, kde byl těžce nemocný se zápallem plic.¹⁰² Zásluhou českého lékaře, *MUDr. Aloise Drbala*, který pozval Gajdoše na prohlídku, přeložil na ošetrovnu a potvrdil onemocnění tuberkulózou, se jeho zdravotní stav zlepšil,¹⁰³ až do 13. dubna 1945, kdy se objevily nové horečky se zánětem plic. 22. dubna se dostavilo chrlení krve...z tohoto důvodu

⁹⁶ DER LANDENPRÄSIDENT IN MÄHREN. *Herrn Jan Gajdoš, Professor am Realgymnasium in Gaya*. Brünn: archiv autorky, 25.1.1944.

⁹⁷ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, s. 146.

⁹⁸ Gymnázium Slovanské náměstí Brno. *Ročenka Gymnázium Slovanské náměstí Brno*. Brno: Odbor kultury JM KNV, 1985, s. 12.

⁹⁹ *100 let Klvaňova gymnázia v Kyjově v zrcadle školní kroniky*. Kyjov: Almanach Reálného gymnázia v Kyjově (Realgymnasium in Gaya) 1943/1944, s. 93.

¹⁰⁰ ZATLOUKAL, Jaroslav. *Svědectví Kounicových kolejí*. Brno: Klub Kounicových kolejí, nakladatelství Osvobozených politických vězňů v Brně, 1946, s. 8-9.

¹⁰¹ POLEŠOVSKÝ, Jan: *Kdo byl Jan Gajdoš*. Československý voják, č. 18, 3.9.1955, s. 30.

¹⁰² VAŠEK, František. *Vzpomínka*. Brno: nepublikovaný text věnovaný Ivaně Gajdošové, archiv autorky, 2004.

¹⁰³ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 45-46.

se po osvobození nemohl vrátit do své vlasti. MUDr. Drbal vzpomínal na Jana Gajdoše: „*Kdo byl bratr Jan Gajdoš? Byl zosobněním toho, čemu v antice říkali kalokagathia: krásné tělo a ušlechtilá duše...V nemoci byl sám na sebe velmi přísný. Tato přísnost pramenila z nezlomného ducha... Nebylo skromnějšího člověka nad bratra Gajdoše. Všechno primadonství mu bylo naprosto cizí. Právě jeho skromnost mu přivábila tolik přátel i mezi lidmi nejprostšími, s kterými si velmi dobře rozuměl...*“¹⁰⁴

4. června 1945 byl Gajdoš dovezen do Prahy, kde byl slavnostně přivítán v Tyršově domě, sokolském ústředí.¹⁰⁵ Následně byl odvezen do léčebny. Poslední měsíce Gajdošova života v létě 1945 jeho rodina věděla, že se blíží konec jeho života.¹⁰⁶ Bolesti v noze způsobovaly metastázy rakoviny, proto byl odvezen do brněnské Zemské nemocnice U sv. Anny. Jeho nemoc zde pokračovala rychle. „*Chtěl jít domů, říkal, že se musí vrátit, že musí cvičit kluky, vést družstvo, sám že toho už mnoho neudělá, s tím se prý smířil, ale ty kluky...*“¹⁰⁷ napsala Jarmila Gajdošová. Zemřel dne 19. listopadu 1945 vykrvácením z nahlodané cévy rakovinou průdušky.¹⁰⁸ Rozloučení, uspořádané Sokolem Brno I a Československou obcí sokolskou, bylo triumfální. Brno se důstojně rozloučilo s oblíbeným kamarádem, učitelem, sokolem, vlastencem a mezinárodně významným sportovcem.¹⁰⁹

2.5 Odkaz Jana Gajdoše: pocty, společenské a sportovní aktivity v jeho upomínku

Janu Gajdošovi byly po jeho smrti uděleny následující pocty: byl jmenovaný čestným členem Jacht klubu Brno a po druhé světové válce byl pořádán v Brně *Memoriál Jana Gajdoše*, každoroční závod plachetnic na brněnské přehradě. Po osvobození vlasti byla pojmenována ulice v Brně-Židenicích jako *ulice Gajdošova* (dříve Dobrovského) a základní škola v Brně-Židenicích jako *ZŠ Gajdošova*. Místo posledního odpočinku Jana Gajdoše bylo určeno na hřbitově v Brně-Židenicích, Balbínova 55, v *čestném hrobě* jako součást čestné skupiny u vchodu vpravo, skupina 2, hrob č. 1c. Pomníku dominuje pískovcový náhrobek s reliéfem sokola s rozepnutými křídly, před pomníkem je umístěna černá žulová deska nepravidelného

¹⁰⁴ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 42-43.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 49.

¹⁰⁶ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, s. 148,157.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 179.

¹⁰⁸ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 42.

¹⁰⁹ *Gajdošova cesta na Olymp. Brno se rozloučilo s olympionikem a mistrem světa v tělocviku, prof. Janem Gajdošem*. Národní obrození, 27.11. 1945.

obdélníkového tvaru s bílým písmem, vlevo nahoře je umístěna fotografie Jana Gajdoše. Text na desce: Oběť fašismu, mistr světa v tělocviku prof. Jan Gajdoš, 27.12. 1903 – 19.11. 1945. Pomník je dílo brněnského *akademického sochaře Jiřího Marka*, je darem České obce sokolské, vyjádřením vděku za nezištnou a obětavou práci, za úspěšnou reprezentaci na mezinárodních kolbištích, usnesením předsednictva ČOS z 12.5.1948. Pomník byl postaven v roce 1950.¹¹⁰

Pamětní desky v Brně s uvedením jména Jana Gajdoše dle PhDr. Miroslavy Menšíkové z Muzea města Brna:

1. *Ulice Gajdošova 18-20*: vlevo od vchodu, Židenice: pamětní deska Jana Gajdoše (1903-1945), středoškolského profesora, činovníka sokola a mistra světa v tělocviku, který zemřel po návratu z nacistického žaláře na následky věznění, autor L. Šafařík.¹¹¹

2. *Kounicova 20/22*: ve vstupní dvoraně ve zvýšeném přízemí, Brno-město. Pamětní deska obětí druhé světové války v letech 1939-1945 z řad členů a činovníků Sokola Brno I. Mezi ostatními oběťmi je napsáno jméno Jana Gajdoše, autor Jiří Marek.¹¹²

3. *Moravské náměstí 6*: na podestě schodiště mezipatra vpravo, Brno-město. Památka obětem druhé světové války 1939-1945 z řad učitelstva země Moravskoslezské, autor J. Brukner, M. Ehlerová (sgrafito).¹¹³

4. *Slovanské náměstí 7*: ve vstupní hale proti vchodu, Královo Pole. Pamětní deska obětí druhé světové války v letech 1939-1945 z řad učitelů a žáků školy, mezi jmény profesorů je napsáno jméno Jan Gajdoš.¹¹⁴

Společenské a sportovní akce po roce 1989 na počest památky Jana Gajdoše: Memoriál Jana Gajdoše-tuto mezinárodní soutěž pořádá každoročně TJ Sokol Brno I-oddíl sportovní gymnastiky ve spolupráci s ČOS-Odborem sportu a ČGF (Česká gymnastická federace) za podpory statutárního města Brna a ČOS jako Mezinárodní závod chlapců a dívek ve sportovní gymnastice. Sokol Brno I vidí v Gajdošovi přímého zakladatele oddílu sportovní gymnastiky a uspořádáním této akce chce uctít jeho památku a zásluhy o československou gymnastiku.¹¹⁵

¹¹⁰ *Údaje o čestném hrobu Jana Gajdoše v Brně-Židenicích*. Poznámky Jarmily Gajdošové. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden.

¹¹¹ FLODROVÁ, Milena-MENŠÍKOVÁ, Miroslava. *Pamětní desky a pomníky v Brně*. Brno: Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2004, s. 31.

¹¹² FLODROVÁ, Milena-MENŠÍKOVÁ, Miroslava. *Pamětní desky a pomníky v Brně*. Brno: Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2004, s. 71.

¹¹³ Tamtéž, s. 103.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 142.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 133.

V roce 2002 byl Jan Gajdoš prohlášen slavnostně *čestným občanem městské části občanem Brna-Židenic*.¹¹⁶ V Brně-Židenicích je uctívána památka Jana Gajdoše i nadále: 27.12. 2003 uplynulo sto let od narození Jana Gajdoše. K tomuto výročí proběhl dne 13.12. 2003 na židenickém hřbitově v Brně *slavnostní vzpomínkový akt*, který pokračoval v prostorách sokolovny TJ Sokol Brno-Židenice na Gajdošově ulici *slavnostním kulturně-spoločenským a sportovním dopolednem*. Dne 16. listopadu 2005 byla uctěna Gajdošova památka *k 60. výročí jeho úmrtí na hřbitově v Brně-Židenicích u jeho čestného hrobu spojená s výstavou*, uspořádanou Sokolem Židenice.

22. listopadu 2005 u příležitosti 60. výročí úmrtí Jana Gajdoše se konalo *pietní shromáždění v Kounicových kolejích*. Na programu bylo položení květin u bývalého popraviště a přednáška o životě Jana Gajdoše; přednesla ji jeho praneteř, *Mgr. Ivana Gajdošová*, autorka této práce.¹¹⁷ (pozn. aut.: praneteř přispěla i dalšími aktivitami k připomínání odkazu Jana Gajdoše, které jsou uvedeny dále v této práci) Další Gajdošova ocenění: rok 2013 - *Sportovní síň slávy města Brna* in memoriam pro nejlepší sportovce města Brna, v roce 2014 *Cena Jihomoravského kraje* za celoživotní zásluhy in memoriam za přítomnosti prezidenta republiky a brněnského hejtmana. *Vyznamenání Zlaté lípy* za celoživotní zásluhy in memoriam, nejvyšší vyznamenání ministra obrany, rok 2014. Předání se uskutečnilo v Praze na Vítkově za přítomnosti ministra obrany. Z internetových zpráv: Česká televize 24, 7.5. 2014, z projevu ministra obrany o vyznamenaných: „...*Svým životem výrazně překročili hranice mezi běžným a výjimečným. Je v zájmu České republiky, aby měli nejen své obdivovatele, ale také následovníky.*“¹¹⁸

Kámen zmizelých-zasazení do chodníku před rodným domem Jana Gajdoše v Brně-Židenicích pro oběti druhé světové války-rok 2018. Reakce v internetových novinách: ČTK, České noviny 23.9.2018: *Odbojáře a olympionika Gajdoše připomíná v Brně Kámen v dlažbě: „...Brno. Osud protinacistického odbojáře a účastníka dvou olympiád Jana Gajdoše ode dneška připomíná takzvaný Kámen zmizelého. Do dlažby v Kuklenské ulici v Brně-Židenicích, kde Gajdoš žil, jej nechala svému někdejšímu členovi zasadit tělovýchovná jednota Sokol. Nápis*

¹¹⁶ *Pamětní list při příležitosti jmenování Jana Gajdoše in memoriam osobností městské části Brno-Židenice roku 2002 za sportovní úspěchy a za občanské postoje v době nesvobody*. Brno: archiv autorky, 18. října 2002.

¹¹⁷ *Pozvánka na pietní shromáždění k 60. výročí úmrtí člena sokolského odboje, vězně Kounicových kolejí, sportovce, olympionika Jana Gajdoše, který zemřel 19.11. 1945 na následky útrap v nacistických vězeních*. Brno: Kounicovy koleje, archiv autorky, 22.11. 2005.

¹¹⁸ Internetový portál ct24.ceskatelevize.cz: *Stropnický vyznamenával. In memoriam i generála Krzáka*. Česká televize 7.5. 2017. [online]. {cit. 2022-09-14}. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize/domaci/1035100-stropnicky-vyznamenaval-memori-am-docenil-i-generala-krzaka>

na kameni připomíná, že Gajdoš zemřel v listopadu 1945 na následky věznění v nacistických kriminálech...“¹¹⁹

Nejvyšší státní vyznamenání, Řád Bílého lva I. třídy občanské skupiny Janu Gajdošovi in memoriam za zvláště vynikající zásluhy ve prospěch České republiky-vyznamenání bylo Gajdošovi uděleno od prezidenta republiky 28. října 2018 na Pražském hradu, po projednání a schválení v Parlamentu a v Senátu České republiky. (pozn. aut.: iniciovala a převzala Gajdošova praneteř) V internetových zprávách *Lidovek* byl uveřejněný 31. 10. 2018 článek k této události: „...*Praha. Bylo toho dost, čeho se nebál* (pozn.: Jan Gajdoš). *Obtížné gymnastické cviky, vykloubený loket nebo také vzdouvající se nacistická moc. Československý gymnasta Jan Gajdoš byl jedním z členů slavné odbojové skupiny Jindra, která během druhé světové války připravila atentát na Reinharda Heydricha. I za to v neděli od prezidenta Miloše Zemana obdržel in memoriam Řád Bílého lva...*“¹²⁰

Na základě návrhu a účasti Gajdošovy praneteře byly vysílány dva rozhlasové pořady v pražském (v roce 2014) a v brněnském rozhlasu (rok 2012) o životních osudech Jana Gajdoše.¹²¹ V roce 2015 praneteř iniciovala natočení televizního dokumentárního pořadu České televize *Sport* o životě a zásluhách Jana Gajdoše v cyklu *Sportovci a hrdinové*.

¹¹⁹ Internetový portál *ceskenoviny.cz*: *Osud protinacistického odbojáře, trojnásobného mistra světa v tělocviku a stříbrného z olympijských her v roce 1928, Jana Gajdoše, připomíná od 23. září 2018 takzvaný Kámen zmizelého*. ČTK, České noviny 23.9.2018. [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/odbojare-a-olympionika-gajdose-v-brne-kamen-v-dlazbe/1666033>

¹²⁰ Internetový portál *lidovky.cz*: *Metal salta, byl u přípravy atentátu na Heydricha a škodil Hitlerovi. Ted' byl oceněn Zemanem*. [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z:

http://www.lidovky.cz/sport/ostatni-sporty/metal-salta-byl-u-propravy-atentatu-na-heydricha-a-skodil-hitlerovi-ted-by-ocen-en-zemanem.A181030_194645_In-sport-ostatni-lar

¹²¹ Internetový portál *dvojkarozhlas.cz*: *Jan Gajdoš byl velký sportovec i hrdina, říká spisovatelka*. [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z:<http://www.dvojka.rozhlas.cz/jan-gajdos-byl-velky-sportovec-i-hrdina-rika-spisovatelka-7480046>

3. Návrh výukového projektu Pedagogicko-didaktické uchopení osobnosti středoškolského profesora Jana Gajdoše v rámci předmětu občanská výchova na 2. stupni ZŠ

3.1 Informace o projektu

Klíčová slova: Jan Gajdoš, vlast, mistr světa, válečný odboj, Sokol, státní a jiná vyznamenání, čestný hrob, Kameny zmizelých.

Vyučovací předmět: občanská výchova-2. stupeň ZŠ.

Využitelnost: mezitřídní projekt.

(Typ projektu podle knihy Kratochvílová, Jana: *Teorie a praxe projektové výuky*, 2009)¹²²:

Podle prostředí: školní.

Podle délky: střednědobý.

Podle účelu: problémový.

Podle počtu zúčastněných: společný.

Podle způsobu organizace: vícepředmětný.

Podle navrhovatele: kombinovaný.

Cíl projektu:

Žáci se seznámí s těmito tématy: doba fašistické okupace, válečný odboj v Brně, brněnská odbojová skupina Jindra, utrpení odbojářů ve fašistických káznicích-Kounicovy koleje, hrad a věznice Špilberk a káznice Cejl, malé památníky oběťm fašismu v Brně-Kameny zmizelých a brněnská sportovní tematika spojená s brněnskými sokolovny, se životem a zásluhami Jana Gajdoše.

- Spolupráce žáků různých ročníků 2. stupně.

¹²² KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 48.

- Vytvoření projektové práce ve skupinách.
- Tvorba plakátu k danému tématu.
- Vypracování pracovních listů.
- Exkurze v místech spojených se životem Gajdoše v Brně: Kounicovy koleje-symbol brněnského odboje, skupina čestných hrobů židenických osobností, Kámen zmizelých pro brněnské oběti fašismu, brněnské sokolovny-střediska brněnského sportu.
- Různé způsoby získávání informací jako úkoly pro žáky: brněnský odboj proti fašistické nadvládě v době druhé světové války, brněnská odbojová skupina Jindra, věznice odbojářů Kounicovy koleje, vězení Špilberk a káznice Cejl, pomníčky obětem fašismu Kamene zmizelých, významné osobnosti a jejich čestné hroby v Židenicích, sokolovny v Brně.

Mezipředmětové vztahy: dějepis, výtvarná výchova, tělesná výchova, zeměpis, český jazyk, informatika.

Časová dotace: jeden vyučovací den (5 hodin) a dvě vyučovací hodiny příští den, exkurze-jeden vyučovací den, 6 hodin.

Cílová skupina: žáci 2. stupně ZŠ 6.-9. ročníku.

Pomůcky: psací a výtvarné potřeby, výkresy A1, křída, školní tabule, pracovní listy, zápisníky, listy papírů, mobily a počítače s internetem, fotografie a publikace o historii, architektuře a současných aktivitách bývalé fašistické věznice a studentského domova-Kounicovy koleje a zakladatelé, hraběti Kounicovi, o brněnském hradu a bývalé věznici Špilberk a káznici Cejl, články o významných osobnostech zde pobývajících. Dále kopie dokumentů o odbojové skupině Jindra, fotografie skupiny čestných hrobů na židenickém hřbitově a Kamene zmizelých, svíčky a kytičky. Dále obrázky symbolů spolku Sokol, fotografie a dokumenty o Sokolu v Brně-Židenicích, stadionu Sokola Brno 1 a jeho areálu, plakát a tričko z Memoriálu Jana Gajdoše. Historické prameny a knihy o Gajdošově životě, fotografie jeho diplomů, medailí, vyznamenání, kopie výstřížků z novin a časopisů, televizní dokument o jeho životě.

Plnění Rámcového vzdělávacího programu:

Průřezová témata:

1. Osobnostní a sociální výchova
2. Výchova demokratického občana
3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
4. Multikulturní výchova
5. Mediální výchova

Vzdělávací oblast a obor:

1. Člověk a společnost (výchova k občanství)
2. Jazyk a jazyková komunikace (český jazyk a literatura)
3. Umění a kultura (výtvarná výchova)
4. Informační a komunikační technologie (informační a komunikační technologie)
5. Člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova)¹²³

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.¹²⁴

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru 2. stupeň ZŠ:

Člověk ve společnosti, očekávané výstupy-žák: význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, respektujeme mravní principy a pravidla společenského soužití, rozpoznávání hodnoty přátelství a vztahů mezi lidmi.

Učivo: Naše obec, region, kraj: významní rodáci, místní tradice, ochrana kulturních památek. Naše vlast: pojem vlasti a vlastenectví, zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti. Lidská setkání: lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti. Zásady lidského soužití. Morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování, výhody spolupráce lidí.

¹²³ Internetový portál msmt.cz: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. [cit.2022-09-15]. Dostupné z: http://www.RVPZV_2017_červen.pdf.

¹²⁴ Tamtéž.

Člověk jako jedinec, očekávané výstupy-žák: rozpoznává projevy záporných charakterových vlastností u sebe a u druhých lidí, kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání. Popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjení osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru.

Učivo: Podobnost a odlišnost lidí: projevy chování, osobní vlastnosti, dovednosti a schopnosti, charakter; vrozené předpoklady, osobní potenciál.

Osobní rozvoj: životní cíle a plány, životní perspektiva, adaptace na životní změny, změna sebe sama; význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji.

Člověk, stát a právo, očekávané výstupy-žák: objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod, rozumí povinnostem občana při zajišťování obrany státu, rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady.

Učivo: Lidská práva-základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana, poškozování lidských práv, šikana, diskriminace.¹²⁵

O správném postupu realizace školního projektu pojednává tato citace z pedagogické literatury (Lucie Zormanová: Výukové metody v pedagogice, 2012):

„Základní kroky k projektu:

- 1. Stanovení záměru projektu, který je představován formulací cíle, stanovení výsledku činnosti.*
- 2. Plánování, tj. vytčení základních otázek, tématu, typu činnosti.*
- 3. Provedení, samostatná realizace projektu.*
- 4. Zhodnocení práce na projektu, které by mělo probíhat jednak tak, že učitel a žáci ve vzájemném dialogu před třídou zhodnotí práci na projektu, tak i způsobem, že žáci se hodnotí vzájemně.“¹²⁶*

¹²⁵ Internetový portál msmt.cz: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. [cit.2022-09-15]. Dostupné z: <http://www.RVPZV 2017 červen.pdf>

¹²⁶ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, s. 121.

3.2 Realizace projektu

3.2.1 První projektový den

3.2.1.1 Příprava na projekt a podrobné rozpracování jednotlivých hodin prvního projektového dne

Rozmístění a organizace skupin je zajištěna několik dní předem vedením školy dvěma určenými učiteli, kteří nechají žáky losovat obsazení skupin. Jména žáků v jednotlivých skupinách jsou zveřejněna před projektovým dnem na nástěnce na chodbě školy.

Skupiny jsou určeny po čtyřech žácích z dětí celého 2. stupně, tj. s věkovými rozdíly, žáci 9. tříd budou pomáhat mladším spolužákům; v každé skupině jsou zastoupeni žáci od 6. do 9. ročníků.¹²⁷ Do rolí mluvčích skupin budou vylosováni žáci 9. tříd. Ti prezentují svoji skupinu a diskutují o tématech úkolů.

Mluvčí každé skupiny zvolí se všemi členy skupiny jednotlivé role žáků: *zapisovatele*, který vše podstatné v rámci projektu zapisuje, *pomůckáře*-obstarává všechny pomůcky potřebné k práci, *časoměřiče*, který hlídá čas v průběhu projektu a upozorňuje skupinu na blížící se konec úkolu, a *spojku*, zajišťující kontakt mezi skupinami i mezi třídami 2. stupně. Všechny uvedené role členů skupiny jsou napsány na zveřejněných seznamech jmen na chodbě školy.¹²⁸

Při přípravě projektu budou žáci seznámeni prostřednictvím svých učitelů v předcházejících hodinách občanské výchovy s výše uvedenou tematikou pomocí současných dostupných informačních prostředků. Dostanou za úkol obstarat si svoje informace z Wikipedie, internetu, z dobových novinových článků a časopisů o spolku Sokol, o židenické sokolovně, Kamenech zmizelých, čestných hrobech v Brně-Židenicích, o Sokole Brno 1 a jeho sportovním areálu, o Memoriálu Jana Gajdoše. Dále o fašistickém vězení Kounicovy koleje a jeho zakladateli hraběti Kounicovi, o původním účelu a historii tohoto komplexu, o architektuře a současném účelu. Také informace o brněnském hradu a vězení Špilberk, o jeho architektuře a historii, o známých osobnostech a současném dění, a také o věznici Cejl, o její historii, architektuře, osobnostech s ní spojených a o současném dění. Žáci budou také pracovat, na základě doporučení učitelů, s životopisnými knihami a dokumenty o Gajdošovi, o odbojářích a odbojové skupině Jindra, s dokumenty o historii hradu Špilberk a vězení na ulici Cejl, a přečtou

¹²⁷ MARTINOVSKÝ, Pavel a kol. *Historické a didaktické inspirace. Naše stopa*. Praha: MŠMT, ASUD, 2019, s. 37.

¹²⁸ Tamtéž, s. 41.

si z nich některé ukázky v hodinách občanské výchovy před realizací projektu. (Děti se tak učí komunikaci s jinými lidmi a samostatnosti při vyhledávání informací různými prostředky.)

3.2.1.2 Průběh prvního projektového dne

Dopolední program: 8-12,30 hodin

Před vyučováním si žáci prohlédnou dobové i současné dokumenty ze života Gajdoše na zvláštním stolečku ve vyčleněné části třídy: jeho medaile, diplomy, zápisníky z cest, deníky, fotografie, dopisy, pohlednice, motáky a korespondenční lístky z vězení, vyznamenání in memoriam a životopisné knihy.

Dále jsou zde umístěny fotografie a dokumenty sokolovny Brno-Židenice, obrázky tří čestných hrobů na židenickém hřbitově, fotografie Kamene zmizelých zasazeného v chodníku před rodným domem, fotografie a dokumenty Stadionu Sokola Brno 1 na Kounicově ulici s originálem trička a plakátu Gajdošova memoriálu. K dispozici žákům jsou zde také vystaveny publikace o historii, architektuře a současnosti studentského domova a fašistické věznice Kounicovy koleje s fotografií zakladatele hraběte Kounice. Dále dokumenty o historii, architektuře, významných osobnostech a o současných aktivitách brněnském hradu a věznice Špilberk, také o káznici na ulici Cejl a kopie dokumentů o historii odbojové skupiny Jindra. Některé dobové i současné články jsou pro potřeby žáků nakopírovány; žáci si je prohlédnou a mohou je použít v práci při plnění svých úkolů.

Samostatnou práci žáků a jejich praktickou činnost v projektovém vyučování ilustruje citát z knihy *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*: Pavel Pecina, Lucie Zormanová, 2009: „*V literatuře je projekt a projektová metoda vymezována různě. Podle J. Valenty (1993) je projekt účelně organizovaný souhrn myšlenek seskupených kolem důležitého střediska praktického vědění, směřující k určitému cíli (Valenta, 1993, s.4-5). O. Šimoník definuje projekt jako komplexní pracovní úkol, při kterém žáci samostatně řeší určitý problém (Šimoník, 2005).*“¹²⁹

¹²⁹ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 273.

3.2.1.2.1 První vyučovací hodina

1. Zvolené skupiny žáků 2. stupně se sejdou ráno ve třídách s učitelem. Na začátku první hodiny učitel uceleně seznámí žáky s celým projektem 2. stupně školy, jeho významem a náplní. Dále je seznámí s rozdělením projektového dne na dvě poloviny: plnění úkolů napsaných v pracovních listech-dvě hodiny a vytvoření projektového plakátu-další dvě hodiny. V závěru prvního dne bude provedena prezentace plakátů, vyhodnocení nejlepšího plakátu a krátké zhodnocení práce celého dne.

2. Učitel přednese také stručné informace o následujícím dnu, kdy v první vyučovací hodině ve třídách bude podrobněji hodnotit předcházející den a druhou hodinu proběhne v tělocvičně školy celkové zhodnocení projektu za přítomnosti celého 2. stupně.

3. Žáci jsou upozorněni také na dodržování pravidel chování skupin během plnění úkolů na celém projektu-práce bez velkého hluku, ukázněnost, průběžné dodržování rolí žáků (mluvčí, zapisovatel, pomůckář, časoměřič a spojka), pomoc starších dětí mladším, vzájemná pomoc mezi sebou i samostatnost, možnost odpočinku žáků o přestávkách, sledování a dodržování času při plnění jednotlivých úkolů atd.; celkem 4 minuty.

Podle Dagmar Sitné (Metody aktivního vyučování. Spolupráce žáků ve skupinách, 2009) „*role ve skupině je vlastně vyjádřením požadavku učitele na charakter práce konkrétního člena skupiny. Při určování skupinových rolí učitel vždy zvažuje vyspělost žáků a náročnost výuky (tématu) ...Přehled rolí:*

- *vedoucí skupiny-organizuje práci skupiny, určuje tempo, navrhuje metody práce*
- *pracovník s informacemi-rozhoduje o způsobu práce s informacemi, vybírá a navrhuje vhodné zdroje, určuje pořadí jejich zpracování*
- *zapisovatel-provádí průběžné záznamy a vypracovává konečné výstupy*
- *mluvčí skupiny-shrnuje výsledky práce skupiny a prezentuje je ostatním*
- *pozorovatel-sleduje, hodnotí a zaznamenává činnost členů skupiny nebo činnost jiné skupiny...; hodnocení práce členů skupiny zveřejňuje ve sledované skupině nebo v celé třídě*
- *časoměřič-sleduje stanovený čas a usměrňuje práci skupin tak, aby se práce splnila.*

*Učitel může podle svého uvážení a prohlubujících se zkušeností určit role další (informatik, novinář, výtvarník atd.).*¹³⁰

¹³⁰ SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování. Spolupráce žáků ve skupinách*. Praha. Portál, 2009, s. 55-56.

Názory autorů pedagogické literatury na určování názvů skupinových rolí jsou různé. V tomto projektu byly zvoleny role žáků ve skupinách podle aktuální potřeby.

4. Následně učitel seznámí žáky podrobněji s osobností brněnského rodáka žijícího v meziválečné době, Jana Gajdoše, a s příbuznými tématy souvisejícími s jeho životem, která budou součástí úkolů v pracovních listech a při tvorbě plakátů. Jedná se o sokolovnu v Brně-Židenicích, čestné hroby na židenickém hřbitově, Kámen zmizelých před Gajdošovým rodným domem, Sokol Brno 1, odbojáře v Brně a odbojovou skupinu Jindra. Dalšími tématy jsou studentské koleje a později fašistická věznice Kounicovy koleje a osobnost hraběte Kounice, brněnský hrad a věznice Špilberk, káznice na ulici Cejl-jejich historie, architektura, známé osobnosti s nimi spojené a aktuální dění v nich. (3 min.) K dalším informacím o uvedených tématech mohou žáci využít také počítače s internetem, umístěných ve třídě. Dále žáci zhlédnou televizní životopisný dokument o Gajdošovi¹³¹ (15 min.) Děti mají poté možnost vznést stručně jakýkoliv dotaz k danému filmu i k dalším tématům. (2 min.)

5. *Brainstorming* na téma charakterové vlastnosti Jana Gajdoše: na základě zhlédnutého filmu, informací od vyučujícího a nastudovaných informací chodí žáci k tabuli a křídou píšou svoje spontánní nápady o tom, jaké povahové vlastnosti měl Jan Gajdoš a jaké vlastnosti potřeboval v odboji ve druhé světové válce. Během této činnosti nikdo nehodnotí a nekritizuje zápisy. Teprve po ukončení této fáze žáci a učitelem analyzují odpovědi a vyvozují z nich racionální jádro.¹³² (10 min.)

Metoda kritického myšlení-brainstorming „je výuková metoda využívaná k řešení problémů, na něž neexistuje jednoznačná odpověď. Je založena na produkci co největšího počtu návrhů řešení určitého problému a jeho posouzení, a to ve velmi krátké době. Na začátku aktivity učitel žákům představí problém, který bude řešen. Ve fázi produkce se nepřipouští kritika, neboť i řešení, jež se zpočátku jeví jako nemožná, mohou vést ve svém důsledku k efektivnímu výsledku...až poté, co je produkce nápadů ukončena, se pomocí diskuze vybírá nejhodnotnější a nejefektivnější nápad.“ (Lucie Zormanová: *Obecná didaktika*, 2014)¹³³

¹³¹ Internetový portál ceskatelevize.cz: *Sportovci-hrdinové. Gymnasta Jan Gajdoš*. [online]. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <http://ceskatelevize.cz/porady/10353301203-sportovci-hrdinove/215471294000001>

¹³² SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 192-193.

¹³³ ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, s.r.o., 2014, s. 166.

6. Žáci se samostatně seznámí ve skupinách s pracovními listy, s jejich úkoly, diskutuje se vzájemně i s učitelem o některých nejasnostech zadání. Učitel vyzve děti k použití přinesených materiálů v rámci domácího úkolu a zmíní se o možnosti nahlédnutí i zapůjčení vystavených výše jmenovaných archivních i aktuálních pramenů k plnění jejich úkolů, které jsou umístěné na zvláštním stolečku. (3 min.)

7. Mluvčí rozdělí jednotlivé úkoly členům skupin pro práci s pracovními listy v další vyučovací hodině. Témata projektového dne jsou napsaná učitelem na tabuli, zde viz níže.

Jako motivace pro děti poslouží informace o tom, že projektový den se bude hodnotit formou soutěže: nejlepší pracovní listy a projektové plakáty každé třídy, tři nejlepší pracovní listy a projektové plakáty na celém 2. stupni budou odměněny exkurzí Po brněnských stopách Jana Gajdoše. (2 min.)

8. *Metoda myšlenkové mapy*: učitel napíše doprostřed tabule heslo *Dětství Jana Gajdoše a jeho vliv na mnohá vítězství v závodech* a otázkami motivuje žáky k vytváření výrazů a slov v souvislosti s tímto námětem. Nehodnotí se, jen zapisuje. Zapisují se také vztahy mezi slovy a výrazy, ale i nově vzniklé otázky. Napíše se všechno, na co žáci přijdou, co vymyslí. Úkolem je najít co nejvíce spojení, až do vypršení času. Učitel nakonec zhodnotí výslednou práci.¹³⁴ (5 min.)

Na čem je založena tato metoda? „*Myšlenkové, pojmové mapy (clustering)-schematické znázornění vazeb a souvislostí, které kromě logického utřídění nějakého pojmu, tématu umožňují zachytit strategii myšlení a usuzování. Ve výuce myšlenková mapa umožňuje žákům uplatnit své zkušenosti a vědomosti, prohlubuje poznání, zpřesňuje vztahy mezi pojmy, využívá a rozvíjí intelektuální dovednosti, učí srovnávat, hodnotit, vysvětlovat, konkretizovat, ale též rekonstruovat, interpretovat atd.*“ (Josef Maňák-Vlastimil Švec: *Výukové metody*, 2003)¹³⁵

9. Učitel shrne na konci hodiny úkoly prvního projektového dne, odpoví ještě na poslední dotazy a zakončí první vyučovací hodinu. (1 min.)

Cíle-očekávané výstupy: Včasné plnění zadaných úkolů, plánování práce. Žáci se učí přijímat svoji roli ve skupině, společně komunikovat, učit se toleranci, pomoci slabším a dodržovat

¹³⁴ ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, s. 166.

¹³⁵ MAŇÁK, Josef-ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 114.

domluvená pravidla. Další očekávané výstupy: formulování a interpretace myšlenek, používání a zpracování získaných informací před větším počtem lidí. Porozumění zhlédnutému filmu a psanému textu, diskuze, reprodukce vlastních názorů a jejich obhajování na základě studia tématu. Význam odpovědnosti v samostatné práci, uplatnění logického myšlení při práci, význam hodnocení, shrnutí a odměny pro děti.¹³⁶

Pomůcky: psací potřeby, křída, školní tabule, pracovní listy a počítače s internetem. Dále obrázky symbolů spolku Sokol, fotografie a dokumenty sokolovny v Brně-Židenicích, stadionu Sokola Brno 1 a jeho areálu, plakát memoriálu. Fotografie o fašistickém vězení a studentském domově Kounicovy koleje a publikace o nich, obrázek hraběte Kounice, dokumenty o hradu a vězení Špilberk a o káznici Cejl, o jejich historii, architektuře a významných osobnostech s nimi spojených. Obrázky čestných hrobů na židenickém hřbitově, Kamene zmizelých, kopie historických dokumentů o odbojové skupině Jindra. Historické prameny o Gajdošově životě, noviny a časopisy s články o něm, životopisná kniha, jeho medaile a vyznamenání, psací potřeby, křída, školní tabule, pracovní listy a počítače s internetem.

3.2.1.2.2 Druhá vyučovací hodina: práce s pracovními listy

1. Na začátku druhé vyučovací hodiny se žáci soustředí na pracovní listy, vyučující jim sdělí poslední pokyny ohledně plnění úkolů, doporučí rozdělit si úkoly tak, aby se časově všechny rovnoměrně rozložily, zeptá se na poslední dotazy (3 min.) a žáci ve skupinách samostatně pracují (40 min.). Mluvcí rozdělí úkoly pro všechny členy skupiny, vzájemně se domlouvají na postupu i průběžně během práce. Pracovní listy mají odevzdat do konce třetí hodiny, pokud práci nedokončí, mohou ji dopsat na počátku další hodiny.

Témata týkající se otázek v pracovních listech a při práci na projektových plakátech napsaná na tabuli:

1. *téma:* O životě, pedagogických a sportovních úspěších a společenských zásluhách Jana Gajdoše (dobové novinové a časopisecké články, fotografie, jeho životopisné zápisky, medaile, diplomy a vyznamenání).

¹³⁶ TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, s.r.o., 2009, s. 64.

2. *téma:* Tělovýchovná organizace Sokol-její doba trvání, rozsáhlost a význam. Společenský a tělovýchovný význam sokoloven, sokolské slety, sokolské závody místní i mezinárodní, sportovní memoriály na počest významných sportovců.
3. *téma:* Odbojová skupina Jindra-její význam v sokolském odboji v době druhé světové války. Hrdinství a vlastenectví odbojářů, kteří bojovali za svoji vlast a obětovali svůj život.
4. *téma:* Brněnské Kounicovy koleje-architektura a historie: domov pro studenty (zakladatel a mecenáš, hrabě Kounic), později nacistická věznice, nyní opět studentské koleje. Vězni a jejich pobyt zde, ukázky motáků a dopisů. Ekonomické, rodinné a osobní dopady na rodiny vězněných.
5. *téma:* Hrad Špilberk-historická pevnost a vězení, nacistická věznice: historie, architektura, významné osobnosti, současné využití.
6. *téma:* Káznice Brno-Cejl: historie vězení, architektura, významné osobnosti, současnost-budování kreativního centra.
7. *téma:* Význam čestných hrobů, státních vyznamenání, Kamenů zmizelých, pamětních desek a dalších památek na zemřelé ve druhé světové válce, jejich rodiny a společnost.

2. Během práce skupin je učitel k dispozici pro dotazy a rady žákům, chodí mezi skupinami a průběžně je sleduje, všímá si zapojování všech dětí do práce, občas sděluje žákům, kolik času jim pro práci ještě zbývá. Na konci druhé hodiny spojky posbírají všechny pracovní listy ve své skupině a odevzdají učiteli.

3. Na závěr učitel celou hodinu zhodnotí, řekne žákům svoje poznámky k jejich práci-co se mu líbilo a nelíbilo, zhodnotí jejich dodržování pravidel chování. Žáci mají možnost zeptat se na nejasnosti, se kterými se setkali, a hodina je ukončena. (2 min.)

Cíle-očekávané výstupy: Správná organizace práce každého žáka v souvislosti se skupinou, samostatnost, kolektivní práce, přijetí kritiky a pochvaly při hodnocení práce.

Pomůcky: psací potřeby, křída, školní tabule, pracovní listy a počítače s internetem. Obrázky symbolů spolku Sokol, sokolovny v Brně-Židenicích, stadionu Sokola Brno 1 a jeho areálu, obrázek hraběte Kounice, obrázky a publikace o Kounicových kolejích, o hradu Špilberk a káznici Cejl, kopie dokumentů o odbojové skupině Jindra, fotografie čestných hrobů na

židenickém hřbitově a Kamene zmizelých. Historické prameny o životě Gajdoše, životopisné knihy o něm, jeho medaile a vyznamenání.

O přednostech skupinové práce vypovídá vyjádření Lucie Zormanové v Obecné didaktice (2014): „*Přínosem skupinové práce je rozvoj spolupráce mezi žáky ve třídě či skupině při řešení zpravidla náročnějších úloh (většinou problémových); žáci se učí organizovat si svou práci i práci ve skupině, kupříkladu tím, že si k naplnění cíle sami naplánují celou činnost a rozdělí si úkoly.*

Ve skupině se žáci učí týmové práci, při které je nutné spolupracovat, kontrolovat jeden druhého, hodnotit přínos jednotlivých členů, sladovat úsilí jednotlivců pro naplnění společného cíle, spojovat dílčí výsledky do většího celku a řešit případné spory a problémy, které mohou při skupinové výuce nastat.

*Žáci získávají zkušenosti s týmovou prací, s týmovou komunikací, učí se umění argumentace, obhájit si svůj názor, ale také naslouchat, být schopni přijmout jiný názor a uznat jeho pozitiva.*¹³⁷

3.2.1.2.3 Třetí vyučovací hodina: práce s pracovními listy

1. Žáci jsou seznámeni vyučujícím stručně s tím, kolik času jim ještě zbývá na práci, je jim připomenuto, aby si práci opět časově dobře rozvrhli, je zdůrazněna práce časoměřičů. Učitel se žáky krátce zhodnotí jejich situaci tak, aby pokud možno práci dokončili. Děti mají prostor, aby se zeptaly na některé úkoly v pracovních listech, kterým nerozumějí. (2 min.)

2. Průběžně během hodiny učitel odpovídá na žakovské dotazy a pobízí děti k dokončení úkolů. Mluvčí každé skupiny dohlíží na dotažení práce u všech členů skupiny, zhodnotí, jestli jsou všechny pracovní listy hotové, a po dokončení jsou práce odevzdány učiteli. (38 min.)

3. Na konci této, třetí vyučovací hodiny, diskutuje učitel se žáky o obtížnosti jednotlivých úkolů, co se jim líbilo a nelíbilo na dokumentech, co je zaujalo a jaké mají připomínky k pracovním listům. Vyzve mluvčí skupin, aby tři uplynulé vyučovací hodiny stručně několika větami shrnuli a zhodnotili. Také pochválí práci žáků, vyzvedne, co se mu líbilo a v čem by se mohli příště zlepšit. Důležitá je také informace pedagoga, že pracovní listy budou opraveny a vyhodnoceny do druhého dne, a také současně vyhodnoceny bodováním pro srovnání

¹³⁷ ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, s. 113.

s ostatními pracemi všech skupin 2. stupně. S výsledky budou žáci seznámeni první a druhou hodinu následujícího dne.

4. Současně vyučující krátce informuje o druhé části probíhajícího dopoledního vyučování a jeho přípravě během přestávky. Vítězové práce s pracovními listy budou odměněni diplomem, pochvalou do žákovské knížky a nejlepší pracovní listy budou uveřejněny na chodbě školy, ostatní na nástěnce ve třídě. (5 min.)

Cíle-očekávané výstupy: Zodpovědnost při práci. Význam pochvaly pro správný rozvoj osobnosti žáka.

Pomůcky: psací potřeby, křída, školní tabule, pracovní listy a počítače s internetem. Obrázky symbolů spolku Sokol, sokolovny v Brně-Židenicích, stadionu Sokola Brno 1 a jeho areálu, obrázků hraběte Kounice, obrázky a publikace o Kounicových kolejích, hradu Špilberk a o káznici Cejl, kopie dokumentů o odbojové skupině Jindra, fotografie čestných hrobů na židenickém hřbitově a Kamene zmizelých. Historické prameny o životě Gajdoše, životopisné knihy o něm, jeho medaile a vyznamenání.

Didakticko-psychologický pohled na skupinové vyučování vidí Jarmila Skalková ve své knize *Obecná didaktika* z roku 2007 jako „... organizační formu, kdy se vytvářejí malé skupiny žáků (3-5členné), které spolupracují při řešení společného úkolu. Tyto skupiny jsou sociálním útvarem. Mezi jeho členy se rozvíjejí sociální interakce. Chování jednotlivce je v něm řízeno jak společným cílem, tak i chováním členů skupiny...

Vztahy vytvářející se mezi žáky ve skupině navzájem i mezi učitelem a žáky ovlivňují nejenom průběh intelektuálních procesů. Ovlivňují i utváření názorů a postojů žáků týkajících se vztahů mezi lidmi, dovedností kooperativního chování. Kladné momenty skupinového vyučování se vidí v tom, že si žáci navzájem pomáhají, že se uplatňují i pasivní a méně výkonní žáci, žáci nespěšlí, kteří se ve větším kolektivu neodvážejí zaujmout vlastní stanovisko. Práce ve skupině přispívá k rozvoji takových vlastností, jako je ochota ke spolupráci, odpovědnost, kritičnost, tolerance k mínění druhých, vlastní iniciativa žáků aj.“¹³⁸

¹³⁸SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 224-225.

3.2.1.2.3.1 Pracovní listy pro žáky

PRACOVNÍ LISTY

ke školnímu projektu o osobnosti Jana Gajdoše a jeho brněnských stopách

Předmět: Občanská výchova.

Ročník: 6.-9. ročník.

Jméno:

Datum:

Vzdělávací program: ŠVP pro ZŠ.

Téma: Osobnost Jana Gajdoše a jeho životní stopy na některých místech v Brně.

Výstupy: Jan Gajdoš, organizace Sokol, sokolovna v Brně-Židenicích a v Sokolu Brno 1, pamětní desky, vlastenectví, odvaha a statečnost odbojářů ve druhé světové válce, odbojová skupina Jindra, morální chování, čestné hroby, význam čestných vyznamenání pro člověka a společnost, Kameny zmizelých, Kounicovy koleje, hrad Špilberk, brněnská káznice Cejl, známé brněnské osobnosti, např. mecenáš hrabě Kounic a další, památky na bojovníky proti fašismu, význam sportování pro člověka.

1. úkol: Prohlédněte si pozorně fotografii.

1. Jakých sportovních výsledků dosahovali pravděpodobně muži na fotografii a proč?
2. Jaké vlastnosti měli podle tebe tito sportovci? Je zde i Jan Gajdoš?

Obr. 2: Pracovní list: 1. úkol; MMB

1.....
2.....
.....

2. úkol: Co vás upoutalo na životopisném filmu o Gajdošovi¹³⁹ a proč?

.....
.....
.....

3. úkol: O založení Sokola

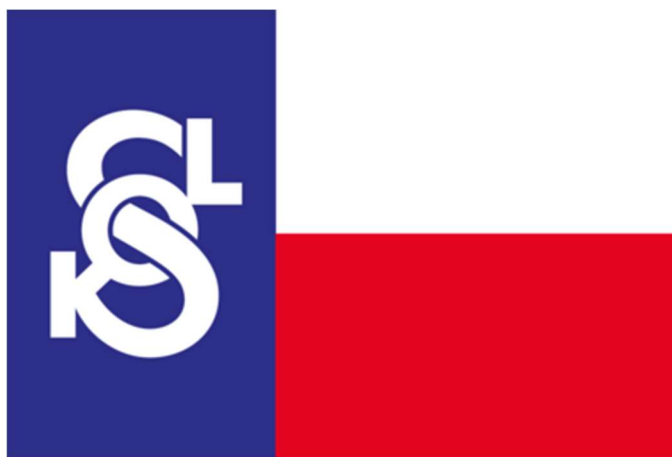
Dr. Miroslav Tyrš založil sokolskou organizaci. Pro nový spolek byl vůdčí osobností. Jeho přítel, „*Jindřich Fügner, německý zámožný mecenáš... z vlastních prostředků postavil Sokolu nádhernou sokolovnu, tehdy největší ve střední Evropě. Od založení první jednoty Sokol*

¹³⁹ Internetový portál ceskatelevize.cz: *Sportovci-hrdinové. Gymnasta Jan Gajdoš*. [online]. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <http://ceskatelevize.cz/porady/10353301203-sportovci-hrdinove/215471294000001>

Pražský dne 16. února 1862 až do své smrti v roce 1865 byl jejím starostou. “¹⁴⁰ Tyrš dal Sokolu do vínku jednoduchou myšlenku: povznést náš národ po stránce tělesné i mravní. Každý by měl pěstovat ke kráse nejen své tělo, ale i svou duši. Tělesnému cvičení dal Tyrš čtverý účel: zdravotní, výchovný, estetický a branný.¹⁴¹

Obr. 3: znak Sokola; Sokol Brno 1

Obr. 4: vlajka Sokola; Sokol Brno 1

1. Přečtěte si text o spolku Sokol a napište, která hlavní myšlenka byla náplní Sokola od začátku existence?

.....
.....

2. Jak se jmenovali zakladatelé Sokola?

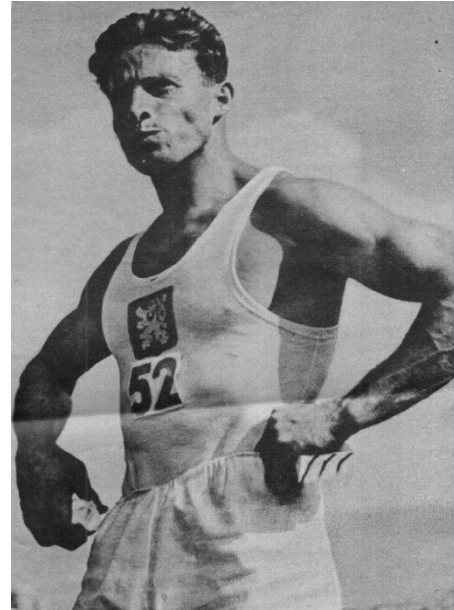
.....
.....

4. úkol: Která událost byla vrcholem Gajdošovy sportovní kariéry? Zjistěte kde a kdy? Jaké medaile získal? Fotografie Gajdoše se státním znakem a číslem na tričku 52 pochází z tohoto závodu a napoví Vám.

.....
.....
.....
.....

¹⁴⁰ JANDÁSEK, Miroslav. *Čtení o Sokole*. Brno: Vydavatelství Jiří Brauner, 2010, s. 5.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 6.

Obr. 5: Gajdošovy zlaté medaile z roku 1938; MMB Obr. 6: Jan Gajdoš v roce 1938; MMB

5. úkol: Jaké úkoly plnili odbojáři v odbojové skupině Jindra a jaké charakterové vlastnosti prokázali, když dobrovolně nastavovali svoje vlastní životy za vlast?

.....
.....
.....

6. úkol:

1. Jaký význam mají čestné hroby pro veřejnost?

.....
.....
.....

2. Proč se řadí Gajdošův hrob mezi čestné hroby a kde se nachází?

.....
.....
.....

Obr. 7: Gajdošovy nejcennější medaile; MMB

Obr. 8: Čestný hrob Jana Gajdoše; autorka práce

7. úkol: Prohlédněte si fotografie níže a zkuste odhadnout, za které zásluhy obdržel Gajdoš posmrtná vyznamenání (in memoriam) na obrázcích. Jaký význam mají tato vyznamenání pro jeho rodinu a pro společnost?

.....

.....

.....

Obr. 9: Síň slávy; autorka práce

Obr. 10: Řád Bílého lva; autorka práce

Obr. 11: Vyznamenání Zlaté lípy; autorka práce Obr. 12: Vyznamenání Zlaté lípy; autorka

Obr. 13: Cena JMK; autorka práce Obr. 14: Pamětní list; autorka práce

8. úkol: Co jsou to tzv. Kameny zmizelých, kam se vsazují, pro koho a z jakého důvodu. Napiš jména tří brněnských osobností, kterým byly vsazeny Kameny zmizelých, na kterých brněnských ulicích a z jakých příčin.

.....

.....

.....

.....

.....

Obr. 15: Budova Stadionu Brno Sokol 1; Sokol Brno 1

Obr. 16: Plakát Memoriálu Jana Gajdoše; Sokol Brno 1

Obr. 17: Mladé gymnastky a gymnasté na Memoriálu Jana Gajdoše; Sokol Brno 1

Obr. 18: Vítězní mladí sportovci na Memoriálu Jana Gajdoše; Sokol Brno 1

9. úkol:

1. Doplněte: Stadion Sokola Brno 1 stojí na ulici:

2. Kdo soutěží v tomto memoriálu?

.....
.....

10. úkol: Ukázka z publikace *Kounicovy koleje v Brně, 1995:* „...věnujeme v den svého sňatku svůj dům v Brně číslo 617 v Brně na Radwitovu náměstí... k účelům Sdružení Hlávkovy

*studentské koleje vysokých škol českých v Brně. V Praze dne 12. května 1908, Josefina-hraběnka z Kaunic, JUDr. Václav Hrabě Kaunic.*¹⁴²

Pokračování upraveného textu z výše uvedené publikace: Slova, která vystihují osobnost dárce *JUDr. Václava Roberta z Kounic*, dědice rozsáhlých rodových statků soustředěných převážně na Moravě. Mládí prožil v Praze, v kruzích předních českých vlasteneckých politiků, básníků a spisovatelů. Toto prostředí ovlivnilo Václava Kounice na celý život, proto věnoval své úsilí politickému a kulturnímu povznesení české společnosti.

Myšlenkou pomoci moravským studentům se zabýval dlouho. Daroval vysoké škole svůj brněnský dům, tzv. Kounicův palác na Moravském náměstí, zamýšlel vytvořit finanční zdroje pro výstavbu kolejí, pro podporu chudých studentů formou stipendií a k prosazování českého školství v převážně německém Brně.

Brněnské městské úřady se ke stavbě kolejí chovaly nepřátelsky, takže až do smrti mecenáše v roce 1913 se nepodařilo získat vhodné stavební místo. Teprve během první světové války zakoupilo sdružení pozemky na katastru brněnské předměstské obce Žabovřesky. Vlastní stavební práce podle projektu profesora české techniky v Brně Karla H. Kepky započaly až roku 1922.

První studenti se do nových ubikací nastěhovali již 5. listopadu 1923. Koleje potom sloužily jako domov studentů s čilým společenským, kulturním a sportovním ruchem až do osudného 17. listopadu 1939.¹⁴³

1. Kdo je podle vás mecenáš a jaký význam má jeho dobročinnost? Vyplývá to z daného textu.

.....
.....
.....

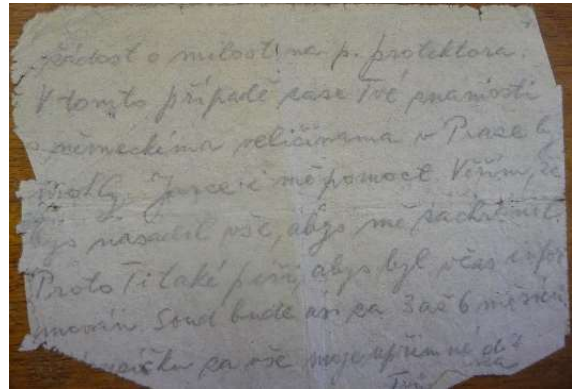
2. Jaké zážitky ovlivnily hraběte z Kounic, aby věnoval svůj palác a založil sdružení pro stavbu Kounicových studentských kolejí?

¹⁴² VAŠEK, František. *Kounicovy koleje v Brně*. Brno: Nadace Kounicových kolejí ve spolupráci s Památkovým ústavem v Brně, 1995, nestránkováno.

¹⁴³ Tamtéž, nestránkováno.

Obr. 19: Kounicovy koleje v Brně-Žabovřeskách, v pozadí bývalé popraviště; Kounicovy koleje

Obr. 20: Gajdošův moták z Kounicových kolejí; MMB

Obr. 21: Hrabě JUDr. Václav Kounic; hrabě Václav Kounic

Obr. 22: Budova Právnické fakulty v Brně, během války sídlo gestapa; Právnická fakulta MU

11. úkol: K jakým účelům sloužil známý brněnský hrad Špilberk v jeho historii?

12. úkol: Čím se lišila v brněnské historii vězení na Špilberku a na Cejlu?

.....
.....

13. úkol: Vyjmenuj některé známé vězně, kteří pobývali ve vězení na Špilberku a v káznici Cejl:

.....
.....

3.2.1.2.4 Čtvrtá vyučovací hodina: vytvoření projektového plakátu

V rámci projektového dne mají žáci každé skupiny ve dvou vyučovacích hodinách vytvořit *projektový plakát* na jedno téma, které vylosují mluvčí.

1. Projektový plakát je možno vytvořit libovolnou výtvarnou technikou. Učitel upozorní počátkem hodiny na nutnost návrhů a domluvy žáků na finální podobě plakátu vztahující se k danému tématu, na rozvržení doby dvou vyučovacích hodin, po společné dohodě, a rozdělení úkolů mluvčím pro každého jednotlivce.

Žáci mohou použít materiál, který si donesli-svoje zjištěné informace viz výše, např. z Wikipedie, internetu, knih, časopisů, novin, využití fotografií, ale také některé z kopií dokumentů k použití ve třídě na zvláštním stolečku. (úvod hodiny 5 min)

2. Následuje samostatná práce žáků, kterou průběžně kontroluje mluvčí a časoměřič hlídá domluvené rozvržení času. Učitel prochází třídou, sleduje skupiny, vyhodnocuje čas v dané fázi práce, koriguje kázeň a hlasitost, dodržování pravidel chování žáků, odpovídá na případné otázky. (38 min.)

O úloze učitele a žáků v projektovém vyučování vypovídá úryvek ze Školní didaktiky Zdeňka Kalhousa a Otty Obsta, 2009: „*Ze samé podstaty projektové metody vyplývá, že se na předchozích krocích budou podílet sami žáci, neboť projekt je především jejich záležitost. Po přípravných krocích se musí projevit v dostatečné míře kreativita a invence učitelů i žáků. Vyučující plánování sleduje a může je do jisté míry usměrňovat, aby byl projekt realizovatelný*

*a aby co nejlépe splnil vytyčené cíle... Učitel by měl být spíše v pozadí a pomáhat jen v případě nutnosti.*¹⁴⁴

3. Na konci 4. vyučovací hodiny žáci prostřednictvím spojek ve skupinách odevzdají své rozpracované plakáty učiteli, ten shrne práci, chování dětí a naznačí práci v poslední vyučovací hodině. (2 min.)

Cíle-očekávané výstupy: Propojení samostatné a kolektivní práce na základě využití historických i současných pramenů. Výtvarné vyjádření daných reálií a vlastních myšlenek.

Pomůcky: velké výkresy, výtvarné potřeby, dobové i současné obrázky a kopie tiskovin, historické prameny o životě Gajdoše a životopisné knihy o něm, psací potřeby, počítače s internetem. Obrázky symbolů spolku Sokol, sokolovny v Brně-Židenicích, stadionu Sokola Brno 1 a jeho areálu, kopie dokumentů o odbojové skupině Jindra. Obrázek hraběte Kounice, publikace o Kounicových kolejích, hradu a vězení Špilberk a o káznici Cejl s obrázky známých vězňů, fotografie čestných hrobů na židenickém hřbitově a Kamene zmizelých u rodného domu.

3.2.1.2.5 Pátá vyučovací hodina: dokončení projektového plakátu

1. V poslední hodině projektového dne učitel motivuje žáky k včasnému dokončení skupinové práce, stručně poví o společném postupu, a hlavně dokončení plakátu, o časovém rozvržení hodiny, prezentaci jednotlivých skupin, losování a vyhodnocení celé práce na konci hodiny. (2 min.)

2. Žáci nadále samostatně pracují ve skupinách na tvorbě projektových plakátů (20 min.). Po dokončení práce ve 4. a 5. vyučovací hodině provádí skupiny *krátkou prezentaci* svých výtvorů, ve které zdůvodní jejich motiv a myšlenky, obhajují výsledek své práce a odpovídají na otázky spolužáků a učitele. (10 min.)

3. Vyhodnocování nejlepších projektových plakátů se děje hlasováním skupin, které právě nejsou hodnoceny; každý žák hlasuje pro jméno vítězného plakátu. Je určen jeden projektový

¹⁴⁴ KALHOUS, Zdeněk-OBST, Otto a kolektiv. *Školní didaktika*. Praha: Portál, s.r.o., 2009, s. 300.

plakát, který se stává vítězným. (3 min.) Některé názory napíšou zapisovatelé do školního časopisu a na webové stránky školy po domluvě s učitelem, v rámci hodnocení celého projektu.

4. Učitel vyzdvihne vítězný projektový plakát, současně však pochválí také ostatní zdařilé žákovské výtvary a řekne k nim svoje připomínky. Všechny plakáty budou uveřejněny na třídních nástěnkách, vítězný na čestném místě vítězů projektu. Žáci mají šanci říct svoje připomínky, názory k jednotlivým plakátům, jak pozitivní, tak o tom, co by se dalo ještě zlepšit v kterékoliv fázi tvorby a k jakémukoliv tématu tohoto projektu. (5 min.)

5. Na konci páté vyučovací hodiny učitel zhodnotí stručně celé projektové dopoledne: přípravu žáků, dodržování pravidel chování při práci, zapojení jednotlivých dětí do práce celé skupiny, plnění svých rolí. Zeptá se žáků, co nového se v projektu dověděli v rámci probíraných témat, které bylo pro ně nejzajímavější, co by ještě chtěli vědět, co by se dalo zlepšit, které úkoly byly pro ně těžké a které snadnější.

Na úplný závěr dopoledne učitel zakončí vyučování, vyjádří svoje poděkování za práci žáků a vyzve je, aby pochválili kohokoliv ve třídě a vyjádřili, z jakého důvodu. (5 min.)

Cíle-očekávané výstupy: Učíme se prezentovat, obhajovat svoji práci a porovnávat s pracemi spolužáků. Uplatnění vzájemné a osobní kritičnosti i pochvaly.

Pomůcky: projektové plakáty, lístečky na losování, psací a výtvarné potřeby, dobové i současné obrázky a tiskoviny, historické prameny o životě Gajdoše a životopisné knihy o něm. Psací potřeby, počítače s internetem. Obrázky symbolů spolku Sokol, sokolovny v Brně-Židenicích, stadionu Sokola Brno 1 a jeho areálu. Kopie dokumentů odbojové skupiny Jindra, obrázek hraběte Kounice, publikace a fotografie Kounicových kolejí, hradu a vězení Špilberk, káznice Cejl a známých vězňů, čestných hrobů na židenickém hřbitově a Kamene zmizelých.

Jaké pozitivní vlivy na osobnost dítěte má projektová výuka? (Lucie Zormanová: Výukové metody v pedagogice, 2012)

„1. Projektová výuka umožňuje zapojení žáka dle jeho individuálních možností.

2. Žák získává silnou motivaci k učení.

3. Žák přebírá zodpovědnost za výsledek práce.

4. *Rozvíjí se samostatnost žáka.*
5. *Žák se učí pracovat s různými informačními zdroji.*
6. *Žák se učí řešit problémy.*
7. *Žák konstruuje své poznání (konstruktivismus).*
8. *Žák využívá svých nabytých znalostí a dovedností, získává nové.*
9. *Žák získává dovednost organizační, řídicí, plánovací, hodnotící.*
10. *Žák získává globální celkový pohled na řešený problém.*
11. *Žák se učí spolupracovat.*
12. *Žák rozvíjí své komunikační schopnosti.*
13. *Žák se učí vzájemnému respektu.*
14. *Žák rozvíjí svou tvořivost, aktivitu a fantazii.*¹⁴⁵

3.2.2 Druhý, následující den projektu

3.2.2.1 První vyučovací hodina

1. Po zahájení hodiny učitelem vytvoří žáci ve třídě komunikační kruh. Za pomoci učitele se každý žák vysloví ke svým aktivitám předešlého dne, ke spolupráci ve skupině; probíhá nejprve diskuse mezi žáky, potom diskutují žáci s učitelem. (6 min.)

Josef Maňák ve své knize *Nárys didaktiky* (2003) uvádí o metodě diskuze: „*Plně rozvinutý rozhovor, resp. dialog mezi učitelem a žáky přechází v diskusi, která se stává vzájemným rozhovorem mezi všemi členy skupiny, v němž jde o vyjasnění stanovené problematiky... Úvodem do diskuse bývá obvykle krátký výklad zvolené problematiky nebo vytyčení hlavních tezí.*

Diskusi zpravidla řídí učitel, ale je možné pověřit jejím řízením i schopného žáka, který má o daném tématu přehled a je pohotový v myšlení. Při řízení diskuse je nutno její průběh neustále sledovat a nedopustit, aby se některé diskusní příspěvky příliš nevzdálily od tématu...

...Po určitých etapách je třeba diskusi uzavřít a formulovat dosažené závěry, které se pak stávají východiskem pro další fázi výměny názorů. Během diskuse se téměř vždy objevují též názory mylné a nesprávné, proto je nezbytné před ukončením diskuse a před formulací

¹⁴⁵ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice. S praktickými ukázkami.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, s. 97.

konečných závěrů omyly napravit a chybná řešení vysvětlit. Nesprávné názory se však nikdy nesmějí stát předmětem výsměchu nebo represí.“¹⁴⁶

2. Celkové zhodnocení projektového dne shrne třídní učitel a napíše pochvaly do žákovských knížek vítězným skupinám při tvorbě pracovního listu a projektového plakátu. Učitel ocení přípravu, aktivitu, obětavost, spolupráci, vzájemnou pomoc a chování dětí při práci ve skupinách i v třídním kolektivu. Shrne také svoje kritické připomínky k celému projektu i k tomu, co by se mohlo ještě pro příští práci zlepšit. (5 min.)

3. Následuje práce ve dvojicích v lavicích; žáci si vyslechnou od učitele svůj samostatný úkol, navazující na tematické okruhy, které byly součástí otázek v pracovních listech a na projektových plakátech. Otázky napíše učitel na tabuli:

- Které brněnské památky ze života Jana Gajdoše vás zaujaly a proč?
- Co jste se dověděli o odbojové skupině Jindra?
- Jaké zásluhy měl hrabě Kounic na existenci Kounicových kolejí?
- K jakým účelům sloužil hrad Špilberk v minulosti a v současnosti?
- Co si pamatuješ o historii káznice Cejl a k jakým účelům slouží nyní?
- Co znamená podle vás název Kámen zmizelých a pro koho je vsazován do chodníku?
- V čem je sokolská organizace jiná ve srovnání s dobou, kdy žil Gajdoš?

Odpovědi píšou děti na papír ve dvojicích společně, na společné práci se domluví a rozdělí si úkoly. (12 min.) Po dokončení úkolu je vyvoláno několik dvojic k tabuli, čtou svoje odpovědi, odpovídají na dotazy spolužáků, diskutují s nimi a obhajují svoje názory. (5 min.)

4. Role žáků ve skupinách se promění oproti předcházejícímu projektovému dnu, žáci se domluví mezi sebou. Skupiny dostávají od učitele samostatný skupinový úkol: děti mají napsat na papír svoje zážitky a názory z projektového dne, co se nového dověděli, co si pamatují o tématech projektového dne, co se jim líbilo a nelíbilo atd. Nejlepší práce budou uveřejněny ve školním časopisu, na webových stránkách školy a na třídní nástěnce.

5. Po dokončení skupinové práce (12 min.) mluvčí skupiny odpovědi přečte. Děti diskutují společně s učitelem o odpovědích a hlasováním vyhodnotí tři nejlepší práce. (5 min.)

¹⁴⁶ MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 38-39.

Cíle-očekávané výstupy: Výměna názorů při společné diskusi, výchova k umění komunikace, tolerance k názorům spolužáků a jejich přijetí, prosazení vlastního názoru-10 min. Význam kritiky a pochvaly pro žáky, práce s historickými prameny, příklady významných osobností pro děti. Výchova ke statečnosti a překonávání nepříznivých překážek, morálnímu chování a k lásce k vlasti. Výchova k tělesné výchově, k fyzické a psychické odolnosti, zodpovědnost za práci ve skupině.

Pomůcky: papíry, psací potřeby, počítače s internetem.

3.2.2.2 Druhá vyučovací hodina

1. Všechny skupiny žáků a jejich učitelé celého 2. stupně se shromáždí těsně před vyučováním v tělocvičně školy. Na počátku vyučovací hodiny ředitel školy společně s vedením školy přivítá všechny žáky. Objasní význam proběhlého projektového dne, zhodnotí jeho průběh a svoji spokojenost i připomínky k možnému zlepšení skupinové práce. (5 min.)

2. Ředitel školy vyhlásí slavnostně výsledky a vítěze celého projektového dne-nejlépe vypracované pracovní listy a nejlepší projektové výkresy. Jmenuje a odmění tři nejlepší skupiny, předá jim slavnostně diplomy. Vyhlásí také hlavní cenu pro vítěze, exkurzi do míst spojených se životem Gajdoše v Brně. Ředitel také seznámí žáky s tím, že jména vítězů celého projektu budou zveřejněna na webových stránkách školy, ve školním časopisu a na čestném místě školní nástěnky, kde jsou vystaveny také vítězné projektové plakáty. (5 min.)

3. Následně vystoupí tři předem určení žáci se svými příspěvky o tom, co nového se dověděli v projektu. Děti také promluví o tom, jak se jim projekt líbil, co bylo dobře připravené a co by se mohlo pro příště zlepšit. (6 min.)

Jeden určený žák přečte zajímavou ukázkou z archivního dokumentu, ze zápisníku Gajdoše, kde líčil svoje zážitky z mezinárodních závodů se svým reprezentačním družstvem ve světě. Další žák přečte ukázkou z jiného dokumentu, který sděluje, jak postupovali fašisté při

přeměně Kounicových kolejí jako studentských kolejí na fašistickou věznici odbojářů, a třetí žák přečte úryvek textu vězně o jeho zkušenostech při pobytu v Kounicových kolejích. (8 min.)

4. V dalším bodu programu promluví pamětník, který byl vězněn v brněnské káznici Cejl. Vypráví o poměrech ve vězení ve druhé světové válce a v 50. letech minulého století, o životě v něm, o fašistických a komunistických praktikách s vězni, o známých vězňích. Co se týká budoucnosti, jsou děti seznámeny s využitím budov vězení od 60. let do konce století, o plánech města Brna a o myšlence vytvoření komunitního centra, ale i o současných aktivitách. Poté následují otázky žáků směrem k tomuto pamětníkovi, takže vzniká diskuse mezi ním a dětmi. (20 min.)

5. Na závěr setkání žáků 2. stupně ředitel školy poděkuje vyučujícím za námět, organizaci a realizaci celého projektu, žákům za jejich práci, vhodné chování a dá pokyn k odchodu dětí po třídách. (1 min.)

Cíle-očekávané výstupy: pěstování morálního chování mladých lidí na příkladech výrazných osobností a hrdinů. Oběti předcházejících generací ve prospěch života v míru generací následujících. Význam zážitků ze vzpomínek pamětníků.

Pomůcky: diplomy, historické dokumenty-text z deníku Gajdoše, článek Poslední Vaníčkův závod, kniha pamětníka vězněného v Kounicových kolejích, dokumentární fotografie o minulosti a současnosti hradu a vězení Špilberk a o káznici Cejl.

3.2.3 Exkurze pro vítěze školního projektu: Cestou po zajímavých brněnských místech ze života Jana Gajdoše

3.2.3.1 Úvod

Exkurze patří mezi mimotřídní a mimoškolní organizační formy školní výuky. „...jde o řízenou učební činnost žáků v autentickém prostředí přírodním, pracovním, kulturním... Má za úkol seznámit žáky s poznávanou realitou v její pravé, životní podobě, v přirozených souvislostech...

Exkurze je vesměs jednorázová a má spíše nazírací charakter. Jejím účelem je umožnit žákům, aby získali zkušenost z přímého styku s poznávanou realitou, aby si o ní utvořili přesnější představy. Bezprostřední styk s poznávanou skutečností umocňuje emocionální zážitek z poznání, navozuje citový vztah k předmětu poznání. Tím exkurze významně dotváří teoretické poznatky žáků, získané v hodinách.“ (Alena Vališová-Hana Kasíková: Pedagogika pro učitele, 2011)¹⁴⁷

Program exkurze: brněnské památky na Jana Gajdoše: čestný hrob-uctění památky položením kytičky a zapálením svíček. V jeho blízkosti další čestné hroby, židenická sokolovna, Kámen zmizelých před rodným domem, Stadion Sokola Brno1-sportovní areál, fašistická věznice Kounicovy koleje, osobnost brněnského mecenáše, hraběte Kounice, památky na hrdinství a vlastenectví odbojářů-vězňů ve vězení, význam pamětních desek.

3.2.3.2 Přivítání, stručné seznámení s programem a organizační pokyny při exkurzi

Již při přípravě exkurze jsou všichni účastníci exkurze seznámeni předem na zvláštní schůzce s organizátory této akce, určenými dvěma učiteli, o programu, cíli, trase, délce trvání, odjezdu, příjezdu, dodržování dopravních předpisů, o způsobu dopravy, stravování (svačiny) a vhodného doporučeného oblečení, vybavení včetně pomůcek (psací potřeby, zápisníky, mobily, listy se zadanými úkoly, vypracované domácí úkoly, hodinky, kytičky atd.), pokyny k chování, dodržování bezpečnosti a vhodného chování.

Losováním lístečků se jmény účastněných žáků je vytvořeno osm skupin (vítězné projektové skupiny) po čtyřech žácích s jejich mluvčím, zajišťujícím celkovou práci skupiny po stránce organizační a plnění úkolů, časoměřičem (má za úkol hlídat rozvržení doby exkurze a dodržování jednotlivých časových intervalů i celkové dodržování času exkurze), spojkou, zajišťující komunikaci mezi skupinami a učiteli. Tyto funkce žáků jsou vytvořeny také formou losování dětí.

Vítězové školního projektu se sejdou v osm hodin u školy. Pedagogický doprovod (dva zmínění organizátoři exkurze) stručně zopakuje základní informace o dopravě, úkoly a pokyny

¹⁴⁷ VALIŠOVÁ, Alena-KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 181.

o exkurzi, které jsou domluveny na předcházející schůzce. Učitelé zkontrolují počet přítomných žáků podle seznamu s telefonickými čísly dětí a rodičů. Zkontrolují také vybavení žáků, domluvené pomůcky a mobily.

Žáci se dozví od učitelů první cíl jejich putování, Gajdošův čestný hrob na židenickém hřbitově a židenickou sokolovnu v Brně, způsob dopravy a přibližnou časovou délku první fáze exkurze. Jsou také zopakovány úkoly žáků ve skupině, ve dvojicích i jednotlivců. Před odchodem mají děti možnost zeptat se na poslední dotazy. Pedagogové jim také řeknou o tom, že budou mít menší přestávky na hygienu a možnost svačin. (10 min.)

3.2.3.3 Prohlídka čestného hrobu Jana Gajdoše a židenické sokolovny

3.2.3.3.1 Průběh prohlídky

1. Žáci odjedou od školy s pedagogickým doprovodem do Brna-Židenic do areálu židenického hřbitova. (20 min.) Účastníky exkurze čeká prohlídka čestného hrobu Gajdoše na místě čestné skupiny hrobů židenického hřbitova. Žáci společně s pedagogy projdou branou hřbitova a nedaleko, asi 100 metrů, po pravé straně, uvidí výrazný pomník tohoto hrobu.

2. Dvojce žáků přednese připravené informace o akademickém sochaři *Jiřím Markovi*, autorovi náhrobku čestného hrobu, představujícího sokola se vzepjatými křídly. Žáci si prohlédnou na hrobě umístěnou mramorovou desku se jménem Jana Gajdoše, jeho data narození a úmrtí, nápis a fotografii. Děti s pedagogy postojí chvíli v tichosti před hrobem pro uctění památky, dva žáci zapálí svíčku a položí kytičku. (5 min.)

3. Učitelka upozorní žáky na hrob po levé straně, kde odpočívá ve své době známý židenický lékař, *Nikolaj Muzyčuk* (1994-1970), který byl uznávaným lékařem a pracoval v odboji ve druhé světové válce. Předem určená dvojce žáků přečte svůj příspěvek o životě a díle uvedeného lékaře, vypracovaný na základě informací na internetu apod., a další dvojce položí na hrob kytičku a zapálí svíčku. (5 min.)

4. Poté děti obejdou uvedené dva hroby směrem dozadu, kde je umístěn poslední významný hrob skupiny tří čestných hrobů-*památník 37 obětí prvního náletu na Brno z 25.8.1944*, kdy byla omylem bombardována lidská obydlí. Jiní dva žáci položí také na tento hrob kytičku a

zapálí svíčku. (5 min.) Po opuštění hřbitova žáci diskutují společně ve skupinách o nových poznacích a informacích, které si utřídí, hledají souvislosti a několika větami mají stručně zapsat, co si ze svých zážitků zapamatovali. (5 min.)

5. Pedagogové zakončí návštěvu hřbitova shrnutím nových poznatků o navštívených čestných hrobech a společně se všichni účastníci vydají k dalšímu cíli exkurze. (2 min.)

6. Nedaleko od židenického hřbitova, asi pět set metrů, se nachází historická *budova Sokola Brno-Židenice*, kterou si skupina žáků s pedagogy prohlédnou. Po pěší cestě (10 min.) se dostanou k budově židenické sokolovny, která stojí na Gajdošově ulici (poblíž se nachází budova *Základní školy Gajdošova ulice*). U vchodu do budovy sokolovny si žáci prohlédnou nad vchodem *pamětní desku* na počest Gajdošovy oběti ve druhé světové válce. Kousek dál od této památky jsou žáci upozorněni na *druhou pamětní desku* k uctění památky dalších židenických sokolů, kteří také padli v boji proti fašismu. Někteří byli vězněni ve fašistických věznicích a domů se již nevrátili.

Jeden z pedagogů poví dětem stručnou historii sokolské budovy: poradní schůze začínajícího spolku byla svolána na 6. března 1892 v hostinci pana Josefa Potácela, slavnostní otevření „sokolského domu“ bylo uskutečněno 27., 28., a 29.6. 1908. Během první a druhé světové války, ve které byla sokolovna náletem poničena, poskytla zázemí pro 250 ukrytých lidí a zachránila jim životy. Po válce byla opravena.¹⁴⁸ Děti si vyslechnou také informace o současném životě židenického Sokola, prohlédnou si vitríny u vchodu do budovy a pokračují v dalším putování. (10 min.)

3.2.3.3.2 Cíle, pomůcky a čas

Cíl-očekávané výstupy: Přípravenost a dochvilnost při společné akci. Orientace v organizaci a dopravě dětí na neznámém území. Vyjádření pocty a úcty k válečným obětem formou malé pozornosti od žáků. Příčiny válečných náletů na města a vesnice. Péče města Brna o čestné a další významné hroby. Význam pamětních desek pro výchovu žáků k vlastenectví. Zásluhy sokolů v době druhé světové války a jejich největší oběti. Historické budovy sokoloven a jejich význam v tělovýchovné historii a v současnosti.

¹⁴⁸ *100 let Sokola v Židenicích*. Brno: Výbor Sokola Brno-Židenice, 1992, s. 8, 18, 22.

Pomůcky: psací potřeby, zápisníky, mobily, listy se zadanými úkoly pro skupiny, vypracované domácí úkoly, hodinky, kytičky a svíčky na čestné hroby.

Celkový čas: asi 57 minut.

3.2.3.4 Rodný dům Jana Gajdoše a Kámen zmizelých

3.2.3.4.1 Průběh prohlídky

1. Toto místo je dalším dílčím cílem exkurze. O způsobu a směru dopravy se domlouvají žáci společně s pedagogem, využijí také svých mobilů pro snadnější orientaci, přesněji virtuální zeměpisné mapy. Kromě toho plní svou funkci časoměřiči v každé skupině. Po cestě tramvají, která trvá asi 20 minut, děti stojí před rodným domem Gajdoše v Brně-Židenicích, Kuklenská 8 a prohlédnou si v chodníku vsazený tzv. *Kámen zmizelých*. Slavnostní akt byl uskutečněný v roce 2018. Kameny jsou věnovány obětem nacistického režimu, hrdinům a často židovským občanům. Vyučující poví dětem o dalších brněnských jménech, na různých místech města, která byla poctěna těmito malými pomníčky a z jakého důvodu. Zeptá se dětí, ve kterých částech Brna a s jakými jmény viděly tyto Kameny.

2. Vyučující poví žákům, že Gajdoš bydlel v tomto domě téměř celý život, nejdříve s rodiči a sourozenci, později se svou mladou rodinou. Sem pro něho přišlo gestapo, ale on pobýval a učil na gymnáziu v Kyjově na jižní Moravě. Žáci si pozorně prohlédnou Kámen zmizelých vsazený v dlažbě chodníku před domem, jednoduše si ho nakreslí do zápisníku nebo vyfotografují. Na jeho kovovém povrchu je vyryto Gajdošovo jméno, data narození a úmrtí, informace o zatčení gestapem a věznění. (5 min.)

3. Následně první skupina dětí poví spolužákům prostřednictvím informovaného zvoleného spolužáka jméno zakladatele Kamenů zmizelých. Žáci se dozvídají příčinu, místo a rok, ve kterém byl první kámen vsazen a na jaká místa se tento obřadní zvyk rozšířil po světě. (2 min.)

4. Děti z druhé skupiny interpretují další otázky: Pro koho se Kameny zmizelých vsazují, jaký význam mají, co znamená název v překladu, od kterého roku se vsazují v Brně a jmenují tři brněnská jména s tímto pomníčkem. (2 min.)

5. Gajdoš byl zatčený v době války za působení v odbojové skupině Jindra. Třetí skupina si připravila úkol: najít v dokumentech informace, jakým způsobem odbojová skupina pracovala, z jakých důvodů a jaké úkoly měli odbojáři plnit. Žáci dané skupiny mají rozdělené úkoly, po vzájemné domluvě na tři části, a odpovědi postupně reprodukuje. (2 min.)

6. Čtvrtá skupina dětí měla vyhledat v kopiích dokumentu z Archivu města Brna, na jaké čtyři skupiny byla rozdělena odbojová skupina Jindra v Brně a jaké úkoly tyto skupiny plnily. Se splněným úkolem byli seznámeni ostatní spolužáci. (2 min.)

„Učení cestou samostatného objevování představuje neobyčejně významný způsob poznávání a osvojování poznatků, ale pro jeho úspěšnost v podmínkách školy je nezbytné, aby žáci byli vybaveni předběžnými výchozími vědomostmi a dovednostmi a aby cíl, kterého chtějí dosáhnout, jim byl jasný, ale aby byl také přiměřený jejich silám.“¹⁴⁹ (Maňák, Josef, Švec, Vlastimil: Výukové metody, 2003)

Žáci si stručně zaznamenají získané vědomosti do svých zápisníků ve skupinách na základě společné domluvy. (2 min.)

7. Po prohlídce rodného domu a Kamene zmizelých dětí diskutují společně s učitelkou o získaných informacích o odbojářích, o odbojové skupině Jindra, o vsazeném kamenu, o jeho významu pro současné obyvatele Židenic, Brna, ale i obecně pro společnost. Každý žák si zapíše stručné poznámky do svých zápisníků. (5 min.)

8. Na závěr prohlídky pedagogové shrnou nové poznatky, informují děti o dalším dílčím cíli exkurze, o návštěvě Sokola Brno 1, a také o plánu další cesty. (3 min.)

3.2.3.4.2 Cíle, pomůcky a čas

Cíle – očekávané výstupy: morální a společenský význam odbojářů a odbojových skupin ve druhé světové válce jako příklad statečnosti, odvahy a vlastenectví předků. Kameny

¹⁴⁹ MAŇÁK, Josef-ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 114.

zmizelých-jejich osobní a společenský význam. Orientace a způsob dopravy žáků po městě pomocí techniky.

Pomůcky: mobily pro orientaci při dopravě městem a pro fotografování, zápisníky, připravené písemné úkoly.

Celkový čas: přibližně 43 minut.

3.2.3.5 Hrad Špilberk a návštěva brněnské káznice Cejl

3.2.3.5.1 O hradu a vězení Špilberku: skupinová práce

1. Aby žáci pochopili návštěvu káznice na Cejlu z hlediska historického, je nutné jim vysvětlit historickou a časovou souvislost s hradem Špilberkem. Kromě toho, že byl významným v historii města Brna jako mohutná pevnost a prestižní vládnoucí sídlo, byla zde dlouhou dobu známá obávaná věznice pro nejvážnější trestance, pobývali zde největší zločinci (viz níže). Káznice Cejl sloužila pro odpykání lehčích trestů, takže v tomto smyslu na sebe obě vězení navazovala. Hrad Špilberk je hojně navštěvovaný brněnskými i mimobrněnskými návštěvníky. Káznice Cejl byla však desetiletí zanedbávána a obyvatelé Brna o ní věděli velice málo, nebyla na ni zaměřena pozornost vedení města Brna. Teprve v posledním desetiletí se začalo o věznici psát a mluvit v médiích. Přístupné jsou jen občasné prohlídky, protože prostory jsou stále ve špatném stavu.

Z uvedeného důvodu žáci navštíví káznici Cejl a o pevnosti Špilberk zpracovávají úkoly týkající se významné historie i současnosti. Každá skupina žáků dostane od pedagogů text o jednotlivých etapách historického vývoje hradu. Děti používají mobily s internetem k hledání obrázků špilberských prostor a sochy Jošta Moravského. Vedoucí každé skupiny koriguje společnou diskusi o obsahu textu a vede spolužáky k zápisu klíčových slov v textu. Na závěr diskuse pověří vedoucí skupiny mluvčího, aby vystihl obsah daného textu a tlumočil ho ostatním spolužákům. (4 min.)

2. Mluvčí *první skupiny* přednese společně zpracovaný úkol o historii a současném dění hradu Špilberk, který byl prvním brněnským vězením, a káznice na Cejlu na něho postupem času navazovala. Mluvčí promluví o založení hradu Špilberk v druhé polovině 13. století

moravským markrabětem a později i českým králem *Přemyslem Otakarem II.* V té době byla pevnost předním královským hradem na Moravě. Druhým a zároveň i posledním vládcem Špilberku byl *Jošt Moravský* vládoucí v druhé polovině 14. století a počátkem 15. století.

V následujícím čase se Špilberk stal mohutnou barokní vojenskou pevností, která byla několikrát bez úspěchu obléhána a dobývána. Byl upraven na mohutnou barokní pevnost; její kasematy byly chodby v pevnostech, které sloužily jako přístup ke střeleckým či dělovým komorám a výpadním brankám. Později v nich byly i skladiště zbraní a prostory pro ubytování vojska. Po malých úpravách se z nich staly obávané cely vězňů a mučírny.¹⁵⁰ (3 min.)

3. Mluvčí *druhé skupiny žáků* promluví o významné osobnosti sídlící na Špilberku, o *Joštu Moravském*, který vládl na Moravě jako moravský markrabě v letech 1375-1411, v roce 1410 byl zvolen římsko-německým králem, a Špilberk se tak stal sídlem vládce celé Římsko-německé říše. Za tři měsíce však Jošt zemřel. Byl mimořádně úspěšným středověkým politikem, je pochovaný v kryptě kostela svatého Tomáše na Moravském náměstí v Brně.

Poblíž uvedeného kostela byla v roce 2015 postavena socha na jeho počest jako personifikace odvahy, odtud její název *Odvaha*. Jedná se o osmimetrovou jezdeckou sochu z bronzu, jejímž autorem je *akademický sochař Jaroslav Róna*.¹⁵¹ (2 min.)

4. Mluvčí *třetí skupiny* dětí informuje, na základě společné práce skupiny, o další historii Špilberku, o vězení jako součástí pevnosti: v roce 1620 po porážce stavovského povstání zde bylo vězněno několik jeho předních moravských účastníků, v 17. a 18. století několik vojenských osobností, např. rakouští generálové Bonneval a Wallis, ale i proslulý plukovník pandurů *Franz Trenck*. Další informace pro žáky se týkají vývoje špilberské věznice a její přeměny na civilní věznici pro nejtěžší zločince. V roce 1783 rozhodnutím císaře Josefa II. byli lehčí vězni přemístěni do káznice na Cejlu, roku 1784 vyšel nový císařův příkaz: do nejhorších kasemat byli vsazeni zločinci odsouzení na doživotí, kteří byli trvale přikováni.

Císař Leopold II. zrušil v roce 1790 věznění doživotně odsouzených včetně trestu přikování a zmírnil tresty pro všechny odsouzence. Horní patro kasemat dále sloužilo jako vězení do 30. let 19. století. Roku 1645 odolalo Brno s pevností Špilberk, pod vedením *plukovníka Raduita de Souches*, tříměsíčnímu dobývání mnohonásobnou švédskou přesilou. Do

¹⁵⁰ JANÍČEK, Přemysl. *BRNO: město historie, krásy a perly Podyjí*. Tišnov: Nakladatelství SURSUM, 2019, s. 74.

¹⁵¹ Internetový portál kudyznudy.cz: *Socha markraběte Jošta*. [online]. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/socha-markrabete-josta-v-brne>

poloviny 18. století byla špilberská pevnost postupně přebudována na nejmohutnější a nejvýznamnější barokní pevnost na Moravě.¹⁵²

Od konce 18. století byli na Špilberku věznění „politických“ vězni, od roku 1855 zde byl vězněný známý vězeň *Václav Babinský*. V roce 1855 císař *František Josef I.* zrušil věznici, která byla změněna po dobu celého století na vojenská kasárna. V době první světové války zde byli věznění odpůrci rakouského režimu, během nacistické okupace bylo na Špilberku vězněno několik tisíc českých vlastenců. V této době zde provedli Němci rozsáhlé úpravy, kasárny v romanticko-historizujícím slohu v duchu tehdejší ideologie. Roku 1959 poslední posádka československé armády definitivně opustila Špilberk, čímž skončila vojenská funkce Špilberku. V následující roce vzniklo v těchto prostorách *Muzeum města Brna*.

V současné době je Špilberk turistickým lákadlem, zejména v létě jsou zde realizovány různé kulturní akce, hudební festivaly, divadelní festival Letní shakespearovské slavnosti, ohňostrojevá přehlídka *Ignis Brunensis*.¹⁵³ a další. (3 min.)

5. Na závěr probíhá diskuse pedagogů se žáky o práci všech skupin, zhodnocení a shrnutí práce pedagogy a další plánovaný cíl exkurze. (2 min.)

3.2.3.5.2 Cíle, pomůcky a čas

Cíle-očekávané výstupy: Kolektivní skupinová práce, její význam pro jednotlivce i celek. Význam znalostí žáků o historii, architektuře a současnosti regionálních historických objektů. Péče vedení města Brna o historické památky a jejich využití pro mládež i dospělé. Účast dětí na aktuálním dění v Brně.

Pomůcky: texty pro práci skupin o historii hradu Špilberk, mobily pro práci s internetem za účelem hledání fotografií špilberských prostor a sochy Jošta Moravského i pro fotografování, zápisníky, psací potřeby.

Celkový čas: přibližně 14 minut.

¹⁵² Internetový portál [wikipedia.org: Špilberk](https://cs.wikipedia.org/wiki/Špilberk). [online]. [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Špilberk>

¹⁵³ Tamtéž.

3.2.3.5.3 Průběh prohlídky káznice Cejl

1. Další doprava skupiny dětí s pedagogy na jejich školní exkurzi trvá přibližně čtvrt hodiny. Na programu je návštěva bývalé brněnské káznice na ulici Cejl ve čtvrti Zábrdovice. (15 min.)

2. U vchodu do káznice na děti čeká paní průvodkyně, která žáky uvítá a seznámí je s objekty vězení, které uvidí: vězeňský dvůr, bývalá robotárna, kaple a cely, a seznámí žáky s historií a architekturou (sloh barokní a klasicistní) věznic. Káznice sloužila svému účelu v letech 1784 až 1956, základní kámen položil v roce 1772 *zemský hejtman Arnošt Kryštof hrabě z Kounic*. V období protektorátu zde byla německá soudní věznice a Krajský soud trestní, po válce se stala opět krajskou soudní věznicí a sídlil zde Mimořádný lidový soud, Okresní soud trestní v Brně a Soud mládeže v Brně. Po zrušení vězení v roce 1956 začaly budovy chátrat a až do roku 2006 zde měl depozitář Moravský zemský archiv. Od té doby zůstaly budovy uzavřené a stále více chátraly.¹⁵⁴ (2 min.)

3. Paní průvodkyně uvede děti na dvůr káznice, který je z minulosti značně zanedbaný, podobně jako další objekty, z výše uvedeného důvodu. Žáci procházejí dvory č.1 a 3 a poslouchají dále vyprávění paní průvodkyně o tom, jak se popravovalo na dvoře káznice: „*Popraviště bylo na dvoře č. 2, který sloužil jako vycházkový dvůr pro vězeňkyně. Šibenice zde nestála trvale. Před popravou byla vždy umístěna na předem připravené místo a po jejím vykonání opět uklizena. Během stavebně historického průzkumu věznic, který proběhl v roce 2016, byly objeveny před celou č. 64 základy, do kterých byla šibenice typu prkno ukotvována...Odsouzenému se nezlomil vaz, smrt nastala po pomalém dušení... ve věznici se popravovalo od 5. května 1937 do 30. srpna 1952.*“¹⁵⁵

Děti poslouchají další vyprávění o nedávné i aktuální současnosti věznic: v letech 2008 až 2009 nabízelo město Brno bývalou káznici k prodeji, ale nebyl zájem, proto ji převzalo do svého majetku a byl navržen *projekt Kreativní Brno*, sloužící k přeměně vězení v novodobé kulturní a společenské centrum. Politická jednání mezi městem Brnem a dalšími institucemi byla však dlouhodobá, projekt je však již navržený a schválený. (3 min.)

Z pedagogické literatury: *Metoda vyprávění* patří mezi monologické metody ve školní výuce. „*Charakteristickými rysy metody vyprávění jsou konkrétnost, epičnost, živost, bohatost představ. Tato metoda umožňuje poučovat především o takových jevech, které probíhají jako*

¹⁵⁴ Internetový portál wikipedia.org.: *Brněnská káznice*. [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Brněnská_káznice

¹⁵⁵ STAUFČÍKOVÁ, Helena. *Brněnský Cejl*. Paměť a dějiny, březen 2018, s. 120-121.

slet událostí, představují konkrétní situace. Významným aspektem metody vyprávění je emocionálnost, která se projevuje v tónu vyprávění učitele i ve snaze vzbudit u posluchačů adekvátní citové zaujetí.“ (Alena Vališová-Hana Kasíková: *Pedagogika pro učitele*, 2011)¹⁵⁶

4. Po poutavém vyprávění zavede paní průvodkyně děti na prohlídku bývalé robotárny, ve které museli vězni povinně pracovat. Žáci s doprovodem procházejí robotárnou a pokračují prostorem kaple, která je celkem zachovalá, na rozdíl od ostatních prostor, a vyzdobená vojenskými motivy ve stylu 50. let 20. století. Následuje prohlídka cel pro vězně. Paní průvodkyně vypráví dále o režimu dne vězňů v 50. letech 20. století: „*Vězni vstávali v šest hodin. Před snídaní si ustlali postel. Od čtvrt na sedm roznášeli určené vězni (tzv. šálkaři) snídaní v ešusech, na kterou bylo vyhrazeno 15 minut. Následoval úklid cel. Po příchodu dozorce vedoucí celý nahlásil počet vězňů, ostatní museli stát v pozoru. Od sedmi do dvanácti vězni pracovali. Na oběd měli hodinu, po něm šli na vycházkový dvůr. V jednu opět nastoupili do práce. Večeři dostávali ve tři hodiny. Večerka začínala v osm hodin.*“¹⁵⁷

Žáci i dále naslouchají výkladu paní průvodkyně, ve kterém je informuje o známých osobnostech pobývajících v této káznici. Jedním ze známých vězňů byl básník *Petr Bezruč*; důvodem jeho zatčení se staly dvě básně z roku 1915, které oslavovaly cara a ruskou armádu. Zdejší pobyt nesl velmi těžce, na Cejlu strávil asi měsíc a po intervencích jeho advokáta se dostal na svobodu. Za zdmi této věznice se ocitl také v roce 1933 československý generál *Radola Gajda*, po odchodu z armády vůdce Národní obce fašistické. Byl vězněný pro účast na útoku fašistů na vojenská kasárna v Brně-Židenicích. Jeho cílem bylo získat zbraně a vyvolat protistátní převrat.

V káznici Cejl byli vězněni také významní představitelé české katolické poezie, např. *Jan Zahradníček*; byl zatčen v roce 1951 a souzen v rámci procesu Prokúpek a spol. Básník *Zdeněk Rotrekl* byl zatčen v roce 1949 za svou protikomunistickou činnost; na Cejlu čekal na soudní proces. Mezi dalšími vězni je možno uvést *JUDr. Zdeňka Kesslera*, prvního předsedy Ústavního soudu ČR, a básníka a překladatele *Václava Renče*.¹⁵⁸ Na závěr se paní průvodkyně zmíní o plánech města Brna vytvořit z bývalé káznice kreativní centrum tak, aby památka bývalých vězňů zůstala zanechána i do budoucnosti. Po prohlídce poděkují učitelé společně se žáky paní průvodkyni za její ochotu i zajímavé vyprávění a rozloučí se s ní. (10 min.)

¹⁵⁶ VALIŠOVÁ, Alena-KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 198.

¹⁵⁷ STAUFČÍKOVÁ, Helena. *Brněnský Cejl*. Paměť a dějiny, březen 2018, s. 119.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 120.

5. Poté děti vedou rozhovory s učiteli i mezi sebou, vyměňují si svoje dojmy navzájem a zapíší si je do svých deníků. Jeden z pedagogů tuto etapu exkurze shrne a seznámí účastníky exkurze s dalším dílčím cílem i s cestou, včetně pokynů pro dopravu. (3 min.)

3.2.3.5.4 Cíle, pomůcky a čas

Cíle-očekávané výstupy: Připravenost a dochvilnost při společné akci. Orientace v organizaci a dopravě na neznámém území. Význam historie pro výchovu k vlastenectví. Zásluhy významných osobností v boji za svobodu v totalitních systémech u nás a jejich nejvyšší oběti. Historické budovy v Brně, jejich význam v historii a využití v současnosti.

Pomůcky: psací potřeby, zápisníky, mobily, hodinky.

Celkový čas: asi 33 min.

3.2.3.6 Návštěva Sokola Brno 1

3.2.3.6.1 Průběh prohlídky

1. Po dopravě na určené místo, která trvá asi 30 minut, žáci navštíví *sportovní areál Sokol Brno*, Kounicova ulice, kde cvičovalo a cvičí i v současné době velké množství sportovců, a kde trénoval také Jan Gajdoš.

U vchodu do sportovního komplexu přivítá žáky pan starosta *Ing. Martin Vlk*. Na konci rozsáhlé vstupní dvorany si skupina prohlédne *památník obětem Sokola Brno I ve světových válkách* od autorů *Jiřího Marka* a *Bohumila Babánka*. Pan starosta seznámí žáky s jednotlivými součástmi památníku, nejdříve s pamětní deskou s množstvím jmen obětí sokolů z první a druhé světové války; jména jsou vyryta ve dvou sloupcích. V prvním sloupci nahoře je vyryto Gajdošovo jméno. Děti si všimnou i dalších jmen, např. *dr. Josefa Kudely* a *Ing. Františka Geislera*, podle kterých jsou pojmenovány brněnské ulice.

Před uvedenou deskou po levé straně jsou děti seznámeny s *plastikou padajícího muže* od již jmenovaného *Jiřího Marka*, jenž je také autorem plastiky sokola na dříve uvedeném

Gajdošově hrobě. Pan starosta upozorní také *na symbolický náhrobek s vloženou prstí z ruských, italských a francouzských bojišť a z Kounicových kolejí.*¹⁵⁹ (celkem 8 min.)

2. O historii tohoto sportovního areálu a jeho tělocvičném vybavení vyslechnou děti další informace pana starosty. Ten jim také poví o každoročním pořádání *Memoriálu Jana Gajdoše*, který má už svou tradici přes dvacet ročníků. Jedná se o gymnastickou mezinárodní soutěž sokolské mládeže. Na památku dostane každý žák plakát a tričko jako symbol této akce. Poté následuje diskuze, děti se ptají na různé zajímavosti z předešlého výkladu. (5 min.)

3. Součástí exkurze je také prohlídka areálu Sokola Brno I: děti projdou jeho dvěma hlavními částmi, vnitřní částí, několika tělocvičnami, např. pro sportovní gymnastiku, šerm, futsal atd., zázemím pro sportovce a společenským sálem. Vidí také venkovní areál, obsahující několik sportovišť, a dětské centrum. Návštěvníky láká moderní a barevné vybavení celého areálu, s množstvím různého moderního sportovního nářadí motivující ke sportování. (10 min.)

4. Ke konci exkurze v sokolském areálu se žáci setkají s dlouholetým trenérem sportovní gymnastiky, s panem *Stanislavem Vyzinou*. Bude povídat o své práci, o přípravě mládeže na memoriál a vyličí také některé humorné příběhy ze své kariéry. K závěru tohoto setkání dětem zacvičí tři trenérovi svěřenci svoje gymnastické sestavy na bradlech, kruzích a prostná. Následuje fotografování žáků s cvičenci Sokola a rozhovor žáků s panem trenérem, odpovědi na zvědavé otázky, poděkování pedagogů a rozloučení. (10 min.)

*„Metoda předvádění zprostředkovává žáku prostřednictvím smyslových receptorů vjemy a prožitky, které se stávají stavebním materiálem pro následné psychické úkony a procesy... demonstrační metoda poskytuje žákům příležitost učit se jevy pozorovat, zpřesňovat vnímání, ze zjištěných faktů vyvozovat závěr atd.“*¹⁶⁰ (Maňák, Josef, Švec Vlastimil: *Výukové metody*)

5. Na závěr celé prohlídky se rozloučí žáci a pedagogický doprovod s panem starostou, poděkují mu za jeho zajímavý výklad a prohlídku sportovního areálu. Děti, které se motivují

¹⁵⁹ Internetový portál encyklopedie.brna.cz: *Oběti Sokola Brno I ve světových válkách. Kounicova 20-22/01.* [online]. [cit. 2022-09-020]. Dostupné z:

https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_objektu&load=32

¹⁶⁰ MAŇÁK, Josef-ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 78.

sportovní atmosférou a moderním vybavením tělocvičen, mají šanci přihlásit se do Sokola a začít pravidelně sportovat. (2 min.)

3.2.3.6.2 Cíle, pomůcky a čas

Cíle-očekávané výstupy: Význam pomníků různého charakteru, nutnost nezapomínat a udržovat památku na svoje předky, seznámení s pojmem memoriál, jeho historický a novodobý význam, výchova k pravidelnému fyzickému cvičení dětí.

Pomůcky: mobily k orientaci v dopravě a k fotografování zajímavých lidí, jejich aktivit a objektů.

Celkový čas: 65 minut.

3.2.3.7 Prohlídka Kounicových kolejí

3.2.3.7.1 Průběh prohlídky

Poslední zastávkou v rámci žákovské exkurze jsou Kounicovy koleje, Brno-Žabovřesky, Králova ulice, kam byli posíláni během druhé světové války po zatčení na výslechy sokolští odbojáři, mimo jiné také členové odbojové skupiny Jindra. Byl zde vězněn čtrnáct měsíců také Jan Gajdoš. V této době sloužily koleje jako policejní věznice řídicí úřadovny brněnského gestapa.

Přibližná doba dopravy pro účastníky exkurze je 35 minut. Cesta je vedena společně s pedagogy také mluvčími a časoměřiči z každé skupiny.

1. Po stručných informacích vyučujících o plánu prohlídky a již domluvených úkolech skupin jsou žáci přivítáni u vchodu průvodkyní památníku, která je uvede do pamětní síně. Ve vitrínách vidí děti vystaveny zajímavé předměty-korespondence vězňů, motáky, originální oděv z koncentračního tábora, fotografie, odznak gestapa, karty, které si vězni vyrobili sami, a další exponáty spojené s pobytem zdejších vězňů.

2. Děti si vyslechnou od paní průvodkyně stručný výklad o zakladateli kolejí, *JUDr. Kounicovi*; jednalo se o založení tradice podpory studentů, která později vyústila ve výstavbu Kounicových studentských kolejí. Ke slavnostnímu otevření došlo 24. května 1925.¹⁶¹ Dále žáci poslouchají vyprávění o historii i současném životě Kounicových kolejí, které slouží opět svému původnímu účelu, jako koleje pro vysokoškolské studenty. Žáci zhlédnou krátký dokumentární film o uzavření vysokých škol 17. listopadu 1939 a o osudech vězňů Kounicových kolejí v době okupace. (15 min.)

„Významné místo mezi audiovizuálními pomůckami zaujímá výuková televize a video. Předpokládá se, že výukový pořad se zpracovává vizuálně-auditivním způsobem v souladu s osnovami určitého předmětu v určitém ročníku daného typu školy. Vychází z jasně formulovaných cílů a úkolů výchovně vzdělávacího procesu. Je zaměřen na konkrétní skupinu adresátů (na rozdíl od pořadu populárně vědeckého).“¹⁶² (Jarmila Skalková: *Obecná didaktika*, 2007)

3. Následuje krátká vycházka s výkladem průvodkyně po zajímavých místech areálu věznice, která se dělila v době války na blok A a B, kde byly umístěny cely pro vězně, kanceláře a strážnice. Bloky byly spojeny hlavní budovou, ve které byl umístěn sál, sloužící v té době k sestavování transportů. Na dvoře kolejí si žáci prohlédnou *sgrafitový obraz sv. Václava, patrona české země*. Paradoxně se pod tímto českým symbolem konaly popravy vězňů zastřelením.¹⁶³

Pod sgrafitem sv. Václava na koni s praporem (*Ladislav Novák*, 1923) si děti prohlédnou *pamětní desku s nápisem věnovaným popraveným obětem v letech 1939-1945*. Nejpůsobivější je však pod deskou výrazný bronzový *reliéf Vlastenec* od *Jiřího Marka* (pozn. aut.: dříve již uvedený autor pomníku na Gajdošově hrobě), zobrazující spoutaného vězně klesajícího po zásahu popravčí čety. Současná úprava celého prostoru pochází z roku 1980.¹⁶⁴ Na tomto místě žáci uctí památku obětí fašismu minutou ticha, zapálí symbolicky svíčky a položí kytičku k uctění památky vězněným trpícím lidem.

¹⁶¹ VAŠEK, František, ČERNÝ, Vladimír, BŘEČKA, Jan. *Místa zkropená krví: Kounicovy studentské koleje v Brně v letech nacistické okupace 1940-1945*. Brno: Archiv města Brna, Moravské zemské muzeum, 2015, s. 28, 33.

¹⁶² SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 253.

¹⁶³ Internetový portál informuji.cz: *Koleje jako svědci teroru*. [online]. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.informuji.cz/clanky/858-koleje-jako-svedci-teroru/>

¹⁶⁴ Tamtéž.

Na levé straně u bloku A stály ve válečné době šibenice, které dnes symbolizují kamenné kvádry, na nichž byli popravováni židovští vězni. Skupina žáků s pedagogy a průvodcem přejde k popravišti „na písčce“, kde se konaly popravy střelou do týla, což se týkalo zejména partyzánů.¹⁶⁵ (10 min.)

4. Skupina žáků přejde dále do areálu parku, obklopujícího budovy kolejí, ve kterém stojí památník *Vítězství nad fašismem*, vysoký travertinový pylon, jehož spoluautor je Jiří Marek.¹⁶⁶ Vzhledem ke smutné atmosféře prostředí po rozloučení s paní průvodkyní odcházejí tiše všichni účastníci exkurze. (5 min.)

3.2.3.7.2 Cíle, pomůcky a čas

Cíle-očekávané výstupy: Vytvoření představy o životě vězňů ve fašistických káznicích. Význam činnosti mecenášů pro společnost. 17. listopad 1939 a jeho vliv na demokratickou budoucnost českého státu. Jak umění pomáhá uctění památky obětem a hrdinům historie? Hrdinství a vlastenectví mužů padlých v odbojářské činnosti.

Pomůcky: Zápisníky, psací potřeby, listy s úkoly, mobily pro orientaci v dopravě a na fotografování, několik svíček, kytička.

Celkový čas: asi 65 minut.

3.2.3.8 Celkové shrnutí a zhodnocení exkurze

3.2.3.8.1 Cesta zpět do školy

Po zkontrolování počtu žáků se žáci vydají s pedagogy na zpáteční cestu. (asi 35 min.) Pedagogové zkontrolují po výstupu z dopravního prostředku počet žáků. Při příchodu do školy

¹⁶⁵ Internetový portál informuji.cz: *Koleje jako svědci teroru*. [online]. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.informuji.cz/clanky/858-koleje-jako-svedci-teroru/>

¹⁶⁶ Internetový portál encyklopedie.brna.cz: *Vítězství nad fašismem. Králova 45/07*. [online]. [cit. 2022-09-20] Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_objektu&load=299

a do třídy, po krátké přestávce (10 min.) bude přistoupeno k poslední fázi exkurze, k závěrečnému zhodnocení.

3.2.3.8.2 Zhodnocení exkurze

1. Vyučující zhodnotí chování žáků, jejich kázeň a plnění. Nejdříve se žáci v diskusi mezi sebou podělí o dojmy z prožité exkurze, a poté odpovídají na otázky učitele, jaké zážitky mají, co nového poznali, co se jim líbilo, nelíbilo apod. (5 min.)

2. Vedoucí skupin přečtou splněné úkoly na lístcích. Každá skupina má za úkol napsat několik vět o všech navštívených objektech exkurze a zdůvodnit, proč o těchto objektech děti napsaly, co je zaujalo. Hlasováním žáků jsou vyhodnoceny nejlepší skupiny, které budou odměněny diplomy a jejich odpovědi budou vystaveny na školní nástěnce věnované exkurzi, společně s fotografiemi z exkurze. Následuje krátká diskuse s vyučujícími o úkolech a jejich plnění-žáci se vyjadřují k tomu, jak se jim plnily, které byly obtížné, snadné apod. (15 min.)

3. Žáci se domluví a společně si prohlédnou v počítači žákovské fotografie z exkurze, společnou diskusí a hlasováním vyhodnotí nejlepší z nich, domluví se, že budou zhotoveny na fotografickém papíře a vystaveny na zvláštní nástěnce z exkurze. Za nejlepší fotografie dostanou žáci také diplomy a několik z nich bude vloženo do školní kroniky. (10 min.)

4. Na závěr pedagogové pochválí žáky za jejich chování a plnění úkolů skupin, dvojic a jednotlivců při exkurzi, zmíní se i o některých nedostatecích a exkurzi zakončí. (3 min.)

3.2.3.8.3 Cíle, pomůcky a čas

Cíle-očekávané výstupy: Spontánní vyjádření a formulace vlastních názorů v diskusi. Žákovská tvorba fotografií a vlastní hodnocení estetického ztvárnění exteriéru, interiéru, osob a zážitků u spolužáků. Chování, orientace, sebekázeň a plnění úkolů dětí v neznámém prostředí při exkurzi. Význam společného hodnocení žákovských úkolů ve srovnání s hodnocením vyučujícího.

Pomůcky: Psací potřeby, zápisník, listy s úkoly, mobily pro fotografování a orientaci při dopravě, listy s úkoly.

Celkový čas: 1,3 hod.

Celkový čas exkurze: 6,1 hod.

Z napsaného vyplývá, že téma Jana Gajdoše a využití jeho osobnosti ve školním projektu má svoje využití v rámci Rámcového vzdělávacího programu: splňovat očekávané výstupy, uplatňovat průřezová témata, rozvíjet klíčové kompetence. V tomto projektu je možno rozvíjet kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální a kompetence občanské a pracovní. Daná tematika však umožňuje vytvářet další projekty, plnit tak očekávané výstupy a uplatňovat další průřezová témata realizovatelná ve školní výuce.

4. Osobnost Jana Gajdoše: metoda hypotézy

Na základě *metody hypotézy*¹⁶⁷ je možné si položit otázku, zda byl život Jana Gajdoše výjimečným nebo nebyl. Na první pohled by se mohlo zdát, že jeho dětství a mládí bylo zcela obyčejné jako u spousty jiných hochů, kteří např. hráli fotbal na vesnici nebo předměstí a pocházeli ze zcela obyčejných rodin. Gajdošova rodina žila jako jedna z mnoha v tehdejší době; „...*Gajdošovi rodiče měli menší předměstské ruční pekařství... musel denně vstávat nejméně o dvě hodiny dříve než ostatní školní mládež, aby před odchodem do reálky nejdříve musel tatínkovi vymíchat dvě velké díže silnými kopisty chlebového těsta, potom do reálky chodíval klusem, aby byl včas na vyučování...*“,¹⁶⁸ napsal jeho kamarád z dětství. (Janko Blahoslav: Vzpomínka na Jana Gajdoše) Je pravděpodobné, že už v této rané době jeho života se vytvářel jeho charakter, pevná vůle a smysl pro překonávání překážek.

Cestami zklamání i radostí se Gajdoš propracovával postupně ke zjištění, že se může dostat, napne-li všechny své síly, od průměrného závodníka k těm nejlepším, k tehdejší sportovní elitě, což není zcela typické pro obyčejný život člověka. Dokazují to jeho vlastní zápisky v nepublikovaném rukopisu *Vzpomínky Jana Gajdoše*, uložené v Muzeu města Brna: „...*neskonalá radost snesla se do mého nitra, když b. náčelník, Jindra Vaníček, oznamoval výsledky a prohlásil, že prvých dvanáct závodníků bude se připravovati k celodenní přípravě v Praze. Byla to odměna za mou práci a nezlomnou vůli probít se mezi nejlepší...*“¹⁶⁹

„...*Konečně před plaváním, poslední disciplínou závodu, bylo již jisto, že naše družstvo vítězí i v tom případě, když nebudu plavat. Bylo to pro mne trpké zklamání, neboť bylo jisté, jak b. F. Erben napsal v Tělocviku a b. Jindra Vaníček prohlásil i panu prezidentu Masarykovi při naší návštěvě u něho, že mně uteklo jisté vítězství. Než osud mi připravil toto zklamání a já aspoň nabyl přesvědčení, že mám schopnosti, jimiž mohu zvítězit nad nejlepšími borci Evropy.*“¹⁷⁰

Kromě náročných tréninků, výher a proher prožil Gajdoš také krásné okamžiky zajímavých zájezdů se svým reprezentačním družstvem. Takové zážitky nejsou každému

¹⁶⁷ VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do studia dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, s. 73.

¹⁶⁸ JANKO, Blahoslav. *Vzpomínka na Jana Gajdoše*. Rokycany: nepublikovaný text věnovaný Ivaně Gajdošové, archiv autorky, 2000, nestránkováno.

¹⁶⁹ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis, s. 32-33.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 33.

člověku dopřány a jsou dokladem, podle názoru autorky, jeho neobyčejného života. Např. v roce 1927 se zúčastnil Jan Gajdoš společně s československým reprezentačním gymnastickým družstvem mužů *zájezdu do Helsinek*. Sportovci byli přivítáni v helsinském přístavu českým konzulem, jeho zástupcem a profesorem helsinské univerzity, slavistou. Následoval odvoz autem do hotelu Hanza, kde bylo připraveno občerstvení za přítomnosti finských tělocvičných funkcionářů, s proslovem jednoho z nich.

Poté byli sportovci seznámeni s odpoledním programem: odpočinek, okružní jízda autem přes město a okolí, oběd na ostrůvku Lnoto, odjezd vlakem do Wiipuri, projížďka autem po městě a okolí. Následovala cesta do přístavu s návštěvou předsedy Finské tělocvičné a sportovní federace s doprovodem dalších činovníků a finských sportovců. Následoval odjezd motorovým člunem opět na jmenovaný ostrůvek, kde byl podáván oběd s proslovem jmenovaného pana předsedy, další vítání finského sportovního funkcionáře se vzpomínkou na krásný český sokolský slet s předáním dárků. Po obědě odjeli českoslovenští sportovci na nádraží, kam je ochotní funkcionáři doprovodili.¹⁷¹ (Podle rukopisného nepublikovaného deníku Jana Gajdoše ze zájezdu do Finska v roce 1927 uloženém v Muzeu města Brna.)

Neobyčejnost osobnosti a života Jana Gajdoše potvrzuje vzpomínka jeho kamaráda z vojny, který popsal, jaký zážitek s ním prožil: kamarádi chodili do jízdárny jezdit na koni. Jednou jezdil Gajdoš na divokém koni, ten ho shodil a sportovec utrpěl těžkou vykloubeninu lokte. Lékaři mu museli dvakrát znovu ruku vykloubit, než se vše dostalo zpět na své místo. Konečný verdikt lékařů zněl, že už nebude nikdy moct závodit.¹⁷² „*Kdepak ale Gajdoš! Když tohle slyšel, nezačal brečet, ale rozhodl se, že se vyléčí sám. Ani nevím, kde tu kúru objevil, třikrát denně si napařoval loket vřelou vodou a rozcvičoval jeho pohyblivost rovnáním mezi dveřmi. Z obličejů mu tekly potoky potu, musela to být šílená bolest, a my se na to skoro ani nemohli dívat...pár měsíců po pádu z koně už zase cvičil...*“¹⁷³

Výjimečný život člověka se vyznačuje nejen zvláště těžkými okamžiky, ty se mohou proměnit ve výjimečně šťastné chvíle, které průměrný člověk nezažije. Na neobyčejného člověka, učitele, na nezapomenutelné hodiny tělesné výchovy vzpomíná s vděčností Gajdošův žák: „...*Když vešel dovnitř, zůstal jsem koukat. Bylo mi patnáct. Až dosud jsem neměl na tělocvikáře štěstí, v Uherském Brodu, kde jsem předtím bydlel, nás učil starší pán, kterému to*

¹⁷¹ GAJDOŠ, Jan. *Deník z přípravy i ze zájezdu a vystoupení ve Finsku roku 1927*. Brno: Muzeum města Brna, rukopis, 1927, nestránkováno.

¹⁷² CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, s. 141-142.

¹⁷³ CÍLEK, Roman. *Vavříny pro mrtvé vítěze*. Praha: APS Agency Praha spol. s r.o., 2001, s. 161.

moc nešlo-a tady se najednou objevil urostlý chlap, který něco uměl a stal se pro nás kluky ideálem. Na hodiny tělocviku jsem se těšil jako nikdy. V červenci 1932 se konal Všesokolský slet a já našeho profesora v Praze se zatajeným dechem sledoval, když bojoval o první místo. Tehdy to byl závod mimořádně těžký-sedmnáctiboj, kromě gymnastiky ještě lehká atletika, šplh a další disciplíny. Takovéhle kombinace už neznáme a když jsem o tom nedávno přednášel, studentům to připadlo k smíchu. Byl to ale závod skutečné všestrannosti. A on tehdy vyhrál.“¹⁷⁴

Množství dobových novinových a časopiseckých článků dokumentuje vítězství i prohry Jana Gajdoše; např. novinářský komentář ke Gajdošovu boji ve výše uvedeném Závodu o přebor Svazu slovanského sokolstva a ČOS v Praze při IX. všesokolském sletu v roce 1932: „*Volají k nástupu Gajdoše... Je vítán bouří potlesku. Když dojde k bradlům, je hrobové ticho... Když nastupoval Gajdoš ke své volné soustavě (prosná), žádali přihlízející, aby bylo prostranství, kde se závodilo, uvolněno. Všichni tušili, že bylo-li tolik krásy u předcházejících, bude jí ještě víc u přeborníka ČOS. A nemýlili se. Jeho soustava svědčí o plném pochopení krásy a zasluhuje rozšíření filmem. Gajdoš tu projevuje vedle tvůrčích schopností i jednu vzácnou ctnost: nebere cizí myšlenky, je v celé skladbě svůj. Jeho práce svítí svérázností, důmyslem, plností ducha...Cvičil s takovou přesností, s takovou oduševnělostí a čistotou, jako by se modlil. Bylo takové ticho, že bylo slyšet, jak se drobný písek sype z botů, když utkvával v pevných vahách jednonož. Uchvátil všechny a všechno. Soudci píší poprvé v tomto závodu beze slova plných 150!“¹⁷⁵*

Přebor Svazu slovanského sokolstva, a tím i přebor ČOS získal Jan Gajdoš, Brno I. Dobył tím vítězství i putovní cenu dr. Jindřicha Vaníčka, založenou nově pro přebor ČOS. Byla to nejvyšší pocta sokolskému borci. Gajdoš ji získal zaslouženě. Byl skvělý. Od prvního kroku do závodu bylo jeho vítězství nepochybné. Závodil krásně, důstojně a s živou radostí.“¹⁷⁶ Mohl by autor tohoto článku psát tímto způsobem o člověku, jehož život by nebyl výjimečný?

V době fašistické okupace museli učitelé složit povinnou zkoušku z němčiny. Paní Jarmila Gajdošová napsala ve *Vzpomínkách*, že její manžel ji úmyslně neudělal. Byl potrestán od 1. ledna 1944 přeložením z III. reálného gymnázia v Brně, kde učil, na gymnázium v Kyjově. Dlouho tam však nepobyl.¹⁷⁷

Tehdy se Gajdoš zapojil do odbojové protifašistické skupiny Jindra, která měla na starosti zpravodajskou práci, jít po stopách konfidentů, odhalovat je a včas varovat odbojáře. (Někteří

¹⁷⁴ CÍLEK, Roman. *Vavříny pro mrtvé vítěze*. Praha: APS Agency Praha spol. s r.o., 2001, s. 162-163.

¹⁷⁵ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha. Česká obec sokolská, 1946, s. 81-83.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 84.

¹⁷⁷ GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis, s. 60.

členové této skupiny se zapojili do atentátu na říšského protektora Heydricha). Měl ve Vaničkově župě na starosti železnice. Většina tratí a nádražních objektů patřila v té době do kompetence Vaničkovy župy, včetně velmi důležitého nákladního nádraží. Bylo třeba vědět, jak mají Němci zajištěno střežení, jaké síly jsou na nádražích, jaká je hlavní orientace transportů. Sklady zbraní byly na brněnské přehradě a na dalších místech. I o to se v okruhu svého spojení Gajdoš staral... Později se říkalo, že toho měl na tři sekery...¹⁷⁸ Ve vězení se svěřil příteli: „*Vedl jsem skupinu, (pozn. aut.: za Brno-Židenice a Juliánov) která měla obsazovat železnice... A za to je smrt.*“¹⁷⁹

Charakterové vlastnosti Jana Gajdoše poznáme také z následující ukázky z prostředí káznice v novinového článku *Jana Polešovského* s názvem *Kdo byl Jan Gajdoš* z roku 1955: „... část transportu zastaví až ve cvikovské káznici. V lavicích na sýpce sedí jako školáci 130 vězňů a nesmí ceknout... Do tří barelů, které by neuneslo ani devět mistrů světa, chodí veškeré osazenstvo. Jenda Gajdoš nedá jinak. „Utečeme! Nejsme daleko od Aše!“ Uvážlivější Uher zrazuje. I nejmladší a nejzdravější Kroupa radí nějaký den vydržet: „Nechodte, Žanku, v tom hacafráčku ti Josef omrzne a bude jen na obtíž!... Kdosi donesl, že v druhé části transportu, která zůstala ve Waldheimu, se už soudí a popravuje. Jana Gajdoše čeká sedm paragrafů. Sekera... Každé ráno jsou vlhčí od přetékajících výkalů z barelů, ale Žideničtí nechtějí ztratit výhodné místo u díry ve střeše. Jen vědět, kam by se člověk dostal, kdyby se spustil dolů po rozřezané dece. Přímo na bodák strážnému?“¹⁸⁰

Ne každý člověk je odměněn po smrti účastí velkého množství lidí, kteří přišli na Gajdošův pohřeb. Psalo by se v tisku následujícím způsobem o člověku, který by byl zcela nezajímavým, který by nebyl výjimečným? Svědčí o tom následující ukázky z tehdejšího tisku:

„Loučíme se s Janem Gajdošem

...V šedém, mlhavém dni, loučili se s jeho tělesnými pozůstatky spalíry lidí, vroubících ulice, loučili se s ním jeho přátelé, sportovci, jeho žáci... A loučili se s ním všichni, kdož v Janu Gajdošovi viděli jen vzor velkého, prvního bojovníka, ryzího člověka, odhodlaného mučedníka. Symbol dobře žitého života ušlechtilého člověka, který znal jen jedno heslo: Žít dobře, žít čestně a vítězit.“¹⁸¹ Svobodné noviny 27. 11. 1945.

¹⁷⁸ CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků*. Praha: Olympia, 1975, s. 146, 148.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 148.

¹⁸⁰ Polešovský, Jan. *Kdo byl Jan Gajdoš*. Československý voják, č.18, 3.9. 1955, s. 31.

¹⁸¹ *Loučíme se s Janem Gajdošem*. Svobodné noviny, 27.11.1945.

O pohřbu Jana Gajdoše se psalo také v dalším dobovém tisku, např. v *Národní obrodě* 27.11.1945 s nadpisem: *Gajdošova cesta na Olymp... Brno se rozloučilo s olympionikem a mistrem světa v tělocviku, prof. J. Gajdošem ...* Nad všechna mistrovství světa, olympijská vítězství a vyznamenání byl jim daleko dražší prostý a milý Žanda Gajdoš, Gajdín nebo jak mu kamarádi říkali... Takový zůstane v srdcích a myslích i nadále, když nenávratně odešel. Ne oslavovaný mistr světa, ale dobrý hoch, nádherný člověk a milý kamarád Jenda Gajdoš...¹⁸²

Loučení s ním bylo dojemné a velmi důstojné. Na sokolském stadionu, kde po léta cvičil a vedl své svěřence, pronesli nad jeho rakví slova rozloučení zástupci ČOS, Máchalovy a Vaničkovy župy, sokolských žup a Sokola Židenice, zástupci DTJ, mezi kterými zesnulý působil v době okupace. Rozloučili se s ním také profesori a studenti ústavu, ve kterém učil, zástupci Spolku profesorů tělesné výchovy, a také jeho slavní reprezentanti z mezinárodního olympijského sokolského družstva. Mezi smutečními hosty byli zástupci veřejných a sportovních ústředí a úřadů, kamarádi, ctitelé a rodina. Po projevech se vydal smuteční průvod na poslední cestu Brnem. Procházel od stadionu ulicemi Sokolskou, po Veverčí, na náměstí Rudé armády, Rašínovou, na náměstí Svobody, Kobližnou k Národnímu divadlu; odtud byla rakev dopravena do židenického kostela.

Může mít množství kamarádů a přátel „vynikající člověk a nezapomenutelný kamarád,“ jak je uvedeno výše, obyčejný život, je takový člověk obyčejný či není? Ne každý člověk umí a chce být opravdovým kamarádem a člověkem. Podle názoru autorky práce pokud Gajdoše lidé, kteří se s ním setkávali, tímto způsobem viděli a nazývali, nebyl jeho život obyčejným. Takový člověk žije pro ostatní lidi, nevidí pouze svůj vlastní prospěch, ale je užitečný pro ostatní lidi, jeho život není zbytečný.

Sokolský trenér *Josef Zezula* hodnotí význam člověka a sportovce Jana Gajdoše v článku *Závodník bohatýr: „Královským pohřbem se rozloučilo brněnské sokolstvo dne 25. listopadu 1945 na stadionu Sokola Brno I s bratrem Janem Gajdošem, jenž byl chloubou, pýchou a radostí nejen jednoty Brno I, nýbrž i veškerého sokolstva... O bratru Gajdošovi možno bez nadsázky říci, že patřil mezi nejlepší tělocvikáře světa... Zůstane nám vždy vzorem sokolských mužných ctností a zářným vzorem závodnického pokolení. Tak jako on byl náš, tak my zůstaneme jeho...“*¹⁸³

Paní Jarmila Gajdošová dostala po pohřbu svého manžela množství kondolencí, ve kterých známí a kamarádi psali o jejich vztahu k jejímu manželovi. Např dopis *od Viléma*

¹⁸² *Gajdošova cesta na Olymp*. Národní obroda, 27.11.1945.

¹⁸³ PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, s. 20.

Horeckého ze dne 7. 3. 1946: „...Prožili jsme spolu poslední hrozné chvíle našeho věznění a příchod osvobození. Často si na něho vzpomenu...Zůstaly mně na něho pěkné vzpomínky-byl to krásný ušlechtilý český člověk a poctivý sokol, jakých je málo. Vilém Horecký“¹⁸⁴

Další ukázka dopisu pro paní Gajdošovou: „...Těšili jsme se z jeho návratu z vězeňských utrpení-skládali jsme v něj mnoho nadějí jako v muže, jichž nemáme v našem národě tak mnoho-doufali jsme, že nám pomůže šířit dobrou pověst Čechů i za hranicemi-že bude také silnou oporou všem, kdož ztrácí odvahu a nemají dost síly, opřít se nerozvážnostem a překotností...Hanák Karel, prezident krajského soudu s rodinou, v Brně, dne 30. prosince 1945.“¹⁸⁵

Podle názoru autorky, jak ho svým studiem a rozhovory s pamětníky poznala, Jan Gajdoš netoužil po velkých slovech a velké chvále, v podstatě byl skromným nenáročným člověkem. Přesto je oceněním číst si přívlastky, kterými ho oceňovali přátelé, kamarádi a známí, jak jsou uvedeny výše, vynikající člověk a nezapomenutelný kamarád, velký a ušlechtilý člověk, chlouba, pýcha, radost sokolů a muž, kterých nemá národ mnoho, oporou, jež dovede podržet slabší ve chvílích zkoušek, krásný ušlechtilý český člověk a poctivý sokol, jakých je málo, muž, patřící mezi ty, kterých nemáme v národě mnoho, který bude silnou oporou všem, kdo ztrácí odvahu a nemají dost síly. Takových pojmenování se dočká člověk, jehož život nebyl zbytečným, a můžeme ho pojmenovat jako výjimečný život.

Bohaté sportovní úspěchy Jana Gajdoše lze shrnout stručně do následujících údajů: účastnil se celkem 58 významných závodů a dvou olympiád, získal v nich 20 prvních míst, 7 druhých míst a 11 třetích míst,¹⁸⁶ velké množství medailí, pohárů, diplomů...Konkrétně nejúspěšnějšími tituly byly: trojnásobný mistr světa, druhé místo na olympiádě s družstvem, Putovní cena dr. Vaníčka, nejvyšší pocta sokolskému sportovci, roční působení v USA jako cvičitel i cvičenec-1. místo na obou pozicích atd.

Významná ocenění po Gajdošově smrti: čestný hrob, každoroční pořádání Memoriálu Jana Gajdoše-závodů plachetnic na brněnské přehradě po druhé světové válce, pojmenování Gajdošovy základní školy a ulice v Brně-Židenicích, čtyři pamětní desky s jeho jménem v Brně, více než dvacetiletá realizace mezinárodních gymnastických žakovských závodů, Memoriálu Jana Gajdoše, v Sokole Brno 1 od 90. let 20. století dodnes, sokolské vzpomínkové akce při příležitosti jeho výročí, obdržení čestného občanství v Brně-Židenicích, zařazení do

¹⁸⁴ HORECKÝ, Vilém. *Dopis pro Jarmilu Gajdošovou*. Brno: Muzeum města Brna, Radimovice, pošta Sychrov, 7.3. 1946.

¹⁸⁵ HANÁK, Karel. *Dopis pro Jarmilu Gajdošovou*. Brno: Muzeum města Brna, Brno, 30.12.1945.

¹⁸⁶ *Ročenka Gymnázia Slovanské náměstí*. Brno: Odbor kultury JMKNV, 1985, s. 12.

Síně slávy města Brna pro nejlepší sportovce, Cena Jihomoravského kraje pro nejvýznamnější občany kraje, vyznamenání Zlaté lípy, Kámen zmizelých, až po nejvyšší státní vyznamenání Řád Bílého lva I. třídy „za zvláště vynikající zásluhy ve prospěch české republiky;“¹⁸⁷ tento výčet ocenění v druhé polovině 20. století a v prvních dvou desítkách let 21. století hovoří sám za sebe a autorka této práce je přesvědčena, že není třeba dalšího komentáře k názoru, jestli byl život člověka Jana Gajdoše výjimečným nebo nebyl.

Na počest osvobození naší vlasti v roce 1945 se konal na počátku května roku 2014 slavnostní akt při příležitosti předání vyznamenání Zlaté lípy. Z internetových zpráv: Česká televize 24, 7.5.2014: „*Praha: při pietní akci na pražském Vítkově udělil Martin Stropnický nejvyšší vyznamenání ministra obrany-sedm křížů obrany státu a osm vyznamenání Zlaté lípy... „Svým životem výrazně překročili hranice mezi běžným a výjimečným,*“ řekl ministr.“¹⁸⁸

Kdo má právo obdržet uvedené vyznamenání? „*Vyznamenání Zlaté lípy ministra obrany České republiky uděluje ministr obrany pouze mimořádně, a to občanům České republiky..., kteří se významně zasloužili o ochranu základních lidských práv a svobod, zejména lidského života, zdraví a majetku, základních principů demokratického a právního státu nebo se jinak výjimečně zasloužili o rozvoj obrany a bezpečnosti České republiky...*“¹⁸⁹ Mezi vyznamenanými in memoriam byl také Jan Gajdoš. Poslední věta citátu ministra obrany se zabývá tématem této kapitoly a vyjadřuje se k otázce, jaký život vedli vyznamenané osobnosti, které překročily svůj stín, a tím se stával jejich život výjimečným. Definice vyznamenání Zlaté lípy vysvětluje, kdo má čest obdržet toto vyznamenání. Autorka práce se ztotožňuje se s tím, že Gajdoš si svým životem takové ocenění zasloužil.

V současné době Magistrát města Brna, po schválení Rady města Brna, projednává, v rámci projektu Sochy pro Brno, realizaci *sochy Jana Gajdoše*, která má být umístěna pravděpodobně v Židenicích, kde žil téměř celý život. Na základě návrhu a jednání praneře s brněnským magistrátem, paní primátorkou, Muzeem města Brna a Sokolem Židenice má být uskutečněna v Brně *výstava o životě a díle Jana Gajdoše*, spojená s dalším doprovodným programem.

¹⁸⁷ Státní vyznamenání Řád Bílého lva I. třídy pro Jana Gajdoše in memoriam. Praha. 2018, archiv autorky.

¹⁸⁸ Internetový portál ct24ceskatelevize.cz: *Stropnický vyznamenoval. In memoriam docenil i generála Krzaka.* [online]. [cit. 2022-09-22] Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1035100-stropnicky-vyznamenoval-memoriom-docenil-i-general-a-krzaka>

¹⁸⁹ Internetový portál acr.army.cz: *Vyznamenání Zlaté lípy ministra České republiky.* [online]. [cit. 2022-09-22].

Dostupné z: <https://acr.army.cz/vystroj/vyznamenani-zlate-lipy-ministra-obrany-ceske-republiky-56525/>

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo vylíčit osobnost Jana Gajdoše, jeho životní vývoj, lidskou stránku, činnost pedagogickou, sportovní a odbojovou. Na to navazuje snaha využít obraz tohoto člověka v kontextu současné doby, v současném aktuálním školství na základní škole, aby jeho četné historické dokumenty nezůstaly jen v regálech muzea, ale aby se mohly od něho přiučit i dnešní děti formou školního projektu. Ve žhavé současnosti nabývá otázka války, vlivem světových společenských a politických změn, bohužel, aktuální podoby. Ještě nedávno by se mohla zdát osobnost Jana Gajdoše a mnohých dalších hrdinů, kteří nasazovali své životy ve válečné době, nepochopitelná, neaktuální a pro někoho zastaralá. Historie se však opakuje a my jsme nuceni naučit se znovu vyznávat takové hodnoty, jako je morálka, hrdinství, láska k vlasti.

Největším přínosem pro autorku práce a dobrodružstvím před psaním této práce byl depositář Jana Gajdoše v Muzeu města Brna, jehož studiem strávila množství času a zpracovala množství historického materiálu, historických zdrojů a literatury. Jako doplňky studia posloužily rozhovory s historiky a pamětníky, studium v Moravském zemském archivu v Brně, v Archivu Masarykovy univerzity Brno a v Historickém oddělení Moravského zemského muzea v Brně. Autorka dále použila množství literatury pedagogicko-didaktické, memoárové, práce dřívějších a současných historiků a práce literárně zpracované.

Gajdošův charakter jako člověka, pedagoga, vrcholového sportovce a odbojáře byl vytvořen formou jeho životopisu, ve kterém bylo použito množství citátů z dobové i současné literatury a historických zdrojů, jež autenticky vykreslují jednotlivé nuance jeho povahy a jednotlivých životních situací. Obraz Gajdoše jako pedagoga byl vytvořen pomocí ukázek autentických citátů z historických zdrojů: např. z pozitivních písemných hodnocení nadřízených školských orgánů v Brně a v Břeclavi, ze kterých vyzařoval jeho pedagogický optimismus, láska k dětem a lidem, snaha naučit je vztahu k poznávání a k tělesnému pohybu, jeho nezištná touha pomoci dětem při výuce, motivovat je a získat k pravidelnému tělesnému pohybu, podněcovat soutěživého ducha. Podobně ho tímto způsobem vylíčili jeho studenti z Gymnázia Slovanské náměstí v Brně i jeho cvičenci mimo školu: Gajdošovy radostné hodiny tělesné výchovy, jeho sportem vypracovaná mužská postava, ze které cítili studenti pevnou vůli a charakter, opravdovost, přímočarost, odvahu a statečnost.

Velmi zajímavé je také svědectví manželky, paní Jarmily Gajdošové, jež ve svých vzpomínkách popisuje manželovo odmítnutí povinné zkoušky z němčiny pro všechny učitele.

Následně mu byl snížený pracovní úvazek a byl přeřazen na mimobrněnské gymnázium v Kyjově. Vlivem prozrazení jeho odbojové činnosti byl zatčen a odvezen do fašistických káznic, ve kterých onemocněl a vlivem následků věznění zemřel na konci roku 1945.

Gajdoše jako sportovce vystihují mnohé ukázky z literatury a z historických zdrojů, např. článek trenéra Klingera, líčící bojovnou a vytrvalou povahu Gajdoše, kdy jako začínající sokol a reprezentant se nedostal v roce 1924 na olympiádu v Paříži, byl velice zklamaný, vzchopil se však a začal trénovat ještě více než kdykoliv předtím. Zajímavý pro autorku práce byl také Gajdošův pobyt v Sokole Chicago v letech 1929-1930, kde působil jako cvičitel i cvičenec. Viděl tam mnohé nedostatky i přednosti americké tělovýchovy, velké množství jich musel překonat, ale nevzdal se a vybojoval první místo pro své družstvo, s vlastní cvičební skladbou pro muže a obsadil první místo i jako cvičenec.

V této práci je využito také množství novinových a časopiseckých článků, které byly použity v Gajdošově životopisu, ale samozřejmě také v dalších částech práce; např. články o průběhu dvou olympiád, kterých se Gajdoš účastnil, zajímavé je jejich společenské a sportovní ovzduší, zvláště líčení berlínské fašistické olympiády v roce 1936, jehož německé nacistické prostředí bylo pro československé reprezentační družstvo šokující a zničující. Rovněž popis sletových událostí v předválečné Praze v roce 1938, ve které se konalo mistrovství světa v gymnastice, kde Gajdoš vybojoval tři zlaté medaile, byl nesmírně vzrušující a hodný obdivu. Podobných novinových článků je použito více. Zdaleka ne v poslední řadě imponují mnohá Gajdošova ocenění: např. jeho jméno na čtyřech brněnských pamětních deskách, dva memoriály pořádané na jeho počest a mnohá další vyznamenání a pocty, završené udělením nejvyššího českého státního vyznamenání. Ocenění jsou uvedena podrobně v předcházející kapitole.

Uvedené a další zajímavé ukázky z historických pramenů a literatury jsou použité také ve školním pedagogicko-didaktickém projektu, ve kterém se mohou žáci přiměřenou formou pod vedením pedagogů postupně propracovat k podstatě životního příběhu a charakteru Jana Gajdoše, a současně plnit požadavky Rámcového vzdělávacího programu. Byla použita forma pracovních listů, projektových plakátů a exkurze pro nejúspěšnější žáky projektu.

Postupem času a dlouhodobým studiem autorka práce poznávala detaily osobnosti a průběhu života svého předka, napsala o něm životopisnou knihu, starala se o jeho čestný hrob a vyvíjela spoustu aktivit (viz výše) pro jeho připomenutí a ocenění v současné společnosti. Napsala na jeho téma i tuto rigorózní práci. Poznala, že téma osobnosti Jana Gajdoše je neomezené, můžeme se na něho dívat z různých úhlů pohledu, pohledu lidského,

společenského, pedagogického, historického, politického, mravního a možná i z dalších úhlů pohledů. V současné době se stává toto téma velmi aktuálním a širokým nejen pro žáky, ale i pro dospělé a má nám co říct i dnes.

Seznam zkratek

atd.	a tak dále
aut.	autorka
č.	číslo
ČGF	Česká gymnastická federace
ČOS	Česká obec sokolská
ČTK	Česká tisková kancelář
dr.	doktor
DTJ	Dělnická tělovýchovná jednota
Ing.	Inženýr
inv. č.	inventární číslo
JM KNV	Jihomoravský krajský národní výbor
JUDr.	doktor práv
mj.	mimo jiné
MV ČSPB	Městský výbor Českého svazu protifašistických bojovníků
min.	minuta
MU	Masarykova univerzita
MUDr.	doktor medicíny
např.	například
NKVD	Centrální státní orgán Sovětského svazu zabývající se vnitřní bezpečností
kart.	karton
kn.	kniha
PhDr.	doktor filozofie

pozn.	poznámka
pozn. aut.	poznámka autora
prof.	profesor
s.	strana
tj.	to je
tzv.	takzvaný
SMERŠ	Zvláštní jednotky sovětské vojenské kontrarozvědky
StB	Československá politická policie, zpravodajská služba
sv.	svatý
ZŠ	základní škola

Seznam použitých zdrojů

Prameny

Tištěné prameny

CÍLEK, Roman. ... a proto jsem vyhrál. Volno, 5.5.1945.

ČVANČARA, Jaroslav. *Z jeviště na popraviště. Příběh herečky Anny Čalounové Letenské.* Paměť a dějiny, č. 2, roč.3 (2009).

Do Lyonu. Věstník sokolský č.21, roč. 28 (1926).

Gajdošova cesta na Olymp. Brno se rozloučilo s olympionikem a mistrem světa v tělocviku, prof. Janem Gajdošem. Národní obrození, 27.11. 1945.

Loučíme se s Janem Gajdošem. Svobodné noviny, 27.11.1945.

POLEŠOVSKÝ, Jan: *Kdo byl Jan Gajdoš.* Československý voják, č.18, 3.9.1955.

STAUFČÍKOVÁ, Helena. *Brněnský Cejl.* Paměť a dějiny, březen 2018.

Učební osnova a instrukce k vyučování tělocviku i nařízení o pořádání her mládeže na gymnasiích (všech typů) a na reálných školách. Přeložil Josef Klenka. Věstník c. k. Ministerstva kultu a vyučování, část XIV., č. 21, (1911).

UHLÍŘ, Jan Boris: *Sokolská odbojová skupina Jindra. Závěrečná zpráva gestapa.* Soudobé dějiny, č.4, roč. 8 (2001).

UHROVÁ, Eva. *Marie Provazníková byla pro sokolky „náčelnickou“.* Krásná paní, podzim 2012.

ŽÁČEK, Pavel. *Akce „Profesor“.* Ladislav Vaněk a Státní bezpečnost. Pokus o rekonstrukci. Paměť a dějiny, č.2, roč.6 (2012).

Archivní prameny

BERTON, Stanislav. *První zpráva o „Jindrovi“*. Roseville: vlastním nákladem, 1987, 71 s.

DER LANDENPRÄSIDENT IN MÄHREN. *Herrn Jan Gajdoš, Professor am Realgymnasium in Gaya*. Brünn: archiv autorky, 25.1.1944.

GAJDOŠ, Jan. *Deník z přípravy i ze zájezdu a vystoupení ve Finsku 1927*. Brno: Muzeum města Brna, 1927, rukopis.

GAJDOŠ, Jan. *Vzpomínky*. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden, rukopis.

HANÁK, Karel. *Dopis pro Jarmilu Gajdošovou*. Brno: Muzeum města Brna, Brno, 30.12.1945.

HORECKÝ, Vilém. *Dopis pro Jarmilu Gajdošovou*. Brno: Muzeum města Brna, Radimovice, pošta Sychrov, 7.3. 1946.

JANKO, Blahoslav. *Vzpomínka na Jana Gajdoše*. Rokycany: nepublikovaný text věnovaný Ivaně Gajdošové, archiv autorky, 2000.

Hodnocení vykonávání učitelského úřadu Jana Gajdoše. Brno: Ředitelství Státního československého reformního reálného gymnázia v Břeclavi dne 1. září 1931. Břeclav: 1931, archiv autorky (část dokumentu).

Pamětní list při příležitosti jmenování Jana Gajdoše in memoriam osobností městské části Brno-Židnice roku 2002 za sportovní úspěchy a za občanské postoje v době nesvobody. Brno: archiv autorky, 18. října 2002.

Pozvánka na pietní shromáždění k 60. výročí úmrtí člena sokolského odboje, vězně Kounicových kolejí, sportovce, olympionika Jana Gajdoše, který zemřel 19.11. 1945 na následky útrap v nacistických vězeních. Brno: Kounicovy koleje, archiv autorky, 22.11. 2005.

Státní vyznamenání Řád Bílého lva I. třídy pro Jana Gajdoše in memoriam. Praha. 2018, archiv autorky.

Údaje o čestném hrobu Jana Gajdoše v Brně-Židenicích. Poznámky Jarmily Gajdošové. Brno: Muzeum města Brna, rok neuveden.

VAŠEK, František. *Vzpomínka.* Brno: nepublikovaný text věnovaný Ivaně Gajdošové, archiv autorky, 2004.

Literární prameny

100 let Klvaňova gymnázia v Kyjově v zrcadle školní kroniky. Kyjov: Almanach Reálného gymnázia v Kyjově (Realgymnasium in Gaya) 1943/1944.

100 let Sokola v Židenicích. Brno: Výbor Sokola Brno-Židenice, 1992.

111 let Gymnázia Křenová. Brno: Gymnázium, Brno, Křenová, příspěvková organizace, 2018.

KAPLAN, Jan. *Od 100. výročí k současnosti aneb za všechno může čas... 100 let gymnázium Křenová.* Brno: Nadační fond Gymnázia, Brno, Křenová 36, 2012.

Ročenka Gymnázium Slovanské náměstí. Brno: Gymnázium Slovanské náměstí, Odbor kultury JM KMV, 1985.

Odborná literatura

CÍLEK, Roman. *Vítězové bez vavříků.* Praha: Olympia, 1975, 158 s.

CÍLEK, Roman. *Vavříny pro mrtvé vítěze.* Praha: APS Agency Praha spol. s r.o., 2001, 194 s.

FIDLER, Jiří. *Atentát.* Brno: JOTA, s.r.o., 2002, 144 s.

FLODROVÁ, Milena – MENŠÍKOVÁ, Miroslava. *Pamětní desky a pomníky v Brně.* Brno: Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2004, 293 s.

GAJDOŠ, Jan. *Cesta k vrcholovým prvkům na hlavním nářadí*. Brno: Česká obec sokolská, 1949, 67 s.

GAJDOŠOVÁ, Ivana. *Měl sílu a byl bouřlivák*. Brno-Praha: Česká obec sokolská, 2012, 256 s. EAN 978-80-86402-19-2.

HANUŠOVÁ, Klementina: *Dívčí tělocvik: výklad, methodika a rozvrhy cvičení nářadových pro ústavy učitelské, školy a spolky tělocvičné*. Sešit I. Skoky-bradla. Praha: vlastním nákladem, 1887, 35 s.

JANDÁSEK, Miroslav. *Čtení o Sokole*. Brno: Vydavatelství Jiří Brauner, 2010, 86 s. ISBN 978-80-86953-71-7.

JANÍČEK, Přemysl. *BRNO: město historie, krásy a perly Podyjí*. Tišnov: Nakladatelství SURSUM, 2019, 735 s. ISBN 978-80-7323-343-3.

KALHOUS, Zdeněk-OBST, Otto a kolektiv. *Školní didaktika*. Praha: Portál, s.r.o., 2009, 447 s.

KÖSSEL, Jiří, ŠTUNBAUER, Jan, WAIC, Marek. *Kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2018, 172 s.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, 104 s.

MAŇÁK, Josef-ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s.

MARTINOVSKÝ, Pavel a kol. *Historické a didaktické inspirace. Naše stopa*. Praha: MŠMT, ASUD, 2019, 116 s. ISBN 978-80-907447-2-1.

PROCHÁZKA, Rudolf. *Jan Gajdoš, sokolský závodník*. Praha: Česká obec sokolská, 1946, 127 s.

PROVAZNÍKOVÁ, Marie. *To byl Sokol*. Mnichov: České slovo, 1988, 252 s.

UHLÍŘ, Jan Boris. *Ve stínu říšské orlice: protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*. Praha: Aleš Skřivan, 2002, 286 s.

VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do studia dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, 104 s. ISBN 978-80-210-5683-1.

VALIŠOVÁ, Alena-KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-7840-2.

VAŠEK, František. *Kounicovy koleje v Brně*. Brno: Nadace Kounicových kolejí ve spolupráci s Památkovým ústavem v Brně, 1995, nestránkováno.

VAŠEK, František, ČERNÝ, Vladimír, BŘEČKA, Jan. *Místa ztropená krví: Kounicovy studentské koleje v Brně v letech nacistické okupace 1940-1945*. Brno: Archiv města Brna, Moravské zemské muzeum, 2015, 616 s. ISBN 978-80-86736-41-9.

SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování. Spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009, 150 s.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, 322 s.

SWIERCZEKOVÁ, Lucie. *Tělesná výchova žen a dívek. Klemeňa Hanušová, první učitelka tělocviku*. VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha: Historický ústav, 2010, 239 s.

TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVORÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, s.r.o., 2009, 173 s.

VACULÍK, Jaroslav-ČAPKA, František. *Úvod do studia dějepisu a historický proseminář*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2016, 104 s. ISBN 978-80-210-5683-1.

VALIŠOVÁ, Alena-KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-7840-2.

VAŠEK, František. *Kounicovy koleje v Brně*. Brno: Nadace Kounicových kolejí ve spolupráci s Památkovým ústavem v Brně, 1995, nestránkováno.

VAŠEK, František, ČERNÝ, Vladimír, BŘEČKA, Jan. *Místa ztropená krví: Kounicovy studentské koleje v Brně v letech nacistické okupace 1940-1945*. Brno: Archiv města Brna, Moravské zemské muzeum, 2015, 616 s. ISBN 978-80-86736-41-9.

ZATLOUKAL, Jaroslav. *Svědectví Kounicových kolejí*. Brno: Klub Kounicových kolejí, Nakladatelství osvobozených politických vězňů v Brně, 1946, 118 s.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, s.r.o., 2014, 239 s. ISBN 978-80-247-4590-9.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, 155 s.

ZOUNEK, Jiří-ŠIMÁNĚ, Michal. *Úvod do studia dějin, pedagogiky a školství*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 88 s.

Internetové zdroje

Internetový portál dspace.cuni.cz: UHLÍŘ, Jan. Boris. *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Praha, 2005. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta v Praze, Ústav českých dějin. [online]. [cit.2022-09-02]. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3572/140033044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Internetový portál wikipedia.org: *Sportovní gymnastika na letních olympijských hrách 1928*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Sportovní_gymnastika_na_Letních_olympijských_hrách_1928

Internetový portál wikipedia.org: *Luděk Niedermayer*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z:

https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Luděk_Niedermayer

Internetový portál wikipedia.org: *Miloš Vystrčil*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z:

<https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Miloš-Vystrčil>

Internetový portál wikipedia.org: *Jiří Zlatuška*. [online]. [cit. 2022-09-03]. Dostupné z:

<https://www.cs.wikipedia.org/wiki/jiří-Zlatuška>

Internetový portál encyklopedie.brna.cz: *Oběti druhé světové války. Slovanské náměstí 7/01*. [online]. [cit. 2022-09-06]. Dostupné z:

<https://www.encyklopedie.brna.cz/homemb/?acc=profil-objektu&lod=43>

Internetový portál olympijskytym.cz: *Berlín 1936- Kompletní výsledky*. [online]. [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: <https://www.olympijskytym.cz/olympic/berlin-1936?page=results>

Internetový portál ct24.ceskatelevize.cz: *Stropnický vyznamenával. In memoriam i generála Krzáka*. Česká televize 7.5. 2017. [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize/domaci/1035100-stropnicky-vyznamenaval-memori-am-docenil-i-general-a-krzaka>

Internetový portál ceskenoviny.cz: *Osud protinacistického odbojáře, trojnásobného mistra světa v tělocviku a stříbrného z olympijských her v roce 1928, Jana Gajdoše, připomíná od 23. září 2018 takzvaný Kámen zmizelého.* ČTK, České noviny 23.9.2018. [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/odbojare-a-olympionika-gajdose-v-brne-kamen-v-dlazbe/1666033>

Internetový portál lidovky.cz: *Metal salta, byl u přípravy atentátu na Heydricha a škodil Hitlerovi. Ted' byl oceněn Zemanem.* [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/sport/ostatni-sporty/metal-salta-byl-u-propravy-atentatu-na-heydricha-a-skodil-hitlerovi-ted-byl-ocenen-zemanem.A181030_194645_In-sport-ostatni-lar

Internetový portál dvojkarozhlas.cz: *Jan Gajdoš byl velký sportovec i hrdina, říká spisovatelka.* [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z: <http://www.dvojka.rozhlas.cz/jan-gajdos-byl-velky-sportovec-i-hrdina-rika-spisovatelka-7480046>

Internetový portál msmt.cz: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit.2022-09-15]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/41216_1_1/

Internetový portál ceskatelevize.cz: *Sportovci-hrdinové. Gymnasta Jan Gajdoš.* [online]. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <http://ceskatelevize.cz/porady/10353301203-sportovci-hrdinove/215471294000001>

Internetový portál kudyznudy.cz: *Socha markraběte Jošta.* [online]. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/socha-markrabete-josta-v-brne>

Internetový portál wikipedia.org: *Špilberk.* [online]. [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Špilberk>

Internetový portál wikipedia.org.: *Brněnská káznice.* [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Brněnská-káznice>

Internetový portál encyklopedie.brna.cz: *Oběti Sokola Brno I ve světových válkách. Kounicova 20-22/01*. [online]. [cit. 2022-09-020]. Dostupné z:

https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_objektu&load=32

Internetový portál informuji.cz: *Koleje jako svědci teroru*. [online]. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.informuji.cz/clanky/858-koleje-jako-svedci-teroru/>

Internetový portál encyklopedie.brna.cz: *Vítězství nad fašismem. Králova 45/07*. [online]. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z:

https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_objektu&load=299

Internetový portál acr.army.cz: *Vyznamenání Zlaté lípy ministra České republiky*. [online]. [cit. 2022-09-22]. Dostupné z:

<https://acr.army.cz/vystroj/vyznamenani-zlate-lipy-ministra-obrany-ceske-republiky-56525/>

Seznam příloh

Příloha 1: Jan Gajdoš na Mistrovství světa v Praze roku 1938

Příloha 2: Mladý Jan Gajdoš v sokolském kroji a jako maturant

Příloha 3: Gajdošovo maturitní vysvědčení

Příloha 4: Studijní průkaz Gajdoše z Přírodovědné fakulty MU Brno

Příloha 5: Gajdošovo vysvědčení o studiu na vysoké škole z roku 1926

Příloha 6: Přihláška Gajdoše ke státním zkouškám na vysoké škole, 1927

Příloha 7: Potvrzení o oprávnění Gajdoše vyučovat na středních školách, 1930

Příloha 8: Jan Gajdoš jako učitel tělesné výchovy na gymnáziu; dole: současní mladí účastníci Memoriálu Jana Gajdoše v Sokolu Brno 1

Příloha 9: Gajdoš jako gymnasta v dobovém tisku, v družstvu třetí v pořadí; vpravo nahoře cvičící na hrazdě v dobovém tisku; dole: Gajdošovo číslo 52 na reprezentačním tričku

Příloha 10: Karikatura cvičícího Gajdoše; jeho olympijský průkaz z Amsterdamu 1928; dole: Pozvánka na party na Pražském hradu

Příloha 11: Sokolská reprezentační výprava do USA na cestě lodí v roce 1933, Gajdoš ve třetí řadě, druhý zprava

Příloha 12: Vítězný trojnásobný mistr světa v průvodu Prahou v roce 1938, na fotografii v popředí první zprava s kyticí; dole: blahopřání od žáka k vítězství.

Příloha 13: Československé reprezentační gymnastické družstvo mužů s prezidentem Masarykem v Tyršově domě Praha, Gajdoš druhý zprava; dole: nejvýznamnější Gajdošovy medaile-zlatá z Mistrovství světa Praha 1938, medaile Přeborníka České obce sokolské a olympijská stříbrná

Příloha 14: Rukopisný deník s názvem Vzpomínky, uložený v Muzeu města Brna

Příloha 15: Dokument o přeložení Gajdoše jako pedagoga z gymnázia v Brně na nové působiště v Kyjově, 1944

Příloha 16: Rozhodnutí disciplinární komise Školského úřadu v Brně o ukončení pracovního poměru jako učitele

Příloha 17: Gajdošův moták pro rodinu z káznice v Kounicových kolejích; dole: obálka dopisu zaslaného Janu Gajdošovi do káznice v Breslau

Příloha 18: Parte Jana Gajdoše; dole: jeho pohřeb v roce 1945

Příloha 19: Pohřební průvod na počest Gajdoše, vedený středem města, 1945

Příloha 20: Gajdošův čestný hrob na čestném místě v Brně-Židenicích; dole: Gajdošova vítězná medaile pro Přeborníka České obce sokolské

Příloha 21: Vyznamenání pro nejlepší sportovce města Brna, Síň slávy, 2013

Příloha 22: Osvědčení o odbojové činnosti Jana Gajdoše z roku 1948

Příloha 23: Pamětní deska obětem fašismu-pedagogům a studentům Gymnázia Slovanské náměstí Brno, na prvním místě jméno Jana Gajdoše; dole: Gajdošova pamětní deska umístěná u vchodu do sokolovny v Brně-Židenicích

Příloha 24: Diplom k udělení čestného občanství Městské části Brno-Židenice v roce 2002

Příloha 25: Děkovný dopis hejtmana za návrh autorky práce na Cenu Jihomoravského kraje pro Gajdoše a pozvánka na slavnostní předání ceny

Příloha 26: Cena Jihomoravského kraje pro Jana Gajdoše; dole: Kámen zmizelých před Gajdošovým rodným domem

Příloha 27: Pozvánka na akt položení Kamene zmizelých pro Jana Gajdoše; dole: Kámen zmizelých před Gajdošovým rodným domem

Příloha 28: Plakát 30. ročníku Memoriálu Jana Gajdoše v Sokole Brno 1

Příloha 29: Soutěžící mladí sportovci na Memoriálu Jana Gajdoše

Příloha 30: Výběr Gajdošových medailí; nahoře: tři zlaté z mistrovství světa v roce 1938, dole: olympijské medaile-stříbrná z Amsterdamu 1928 a čtvrté místo v z Berlína 1936

Příloha 31: vlevo nahoře: Pozvánka na pietní shromáždění v Kounicových kolejích, 2005, vpravo nahoře: Pozvánka na besedu o životopisné knize autorky práce v Sokole Brno-Židenice,

2012; dole vpravo: jeden z článků autorky práce v Židenickém zpravodaji k 60. výročí úmrtí Gajdoše 2005; dole vlevo dobová fotografie cvičícího Gajdoše na hrazdě

Příloha 32: Vyznamenání Zlatá lípa Janu Gajdošovi in memoriam 2014; dole: autorka práce na slavnostním aktu mezi zúčastněnými

Příloha 33: Návrh na Gajdošovo státní vyznamenání od autorky práce, od České obce sokolské a schválení Senátu ČR; dole vpravo: Jan Gajdoš cvičící prostná

Příloha 34: Přivítání úspěšného československého reprezentačního družstva při příjezdu z Paříže na mistrovství světa v roce 1931; Gajdoš první zleva; dole: Poděkování Kanceláře prezidenta republiky autorce práce za návrh na vyznamenání a pozvání na slavnost předávání státních vyznamenání na Pražském hradu

Příloha 35: Diplom nejvyššího státního vyznamenání Řád Bílého lva Janu Gajdošovi in memoriam; pod tím: předávání vyznamenání praneteři, autorce práce od prezidenta republiky; dole: Pozvánka na slavnostní večer 28. října 2018

Příloha 36: nahoře: kniha autorky práce o Janu Gajdošovi; dole vlevo: poděkování České televize za její návrh a podíl na realizaci pořadu o jejím předkovi; dole vpravo: článek o účinkování autorky v Českém rozhlasu Praha o Gajdošově životě a zásluhách

Přílohy

Příloha 1: Jan Gajdoš na mistrovství světa v Praze 1938, Muzeum města Brna

Příloha 2: Mladý Jan Gajdoš v sokolském kroji a jako maturant, Muzeum města Brna

Příloha 3: Gajdošovo maturitní vysvědčení, archiv autorky

Druhá částka státní reálka v Boně na Křencově

Číslo 1.

Vysvědčení dospělosti.

Gajdoš Jan

narozený dne 27. prosince 1913 v Čudovicích na Moravě
naboženství řím. katol., konal studia realní od čísl. 11/12. II
1-1930 (21. páte od čísl. 1. 1921/22 na druhé větke
státní reálce v Boně na Křencově, kde pro čísl. 10/13
dokončil a podrobil se zkoušce dospělosti podle ministerského nařízení ze
dne 29. února 1908, čís. 10 051 (Věstník min. čís. 19).

Na základě této zkoušky byl většinou klasi uznán
k návštěvě vysoké školy technické
dospělým

V Boně dne 10. září 1923

Frant. Štábl
předseda zkoušební komise

Frant. Štábl
ředitel reálky

Ewald Šteblík
učitel

Č. 46, 100 pro reál. — Státní školní knihovna v Praze. — 17320.

Příloha 4: Studijní průkaz Gajdoše z Přírodovědné fakulty MU Brno, archiv autorky

PODOBIZNA MAJITELE:

Vlastnoruční podpis majitele:

Jan Gajdoš

SEZNAM PŘEDNÁZEK,
(INDEX LECTIONUM)
do kterých byl zapsán jako mimořádný posluchač
(quas se frequentaturum rite professus est studiosus
extraordinarius)
LEGITIMACE

Jan Gajdoš

RODIŠTĚ (origindus): *Lidovice*

OTEC (pater): *Jan Gajdoš*

ZAPSÁN
(Inscriptio)

NA FAKULTĚ: *Přírodovědecká*
(in facultate)

UNIVERSITY MASARYKOVY V BRNĚ
(universitatis Masarykianae Brunensis)

DNE (die) *24. 10. 23*

J. Pránil
kvestor (quaestor)

Příloha 5: Gajdošovo vysvědčení o studiu na vysoké škole z roku 1926, archiv autorky

Vědecká zkušební komise pro učitelství na středních školách
v Brně.

Číslo 273P.

Vysvědčení

o předběžné zkoušce filosoficko-pedagogické.

Ředitelství zkušební komise. Pan Jan Gajdoš
narozený roku 1903 v Brně
t. č. posluchač Přírodověd. fakulty Masarykovy university v Brně, vykonal u vě-
decké zkušební komise pro učitelství na středních školách v Brně
předběžnou zkoušku filosoficko-pedagogickou
podle článku VII. zkušebního řádu z roku 1911.

Při zkoušce dány byly tyto otázky:

- 1/ Cíl výchovy / po stránce extensivní i intenzivní /
- 2/ Morální pedagogika / její představitelé /.
- 3/ Praktická otázka.

Výsledek zkoušky byl -dobrý.-

Ředitelství vědecké zkušební komise pro učitelství na středních
školách v Brně

dne 21. června 1926.

examinátor.

ředitel zkušební komise.

100 100 100 100

Příloha 6: Přihláška Gajdoše ke státním zkouškám na Přírodovědné fakultě MU Brno, 1927, archiv autorky

ŘEDITELSTVÍ VĚDECKÉ ZKUŠEBNÍ KOMISE
PRO UČITELSTVÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V BRNĚ.

Č. j. 259. V Brně dne 19. prosince 1927.

zk. ŘEDITELSTVÍ
Komise. *Potorzení.*

Ředitelství vědecké zkušební komise pro učitelství na středních školách v Brně potvrdzuje, že

pan Jan Gajdoš
státní

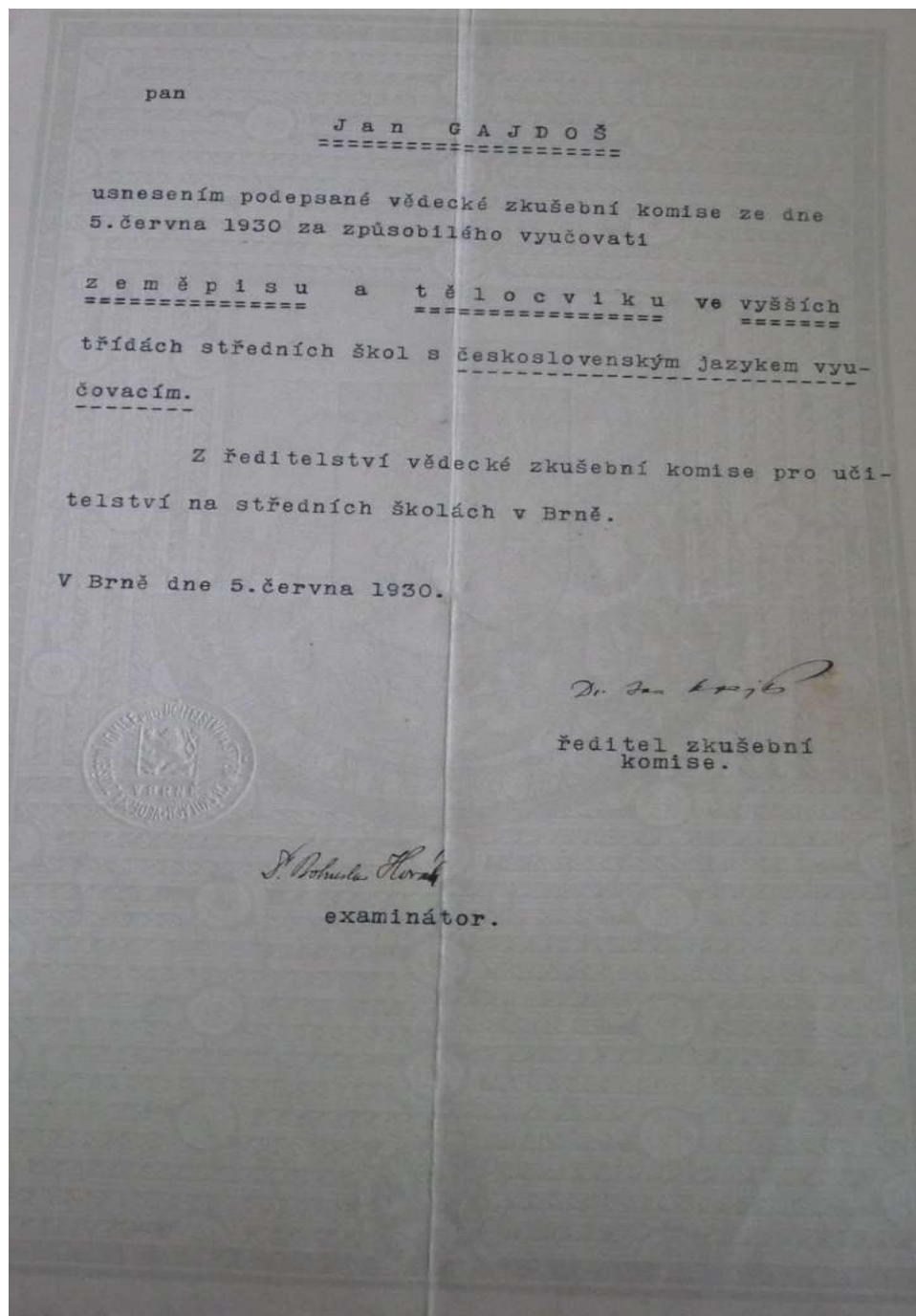
přihlásil se dne 24. června 1927 ke státním zkouškám
z Z / Tě1. / a jest ve stadiu zkušebním.

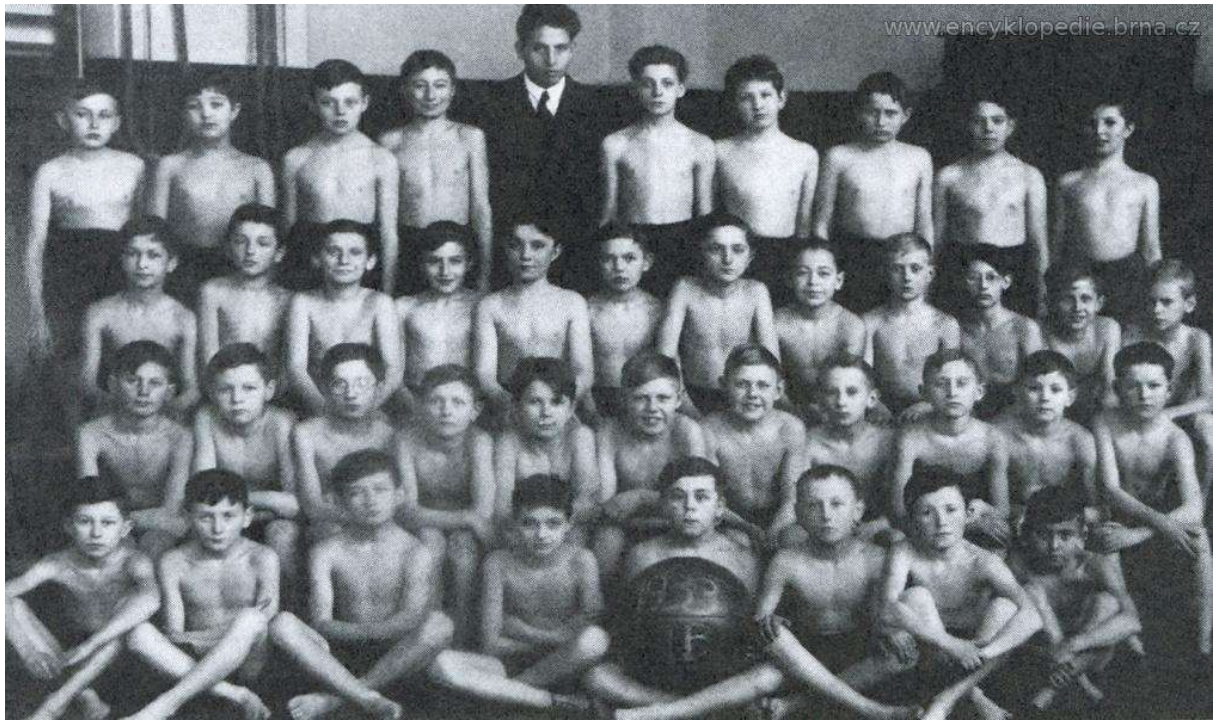
Dr. Jan Gajdoš
ředitel zkušební komise.

MOR. ANO. KNHPTISKÁRNA, BRNO

Příloha 7: Potvrzení o oprávnění Gajdoše vyučovat na středních školách, 1930; archiv autorky

Příloha 8: Jan Gajdoš jako učitel tělesné výchovy na gymnáziu; Muzeum města Brna

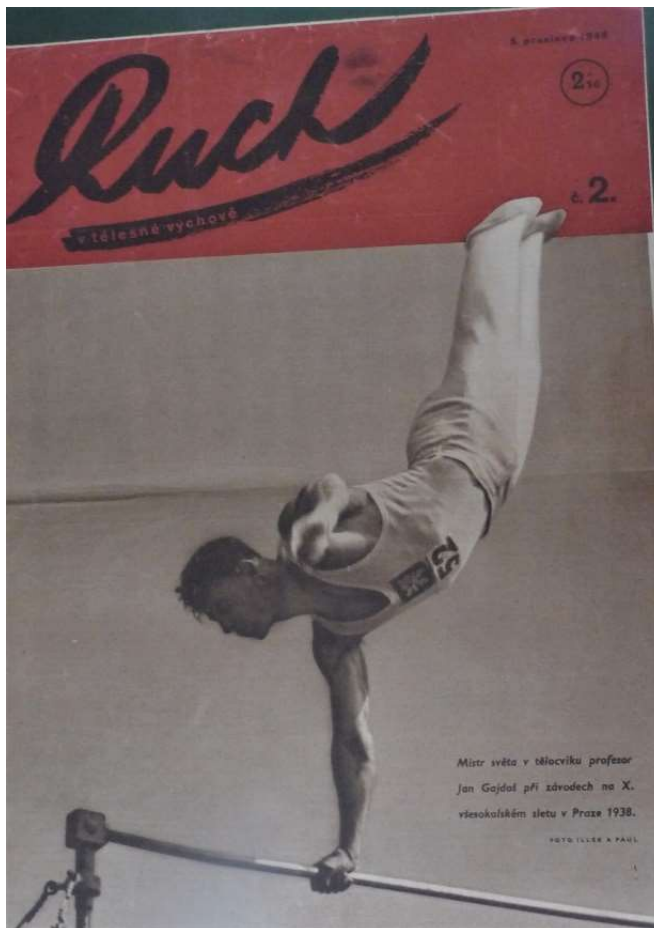

Příloha 9: Gajdoš jako gymnasta v dobovém tisku, v družstvu třetí v pořadí a cvičící na hrazdě.
Dole: Gajdošovo číslo 52 na reprezentačním tričku, Muzeum města Brna

VLEVO: V Antverpách sahalí po zlatě naši fotbalisté. Suverénně prošli do finále, ale tam je zastavili ani tak ne Belgičané, jako staříčkový nahluchlý anglický rozhodčí Lewis. Dost křiklavě tým ČSR poškozoval, belgickému publiku se to samosebou líbilo — a tak za stavu 0:2 kapitánovi Kádovi (na snímku při losování v pruhovaném dresu) selhaly nervy a odvedl mužstvo do kabíny. Tam nebyl nikdo, kdo by hráčům domluvil, páni výboři si zrovna zaskočili do Paříže — a byla z toho diskvalifikace . . .

První cenné kovy z olympiád vozili domů sokolové. Roku 1924 získal v Paříži první československou medaili Šupčík ve šplhu na laně. Sokolští gymnasté tam dobyli ale ještě osm dalších medailí: Čtyři stříbrné — Pražák tři a Koutný jednu — a zrovna tolik bronzových (Vácha dvě, Mořkovský a Šupčík). Na snímku Bedřich Šupčík druhý v řadě sokolských gymnastů o tři roky později, už s Hudcem (první) a Gajdošem (třetí).

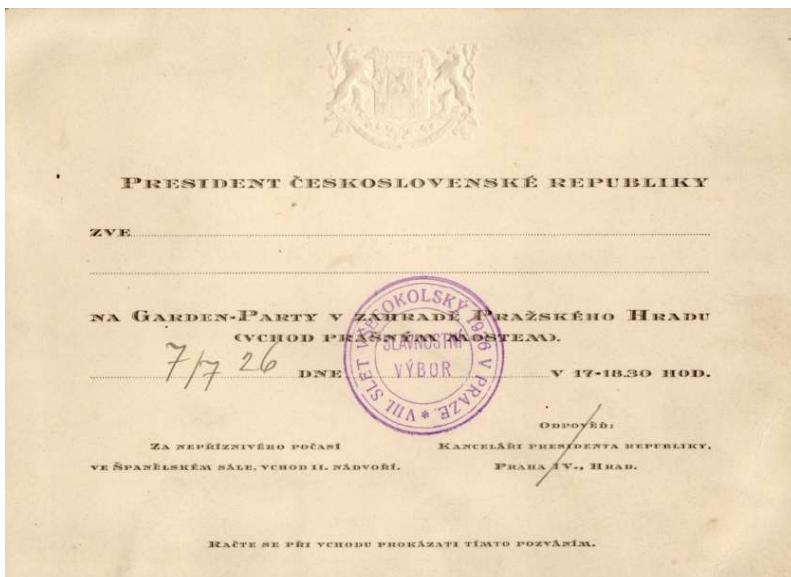
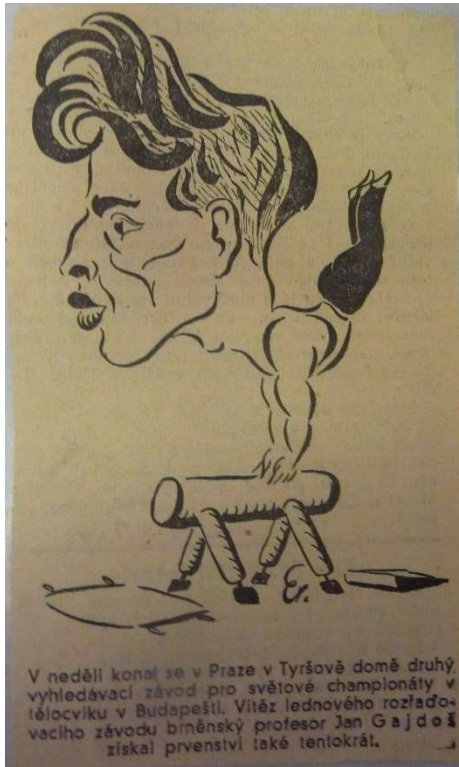

Mistr světa v tláčivku profesor Jan Gajdoš při závodech na X. všesokolském sletu v Praze 1938.

FOTO LILJA A PAUL

Příloha 10: Karikatura cvičícího Gajdoše, jeho olympijský průkaz a pozvánka na party na Pražském hradu; Muzeum města Brna

Příloha 11: Sokolská reprezentační výprava do USA na lodi v roce 1933, Gajdoš ve třetí řadě, druhý zprava; Muzeum města Brna

Příloha 12: Trojnásobný mistr světa Jan Gajdoš v průvodu účastníků Mistrovství světa v Praze 1938, Gajdoš v popředí první zprava s kyticí. Dole: Blahopřání od žáka k vítězství; Muzeum města Brna

V Král. Poli , dne 2.července 1938.

Velevážený pane profesore :

Protože letošní prázdniny trávím za účelem zdokonalení v němčině v Němcích, nemohl jsem jeti na slet. Proto jsem ale stále poslouchal radio a měl jsem velikou radost, když radio hlásilo, že Jste do- byl mistrovství světa. Proto dovoluji si Vám tímto velmi radostně blahopřáti a budeme všichni na to hrdí, že to vyhrál náš pan profesor a zůstávám s úctivým pozdravem také od tatínka ođdaný

Jiří Chládek , II B.

Protože prý nemám hezký rukopis, kázal mi tatínek, abych to psal na stroji.

Školky
Museum m. Brno
I. 8. 153 139

Příloha 13: Reprezenační gymnastické mužské družstvo s prezidentem Masarykem v Tyršově domě v Praze, Gajdoš druhý zprava. Dole: Gajdošovy medaile: zlatá z Mistrovství světa Praha 1938, medaile Přeborníka České obce sokolské a olympijská stříbrná z Amsterdamu 1928; Muzeum města Brna

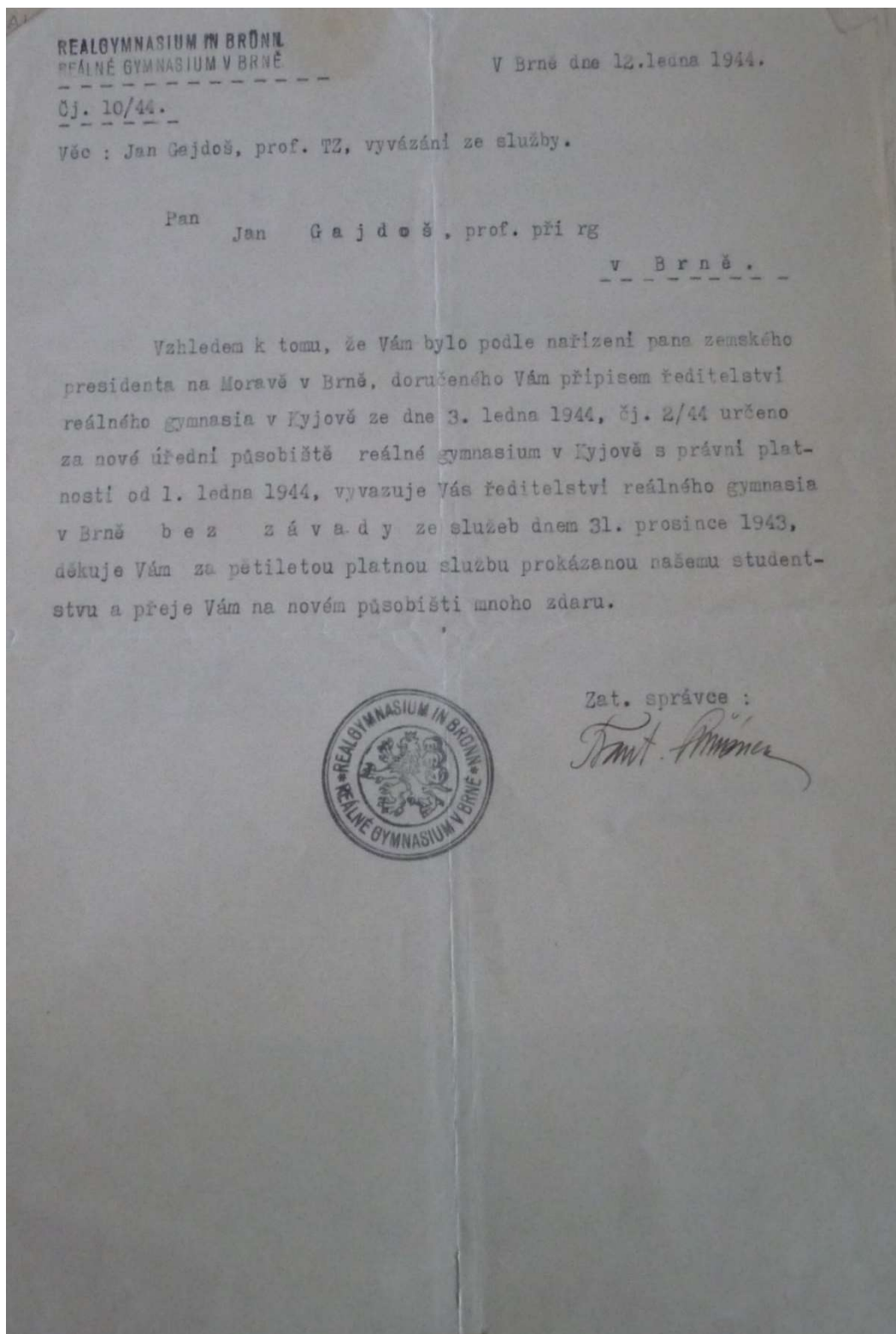

Příloha 14: Rukopisný deník s názvem Vzpomínky Jana Gajdoše uložené v MMB; Muzeum města Brna

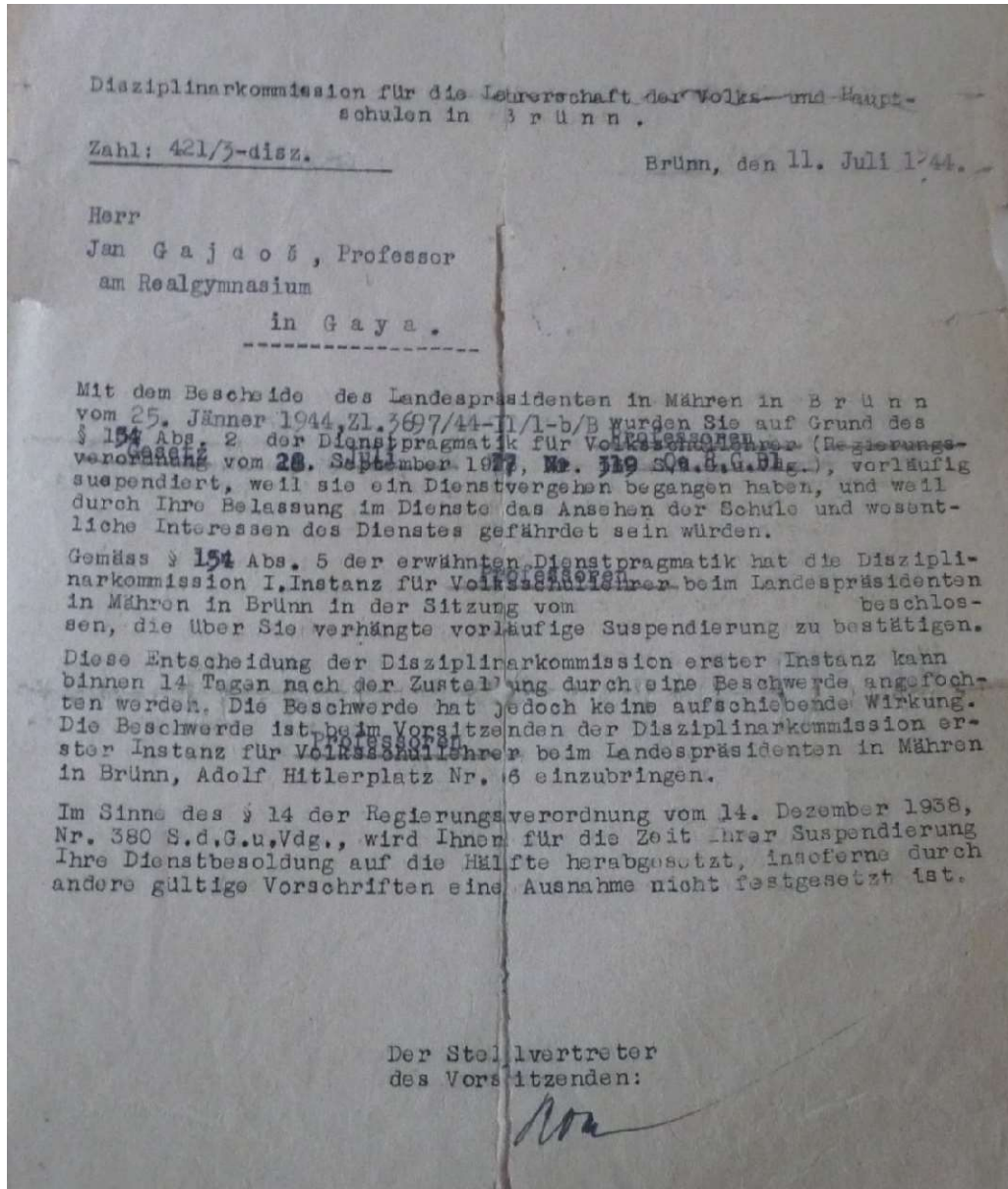
Jana Gajdoš: Vzpomínky. 1.

V sokolských i dělnických listech bylo již mnohokrát psáno o mojí závodnické kariéře, ale mohu říci, že nejčastěji to byl pouhý výpočet mých závodů a umístění či jakási rekordovní listina, se kterou se tak často setkáváme u těch borců, kteří vstupují ročně do několika závodů. Články tyto však nechtávaly správný obrázek o práci a cestičkách, jimiž jsem musel projít, abych se dopracoval svého úspěchu. Tímto pojednáváním chtěl bych všem, kteří se zabývají o obecný tělocviku i těm, kteří nám zavítají tu přechodnou slávu, naznačit jsem v črtách, jaké bylo mé mládí se zřetelem k tělocviku. Abych šel ke kořínku, musím začít již svým dětstvím, neboť již tehdy se projevuje u mne láska k tělocviku a smysl pro lačný a pružný pohyb. Dítěte se asi divíte, když vám prozradím, že již jako 8 letý kloučička jsem otělal „sklopku“ – ovšem ne na hrázdě, neboť jsem tehdy ještě do evičení neotěl, ale na tenké lišce liškovce, kterou nebožtík otěleček přivezl z lesa. Stalo se tak po jistou vyprávku, který jsem si vyložil, když mne otěleček po několika letech

Příloha 15: Dokument o přeložení pedagoga Gajdoše z gymnázia v Brně na nové působiště v Kyjově, 1944; archiv autorky

Příloha 16: Rozhodnutí disciplinární komise Šokolského úřadu v Brně o vyvázání z pracovního poměru Gajdoše jako učitele; archiv autorky

Příloha 17: Gajdošův moták rodině z Kounicových kolejí v Brně. Dole: Obálka dopisu zaslaného Janu Gajdošovi do káznice v Breslau; Muzeum města Brna

milost a milost na p. profesora.
V tomto případě zase své povinnosti
mimochvilně odložil a v Praze
byly jisté věci, které jsem
nasadil vše, abychom se mohli
proto také jsem abychom se
nemohli. Současně bude usnášeno
všechno, co se týká...

72.
Jan Gajdos,
27. XII. 1903
Breslau 10
Kletschkaustrasse 31.
12. Str. 1. 153.
Breslau 5. Wilm
Freiburgerstr. 1.
Unterwiesungsgefängnis.

Příloha 18: Parte k úmrtí Jana Gajdoše a pohřeb v listopadu 1945 v novinách.

Dole: Jeho pohřeb v roce 1945; Muzeum města Brna

+

... pro spravedlnost světa
šel se bit ...

Pln touhy po životě a práci v osvobozené vlasti odešel nám náš drahý

JAN GAJDOŠ

PROFESOR

Vysílen útrapami vězení, přemožen těžkou chorobou, zemřel dne
19. listopadu 1945 ve věku 42 let.

„Sokol“ se oficiálně rozloučí se zesnulým

v neděli dne 25. listopadu 1945 na Stadiu v 10 hodin dopoledne.

Vlastní pohřební obřady budou konány ve 13 hodin z chrámu Páně
sv. Cyrila a Metoděje v Židenicích na místní hřbitov.

V Brně-Židenicích dne 21. listopadu 1945.

Jiří,
syn,

Jarka Gajdošová,
manželka,

rodiče a příbuzenstvo.

Typos Brno

Z pohřbu J. Gajdoše. Přechétné věnce, jež byly nesený sokolstvem před rakví.

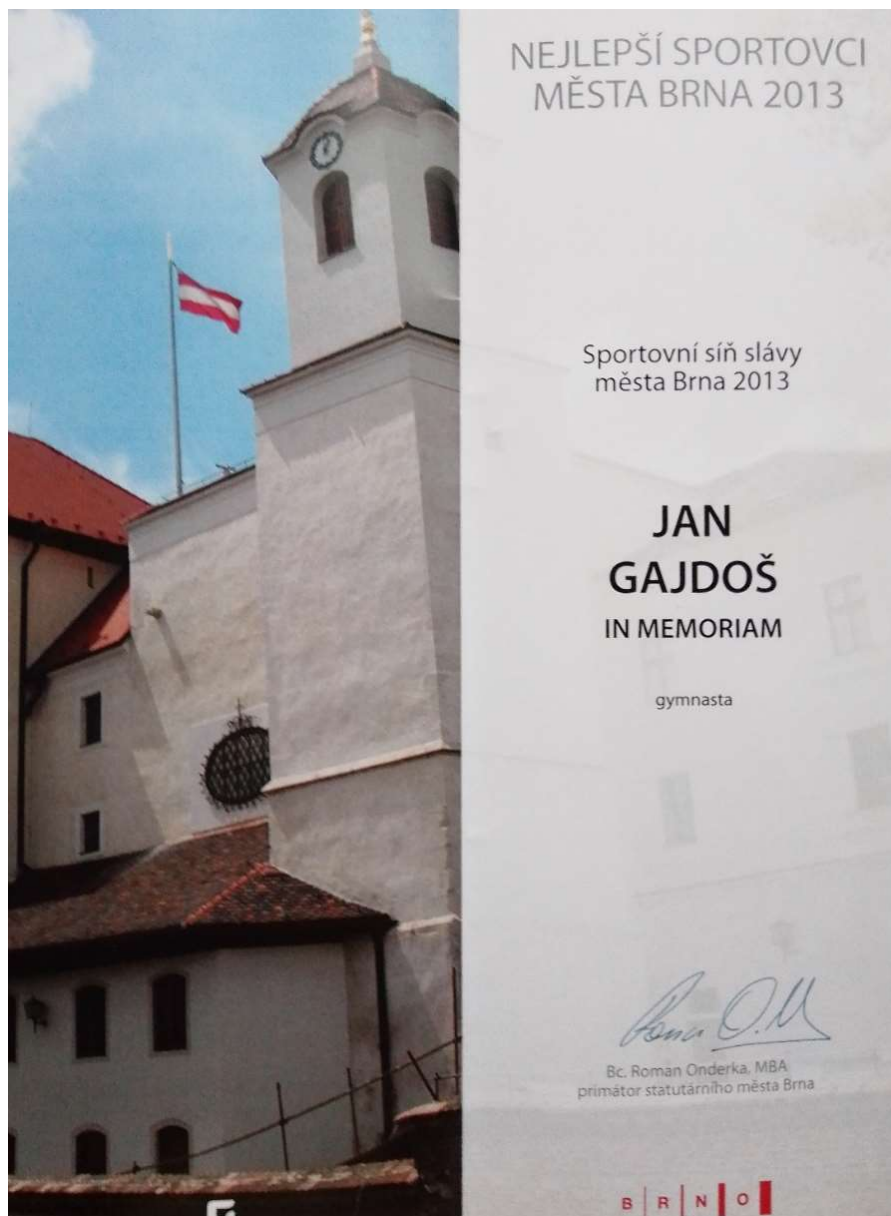
Příloha 19: Pohřební průvod na počest Gajdoše vedený středem města Brna, 1945; Muzeum města Brna

Příloha 20: Gajdošův čestný hrob na čestném místě v Brně-Židenicích; archiv autorky. Dole: Gajdošova vítězná medaile pro Přeborníka České obce sokolské; Muzeum města Brna

Příloha 21: Vyznamenání pro nejlepší sportovce města Brna Síň slávy, 2013; archiv autorky

Příloha 22: Osvědčení o odbojové činnosti Jana Gajdoše z roku 1948; archiv autorky

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY
Kancelář československých legií
Cj. 145757-Ga-189-1947-
Evid. číslo: 27798

Kolku prosto
podle § 21 zák. č. 255/1946 Sb

Osvědčení

podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb

Jméno a příjmení Jan Gajdoš, nar. dne 27/12 19 03
v Řídicích okres Brno země Morava
dom. přísl. Brno okres Brno země Morava

stát občan československý, je ve smyslu § 1 odst. 1, písm. G' ~~XVIVX~~ zákona ze dne 19. prosince 1946 č. 255 Sb — o příslušnicích československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození —

účastníkem národního boje za osvobození.

Podle ustanovení § 15 výše uvedeného zákona započítává se mu doba:

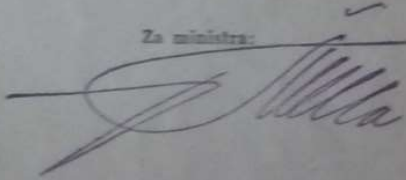
od 18. ledna 1944 do 5. května 1945 jako čs. politickému v š z n i -

Výkonem leteckým byl ode dne - / - 49 - do dne - / - 49 - - -
Jako parašutista byl v týlu nepřítele ode dne - / - 49 - do dne - / - 49 - - -

Toto osvědčení je dokladem k uplatnění práv vyhrazených účastníkům národního boje za osvobození ustanovením §§ 3 a 5, 16 a 18 výše uvedeného zákona.

Poměrně výše jmenovaný účastník národního boje za osvobození ~~VIVX~~ země ~~VIVX VIVX VIVX VIVX VIVX~~ ~~VIVX~~ přechází jeho práva podle ustanovení § 6 odst. 1, písm. a', § 7 odst. 2 výše uvedeného zákona na jeho manželku Jarmilu Gajdošovou
nar. dne 26 6 1906 v Uničově okres Litovel země Morava
přísl. do Brno okres Brno země Morava
státní občanství československé

V Praze dne 8. července 1948.

 Za ministra:

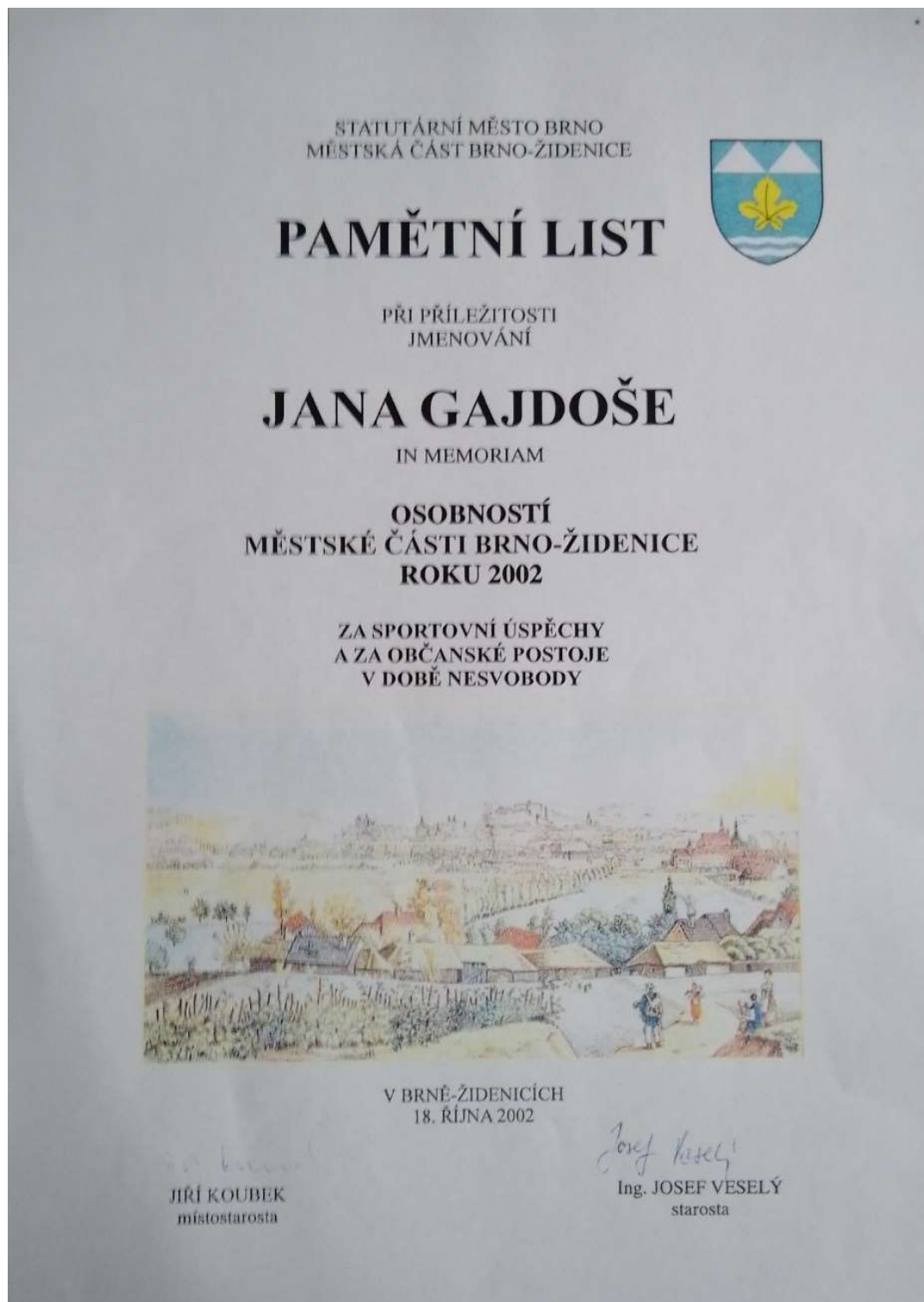
Vlastnoruční podpis majitele osvědčení:
Jarmila Gajdošová!

Tiskárna MVO Praha — 45-785

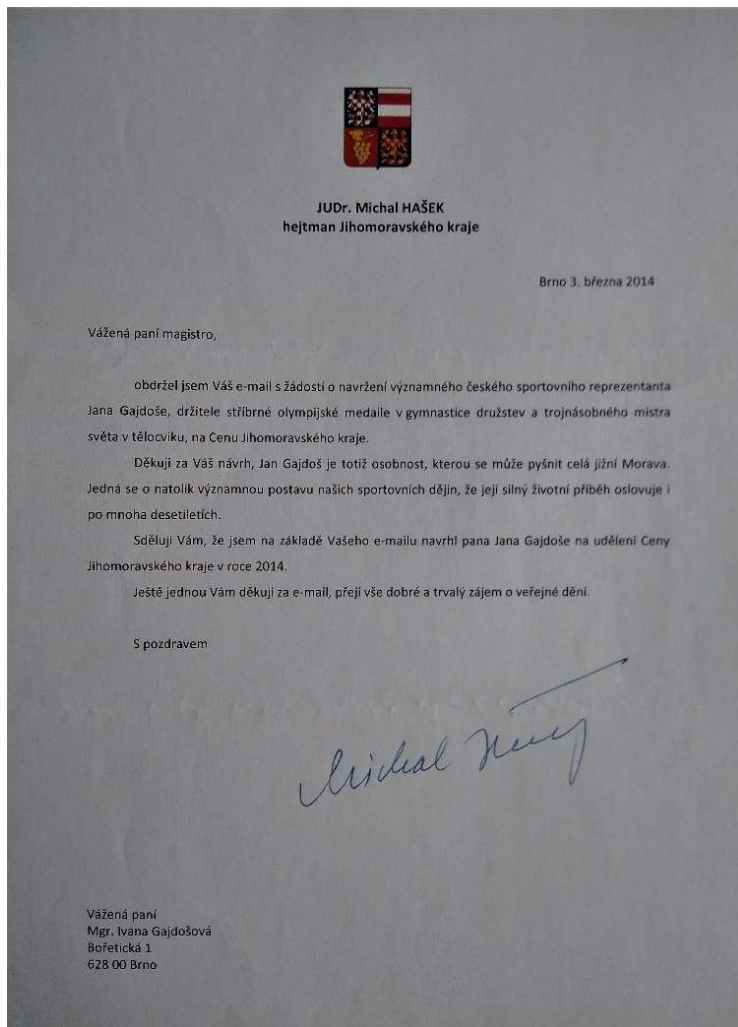
Příloha 23: Pamětní deska obětem fašismu-pedagogům a studentům Gymnázia Slovanské náměstí Brno; na prvním místě jméno Jana Gajdoše. Dole: Gajdošova pamětní deska umístěná u vchodu sokolovny v Brně-Židenicích; archiv autorky

Příloha 24: Diplom k udělení čestného občanství Městské části Brno-Židenice v roce 2002;
archiv autorky

Příloha 25: Děkovný dopis hejtmána za návrh autorky na Cenu Jihomoravského kraje pro Gajdoše a pozvánka na slavnostní předání ceny od hejtmána; archiv autorky

Cena Jihomoravského kraje

za celoživotní přínos v oblasti sportu

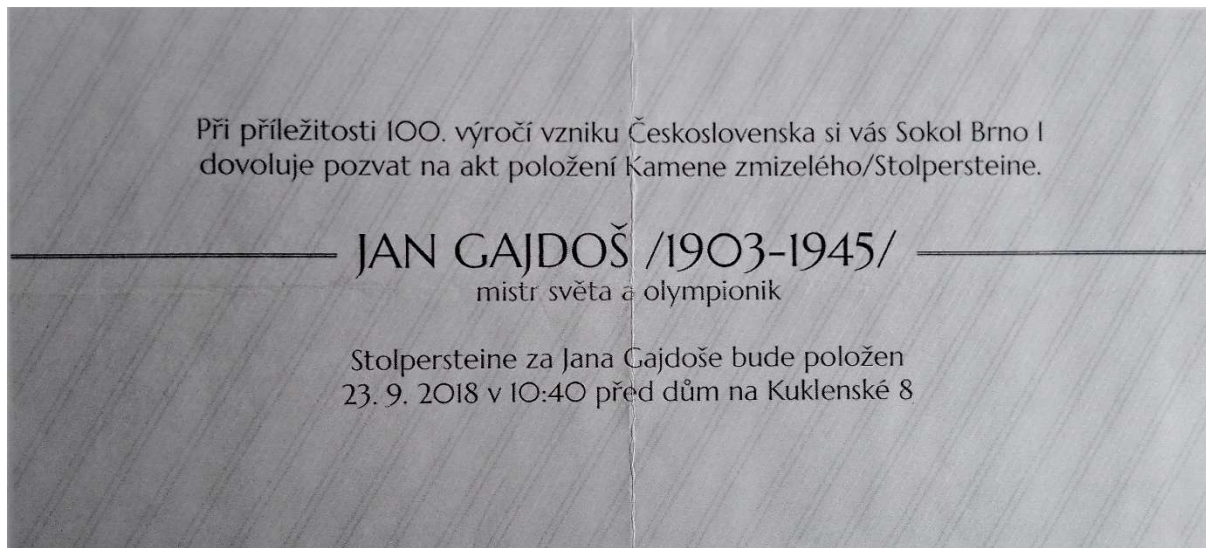
in memoriam panu Janu Gajdošovi

JUDr. Michal Hašek
hejtman Jihomoravského kraje

V Mikulově dne 2. prosince 2014

Příloha 27: Pozvánka na akt položení Kamene zmizelých pro Jana Gajdoše. Dole: Kámen zmizelých před Gajdošovým rodným domem; archiv autorky

Příloha 28: Mladý gymnasta na hrazdě na 30. ročníku Memoriálu Jana Gajdoše, 2022; Sokol Brno 1

Příloha 29: Soutěžící mladí sportovci na Memoriálu Jana Gajdoše; Sokol Brno 1

0

Příloha 30: Výběr Gajdošových medailí, nahoře tři zlaté z Mistrovství světa v roce 1938, dole olympijské medaile: Amsterdam 1928 stříbrná a Berlín 1936 čtvrté místo; Muzeum města Brna

Příloha 31: Vlevo nahoře: Pozvánka na pietní shromáždění v Kounicových kolejích 2005, vpravo nahoře Pozvánka na besedu o životopisné knize v Sokole Židenice 2012, dole vpravo článek autorky v Židenickém zpravodaji k 60. výročí úmrtí Gajdoše 2005, dole vlevo dobová fotografie cvičícího Gajdoše na hrazdě; archiv autorky

ČESKÝ SVAZ BOJOVNÍKŮ ZA SVOBODU
Historická skupina Kounicovy koleje
Historicko-dokumentární komise MěV
Kruh občanů vyhnaných z pohraničí v Brně

POZVÁNKA

na pietní shromáždění k 60. výročí úmrtí člena Sokolského odboje, vězně Kounicových kolejí, sportovce, olympionika **Jana Gajdoše**, který zemřel 19.11.1945 na následky útrap nacistických vězení. Pietní akt se koná **dne 22. listopadu 2005 ve 14⁰⁰ hod. v Kounicových kolejích.**

Program :

1. Položení květů na popravisti Kounicových kolejí
2. Život a boj J. Gajdoše přednese Mgr. Ivana Gajdošová
3. Rozprava
4. Závěr

Srděčně zveme k účasti.

Za pořádající organizace
HS Kounicovy koleje

Tělocvičná jednota Sokol Brno Židenice

Výbor T.J.SOKOL Brno Židenice Vás srdečně zve na besedu s autorským čtením o prof. Janu Gajdošovi, která se uskuteční

v úterý 13.11.2012 v 17:00
ve velké zasedací místnosti jednoty (v přízemí naproti vřátnice)
Mgr. Ivana Gajdošová promluví o své knize „Měl sílu a byl bouřlivák“

JAN GAJDOŠ * 27.12.1903
+ 19.11.1945

Jan Gajdoš - všestranný sportovec - začínal v židenickém Sokole. Byl talentovaným lehkým atletem, lyžačem, krasobruslačem, skokanem do vody, hráčem házené i fotbalovým brankářem. Nejvíce si ovšem oblíbil nátačový tělocvik. Ve svých 20 letech poprvé reprezentoval svoji tělocvičnou jednotu na mezinárodních závodech v Praze. V roce 1938 vybojoval titul Mistra světa v tělocviku.

Zemřel na následky věznění v koncentračním táboře. Byl pohřben na čestné místo židenického hřbitova.

Na besedě bude možno zakoupit knihu s podpisem autorky.

19. listopadu 2005 si připomeneme 60. výročí úmrtí prof. Jana Gajdoše

3. října se od té doby se velmi úspěšně učaroval všemi vynikajícími atletickými úspěchy a stal se skutečným legendou reprezentativního židenického Sokola. Jeho sportovní kariéra byla dlouhá a úspěšná. V roce 1938 se stal mistrem světa v nátačovém tělocviku. Po II. světové válce se stal členem Ústřední komise tělocvičného hnutí v Praze. V roce 1938 vybojoval titul Mistra světa v nátačovém tělocviku.

3. října se od té doby se velmi úspěšně učaroval všemi vynikajícími atletickými úspěchy a stal se skutečným legendou reprezentativního židenického Sokola. Jeho sportovní kariéra byla dlouhá a úspěšná. V roce 1938 se stal mistrem světa v nátačovém tělocviku. Po II. světové válce se stal členem Ústřední komise tělocvičného hnutí v Praze. V roce 1938 vybojoval titul Mistra světa v nátačovém tělocviku.

16. listopadu ve 14 hodin učíme na místním hřbitově společně s organizací Sokol, legionáři a představiteli Městské části Brno-Židenice. **60. výročí úmrtí tohoto významného rodníka a sportovce Jana Jana Gajdoše.** Všechni jste srdečně zváni.

Skupiny Českého červeného kříže srdečně zvu:

Skupina č. 51-52 Brno-Židenice
NA VALNOU SHROMÁŽĎI úterý 22. listopadu 2005 v 15.30 hod., Hrádecký dům, Jamborova 89.

PROGRAM:

1. Zahájení
2. Kulturní vystoupení sboru Měsťanský sbor
3. Zpráva o činnosti skupiny
4. Organizáční záležitosti - hotovost, jednání skupiny a přípravy k činnosti skupiny
5. Diskuse
6. Závěr

Průběh valné shromáždění bude zprostředkovaně přenášeno na živém přenosu z místní rozhlasové stanice.

Skupina č. 51-52 Brno-Židenice
NA ČLENSKOU SCHŮZI pondělí 21. listopadu 2005 v 19.00 hod., Hrádecký dům, Jamborova 89.

PROGRAM:

1. Zahájení a kulturní vystoupení dětí
2. Beseda o práci do Prahy
3. Zpráva o činnosti skupiny a činnosti místních skupin za rok 2005
4. Tvorba pro potřeby a vstříplí přání skupiny
5. Závěr

Srděčně zveme a vítáme se na hřbitově učení našich členů i příznivců.

Jaroslava Záhradnická - předsedkyně MČS č. 51
Irena Křiváňková - předsedkyně MČS č. 52

Příloha 32: Vyznamenání Zlaté lípa Janu Gajdošovi in memoriam, 2014. Dole: autorka práce na slavnostním aktu; archiv autorky

Príloha 33: Návrhy na státní vyznamenání pro Gajdoše: od autorky, od České obce sokolské a schválení Senátu ČR, dole vpravo Jan Gajdoš cvičící prostná; archiv autorky

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY
SENÁT

NÁVRH
na státní vyznamenání

Evidenční číslo:

I. Navrhovaná osoba

Jméno, příjmení a úplné tituly	JAN GAJDOŠ
Datum narození	27.12.1903
Místo narození	Brno
Národnost	Česká
Státní příslušnost	Česká republika
Úplná adresa	-
Telefon	-
E-mail	-

Návrh "in memoriam"

Datum úmrtí	19.11.1945
Jméno, příjmení a příbuzenský vztah osoby, která má vyznamenání přebírat	Mgr. Ivana Gajdošová - prarčetel

ČESKÁ OBEC SOKOLSKÁ
Tyršův dům, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1 – Malá Strana

Senát Parlamentu ČR
Valdštejnské náměstí 17/4
118 01 Praha 1

V Praze dne 3. 3. 2015

Doporučení na udělení státního vyznamenání Medaile za zásluhy I. stupně "in memoriam".

Vážené senátorky a vážení senátoři,

jako starostka České obce sokolské si Vám dovoluji předložit doporučení na udělení státního vyznamenání Medaile za zásluhy I. stupně "in memoriam" pro bratra Jana Gajdoše.

Bratr Jan Gajdoš (* 27. 12. 1903 v Brně, † 19. 11. 1945 v Brně) povoláním středškolský profesor byl tělem i duší sportovec a bojovník. Od roku 1921 působil v místní organizaci Sokol Brno – Žalčice a v roce 1923 pak přestoupil do Sokola Brno I. Od roku 1925 se velmi úspěšně účastnil vnitřních sokolských závodů a stal se členem reprezentativního družstva Československé obce sokolské na nejvyšší úrovni. Zde setrval dalších pět let až do fašistické okupace. Zúčastnil se dvou olympijských her (v roce 1928 v Amsterdamu, kde získal stříbrnou medaili v družstvu mužů a v roce 1936 v Berlíně). Vrcholem jeho sportovní kariéry bylo Mistrovství světa konané při příležitosti X. všesokolského sletu v Praze roku 1938, v rámci konání XI. Závodů Mezinárodní tělocvičné federace, kde získal titul mistra světa v tělocvikovi.

Jednalo se o člověka vysoce morálního s velmi vysokou volní stránkou, byl přímý, čestný, rovný a statečný člověk vzácného charakteru, vlastenec a bojovník proti fašismu, který zaplatil za svobodu své vlasti cenou nejvyšší, vlastním životem. V lednu roku 1944 byl za svou protifašistickou činnost v odbojové skupině "Jindř" zrazen a uvězněn v nacistických kázniciích. V lednu roku 1945 byl evakuován do Zwikau, kde nad ním byl vynesen rozsudek trestu smrti.

Přes velká utrpení se vždy choval velmi charakterně, statečně a čestně i ve velmi těžkých situacích. Díky rychlé postupuji Rudé armády však nedošlo k vykonání rozsudku a byl spolu s ostatními vězni osvobozen. Přes usilovné léčení, se ke špatnému zdravotnímu stavu přidávají metastázy rakoviny a zcela vyčerpan br. Jan Gajdoš dne 19. 11. 1945 v Brně umrl.

Pro Českou obec sokolskou je velikou ctí předložit Vám doporučení na udělení státního vyznamenání Medaile za zásluhy I. stupně "in memoriam" pro našeho bratra Jana Gajdoše.

S úctou
Ing. H. Moučková
Starostka ČOS

Zapsaná ve veřejném rejstříku
Ú Městského soudu v Praze
sč. br. I. 573

tel. +420 257 007 111
web: www.sokol.cz

IC: 00408537
DIČ: CZ05409537
I.Č.Ú. 271096903570100

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY
SENÁT
MILAN ŠTĚCH
PŘEDSEDA

V Praze dne 23. července 2015

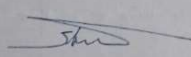
Vážená paní,

Senát Parlamentu České republiky se na své 10. schůzi dne 22. července 2015 zabýval mimo jiné návrhy na propůjčení nebo udělení vyznamenání, které předkládá podle §8 zákona č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky, prezidentu republiky.

Rád Vám touto cestou sdělují, že návrh na vyznamenání Jana Gajdoše byl vybrán a schválen plénem Senátu PČR. Už to samo o sobě představuje určité ocenění, které je, věřím, potěšující i pro Vás.

Právo propůjčovat a udělovat vyznamenání přísluší výhradně prezidentu republiky. Rozhodnutí, zda bude návrh Senátu PČR (a také Poslanecké sněmovny PČR a vlády ČR) akceptovat, je tedy pouze na něm. Osobně však věřím, že pan prezident bude senátním návrhům věnovat patřičnou pozornost a pečlivě je zváží.

S úctou

Vážená paní
Mgr. Ivana Gajdošová
Bořetická 1
628 00 Brno

Příloha 34: Průvítání úspěšného reprezentačního družstva v roce 1931: fotografie v dobovém tisku, Gajdoš první zleva. Dole: Poděkování Kanceláře prezidenta republiky autorce za návrh na vyznamenání a pozvání na slavnost předání státního vyznamenání; archiv autorky

Vyznamenaný gymnasta Gajdoš. Muž, který metal salta a škodil Hitlerovi

OSTATNÍ SPORTY

Průvítání sokolského družstva. Zleva Jan Gajdoš, Alois Hudec, Tintěra a Tikal (18. 02. 1931) | foto: ČTK

RJ
30
2018

Bylo toho dost, čeho se nebál. Obtížné gymnastické cviky, vykloubený loket nebo také vzdouvající se nacistická moc. Československý gymnasta Jan Gajdoš byl jedním z členů slavné odbojové skupiny Jindra, která během druhé světové války připravila atentát na Reinharda Heydricha. I za to v neděli od prezidenta Miloše Zemana obdržel in memoriam Řád Bílého lva.

Kancelář prezidenta republiky

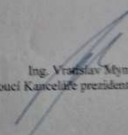
V Praze dne 3. dubna 2017

Vážená paní magistro,

dovoluji, abych Vám jménem prezidenta republiky Miloše Zemana poděkoval za Váš návrh na ocenění zásluh pana Jana Gajdoše státním vyznamenáním.

Pan prezident se Vaším návrhem bude podrobně zabývat.

Se srdečným pozdravem

Ing. Vlastislav Mlynář
vedoucí Kanceláře prezidenta republiky

Vážená paní
Mgr. Ivana Gajdošová
Bofetická 1
628 00 Brno

Hrad I, nádvoří č. p. I, Hradčany, 119 08 Praha 1, Česká republika
Tel: +420 224 371 111, Datová schránka: 5h3atlw

Kancelář prezidenta republiky

V Praze dne 10. října 2018

Vážená paní Gajdošová,

na základě rozhodnutí prezidenta republiky bude Vašemu prvntrčí – Janu Gajdošovi – uděleno propůjčeno in memoriam státní vyznamenání v rámci slavnostního ceremoniálu na Pražském hradě v neděli dne 28. října 2018 z rukou prezidenta republiky. Nemůžete-li se aktu zúčastnit, sdělte nám, prosím, koho k převzetí vyznamenání pověříte, a to na telefonní číslo 224 372 228, faxem na číslo 224 310 099 nebo na e-mailovou adresu: vladimir.kralis@hmd.cz.

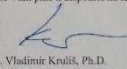
Slavnostní akt se uskuteční v neděli dne 28. října 2018 ve 20:00 hodin ve Vladislavském sále Pražského hradu. Vyznamenání bude předávat prezident republiky pan Miloš Zeman. Pojďte-li na Pražský hrad vozem, můžete využít možnosti parkování na Hradčanském náměstí. Při vjezdu na náměstí bude třeba prokázat se parkovací kartou, která je přiložena k tomuto dopisu.

Vyznamenání (příp. osoby vyznamenání přicházející na základě pověření) přicházejí k Matyášově bráně mezi I. a II. hradním nádvořím od 17:30 do 17:50 hodin. Předepsány jsou: společenský tmavý oblek, večerní šaty, uniforma nebo úbor příslušející úřadu.

V 18:00 hodin jste zvána/zván na setkání při číši vína ve Společenském sále za přítomnosti prezidenta republiky a paní Iva Zemanové.

Před ceremoniálem proběhne zkouška, na níž budou přibírající podrobně seznámeni s průběhem ceremoniálu. Každého přibírajícího může doprovázet jedna další osoba.

Po ceremoniálu následuje společenské setkání ve Španělském sále Pražského hradu. V případě potřeby jakýchkoliv informací či upřesnění jsme Vám plně k dispozici na telefonním čísle 224 372 228.

Mgr. Vladimír Kruliš, Ph.D.
ředitel Úřadu protokolu KPR

Vážená paní
Ivana Gajdošová
Bofetická 1
628 00 Brno

119 08 Praha - Hrad, Česká republika
tel: +420 224 371 111, fax: +420 224 373 360

Príloha 35: Diplom nejvyššího státního vyznamenání Řád Bílého lva Janu Gajdošovi in memoriam, slavnostní předávání autorce a pozvánka na slavnostní večer 28.října 2018; archiv autorky

Příloha 36: Kniha autorky o Janu Gajdošovi, poděkování České televize za její podíl na životopisném pořadu a článek o účinkování autorky v Českém rozhlasu; archiv autorky

